

నాటకాలు

భక్తి, జ్ఞాన, పురాణ, జానపద

రుక్మిణి సందేశము

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కుక మహర్షి

గురు నాటర మహర్షి

గురు వాశ్మికీ మహర్షి

గురు శిక్షప్తి

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాఠి

గురు గోరమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు శ్రీరామ్ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయి

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయి బాబా

గురు ఆరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు చక్రవర్తి ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమహార్య

వందే గురుపరంపరాం...

నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్చుకోవటానికి

“నేను” గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020050015182

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

*** సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు ***

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritTTD TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Author's Last Name																														
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z					
Year																														
1850-1900					1901-1910					1911-1920					1921-1930					1931-1940					1941-1950					1951-
Subject																														
Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...																						
Language																														
Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu																						

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

శ్రీరస్తు.

రు కిణీసం దేశము.

ఇది

గుంటూరుజిల్లా, వర్సారావుపేట తాలూకా, సంతగుడిపాడు వాస్తవ్యులగు

బాలకవి, అష్టవిధాని

మంచికంటి వేంకటేశ్వరరావుచే

రచింపబడి

అబ్బరాజు సీతారామశర్మగారి వలన

పరిష్కరింపబడి

శోనూరు వేంకట వద్దనాథచౌదరిగారి

ద్రవ్యసహాయమున

బె జ వా డ

వాణీ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపబడి ప్రకటింపబడియె.

1928

ఇందలి పాత్రలు.

కృష్ణుడు—కథానాయకుడు

బలరాముడు—కృష్ణుని యన్న

రుక్మి—రుక్మిణి యన్న

భీష్మకుడు—రుక్మిణి తండ్రి

అగ్నిద్యోతనుడు—బ్రాహ్మణుడు

శిశుపాలుడు—పెండ్లికొడుకు

దంతవక్త్రుడు—శిశుపాలుని తమ్ముడు

జరాసంధుడు

శంకరుడు

కమల—రుక్మిణి తల్లి

రుక్మిణి—కథానాయకి

సరోజిని—రుక్మిణియొక్క దాసి

శ్రీరస్తు.

ఉ పో ధా త మ్మ

పాఠకమహాశయలారా !

ప్రపంచమునందలి మానవుల హృదయములు నానాటికి మారుచున్నవి. ప్రస్తుతము నవలాశకము నాటకశకము జరుగుచున్నది. సామాన్యముగా నాట్యరంగములులేని గ్రామంబులందు. వారు ప్రదర్శించు నాటకంబులలో జాలవరకు నీతిబద్ధములు, కొన్ని నీతి బాహ్యంబులుగా గన్నట్టుచున్నవి. కావున లోకము మహాన్నతదశకు రాదగువానిని బ్రదర్శించుటకు యత్నింపగోరుదురుగాక, రుక్మిణీసందేశమును దృశ్యకావ్యకర్త మంచికంటి వేంకటేశ్వరరావుగారు. వీరిది సర్సారాపువేట తాలూకా సంతగుడిపాడు గ్రామము, కాశ్యపసగోత్రము అవస్తంబసూత్రము తల్లి కోటమ్మ, తండ్రి నరసయ్యగారు, వీరివంశమందు చిరకాలమునుండి కవిత్వము చెప్పగలవారు కలరు. “వెసనన్నులక్షణ వేత్తగావించిన, ఘను మంచికంటియోబనకపిండి” అని తన గురువర్యునివప్పకవిగారు నుతించినారు. ఇంకను వీరి వంశమందు పేరుపొందిన కవులు పావయ్యగారు రామకృష్ణయ్యగారు, వీరనారాయణ ముకుందముగారు, రామకృష్ణయ్యగారి కుమారులు పావయ్య, వెంకటనరసయ్యగారు. వీరిద్దరిలో పావయ్యగారు ఏలూరు జమీందారుగారగు మంత్రిప్రగడ భుజంగరావుగారి కుమార్తె వివాహకాలమందు తన చరిత్రమును వ్రాసివారికిచ్చియున్నారు. వీరు చాలావత్సరములు సర్వేయిలాకా డిప్యూటీసర్వేయరుగా పనిచేసిరి. ఈ బాలకవి వేంకటేశ్వరరావు 1908 సంవత్సరమున జన్మించిరి. వీరనేక గ్రామములందు అష్టావధానము లొనరించి మెడల్పునందిరి. “జయప్రద” నాటకంబును, అంబరీషోపాఖ్యానము హరికథనుకూడ రచించిరి. ఇప్పటికి వీరి వయస్సు 20 సంవత్సరములు, వీరు తమగ్రామములో శ్రీరామకృష్ణ

విలాసమును నాటకసమాజ మొకదాని నేర్పాటుగావించిరి. దాని యం దై దారు సంవత్సరములనుండి పరిశ్రమచేయుచు నీ రుక్మిణీసందేశమును రచించినారుగనుక ప్రదర్శించుట కెంతయు దగియున్నదను టతిశయోక్తి కాదు. వీరికవిత్వము మృదువై మాధుర్యమై ముద్దులుమూటలుగట్టుచు నవరసభరితముగా నుండును. ఇది భాగవతమునందలి ప్రసిద్ధముగు చరిత్ర మైనను కవి స్వతంత్రించి శ్రీకృష్ణుడు లీలామానుష విగ్రహుండగుటచే రుక్మిణీదేవి మనోరథంబుసాగింప గౌరీపూజకు పోవు లోపలనే రుక్మిణీదేవికి శ్రీకృష్ణుడు సాక్షాత్కారించినట్లును వారిహావభావ విలాసములు గనంబర చిరి. ఇందు శృంగారరసమును బోషించిరి. శ్రీకృష్ణజరాసంధాది యోధా నుయోధుల సంగరరంగ ప్రవీణత బాగుగా గనబరచిరి. ఈ నాటకరత్నం బును బ్రదర్శించినందున సంతసించి శ్రీరామకృష్ణవిలాస నాటకమానేజరు మహారాజగజశ్రీ కోసూరి పద్మనాభచౌదరిగారు ముద్రింపించెదనని వాగ్దత్తముచేసి కవిగారికి ప్రోత్సాహము కలిగించిరి. ఈ బాలకవి సద్గ్రంథ ములు మఱికొన్ని రచించి జగదుపకార మొనర్తురుగాక! ఇన్నాటకమును ముద్రింపించి తన యశోలతను దేశంబులందల్లకొనజేసిన పద్మనాభచౌద రిగారి కాయురారోగ్యైశ్వర్యాభివృద్ధి గలుగజేసి నిరంతరము పరమేశ్వ రుండు రక్షించుగాక, సర్వదా ప్రజలు పారమార్థిక చేతస్కు లౌదురు గాక.

సర్సారావుపేట తాలూకా }
అశ్వతి ఆగ్రహారం.
2—1—1928

ఇట్లు
బుధజనవిభేయుడు,
అబ్బరాజు సీతారామశర్మ,
పరశురామ చిత్రాద్య నేకాంధ్రగ్రంథకర్త.

శ్రీరస్తు.

కృతి పతి వంశానుక్రమణిక

చ. శిరమున బర్హి బర్హములు శ్రీవనితామణి వక్షమందునక
గరముల శంఖచక్రములు కంఠమునం దులసీసరాలు కి
స్తురితిలకంబు మోమున, విశుద్ధమనంబున వంశనాళసు
స్వరమున నోలలాడెడి ప్రశాంతిండుబ్రోచుత పద్మనాభయక॥

తే॥ గర్తపురిమండలమ్మున గలదు శాత్ర
పులకజేయంబునయి సంపదలకు నిర్వృ
తంబునై పదవిష్ణుమార్గచుంబితవర
ణంబునై సంతగుడిపాట్పురంబువెలయు॥

తే॥ ఆపురిని నాల్గువర్ణంబు లందు ధీర
చరితు లుత్తమపురుషులు సాంద్రకీర్తి
వంతు లంగజరూపకుల్ ప్రధితకళల
గ్రాలుచుందు రజేయులై కన్యవారు॥

సీ॥ డిండీర సీహార పుండరీకసమానసుయశోవనధులు కోసూరివారు
సంస్కృతాంధ్రాదిలనద్వాయ్ గరీసువిశారదామణులు కోసూరివారు
వరిపంధినికురుంబ ప్రధితదోర్గర్వవిదారులౌవారు కోసూరివారు
సుకవీంద్రవండిత ప్రకరసంస్తవనీయ మారమూర్తులరు కోసూరివారు
జాడపాపండ్లజైన దుర్వాదవితత
వారిద ప్రభంజనలరు కోసూరివారు
అట్టి కోసూరివారిలో నవళుచరితు
డై మెలంగెను శ్రీయక్క యాహ్వాయండు॥

తే॥ చంద్రచూడుండు పేర్మిని శైలనుతను
గొనినవగిదిని హితబంధుకోటియెన్న
యక్కయాఖ్యుడు పేరమ్మయనెడిసతిని
ఛరిణయంబాడె మదియందు ప్రమదమెసగ॥

క॥ ఘనమతులగువారిరువుర

కును జనియించిరి మహాత్మకులు నుబ్బయ నా
గను తాతయనా శేషయ
యనబరగిరి యధికనత్క-కాధ్యవిభవులై ॥

క॥ తాతయ్యయచ్చమాంగిక

జేతోముదమునవరించి చెలగిగొనురులక
ఘాతలమనబడయమిశై
కాతరవహియించిగడపె కడదివసంబుల్ ॥

తే॥ అతనితమ్ముడుశేషయ్య యచ్చమాంబ

యనెసిశాంతను బెండ్లాడియామెవలన
నవని నీతమాదెమ వీరయాఖ్యుల మరి
రామకృష్ణాక్కయలను మాలక్ష్మిని గనె॥

వ॥ అందురామకృష్ణుడు.

క॥ కనుగొనడు పరులశాంతల

గనినంతనె తల్లులుగను గనుగొనునెమ్మల్
వినడు దయార్ద్రమనంబున
గనుగొని ప్రాణులనతంబుగాచుక ప్రేమక॥

చ॥ ఖలులనడంచి సజ్జనులగావగ ద్వావరమందు రామకృ

ష్ణులనగరెండురూపముల సోమకదైత్యవిదారితోచె నీ
కలియుగమందు దుర్మతవిఖండనజేయగ రెండురూపముల్
గలసిజనించెనోయనగ గ్రాలె సుధీమణి రామకృష్ణుడుక॥

వ. మరియు

క॥ సారాచారుడు వైరివి

దారుడు సుకలాన్వితండు దాంతుడుశాగతుం
డారాఘవపదభక్తుడు
కీరితికాకరుడు రామకృష్ణుడచూడక॥

తే॥ తాతయాఖ్యుడు తనకుపుత్రకులులేని

రామకృష్ణునిదత్తపుత్రకునిగా గ్ర

హించిపెంచెను కృష్ణునినింపు పెంపు

జెందపోపించిమించిన నందునివలె॥

సీ॥ కోనూరి సద్వంశకూపారమునకును మృగధారియయ్యు జన్మించినాడు
అంతట దేవభాషాంధ్రహూణాదులౌ బహుభాషలగడించి బరగినాడు
తరువాత మిత్రబృందంబులుమేలన చెలగిముగ్ధపువని చేసినాడు
సద్దేశికునిసేవ సలిపిదయంబొంది యావరంజ్యోతినినరసినాడు

శిష్యసమితికి సదోద్భవజేసినాడు

లలితశ్రీముక్తికాంతాలలామ సంగ

మజనితామోద తుష్టితమానసుండు

అతడురామకృష్ణుండు మహాత్మకుండు॥

క॥ ఆతడుపిచ్చమయనియెడి

నాతినివరియించి బుధజనంబులువొగడక

చేతోద్భవుడచ్చెరువడ

ధాతాంగనకరుణపాత్రుతాతయనుగన్క॥

సీ॥ పిచ్చమృయుండగా పిమ్మట వెంకమృయనుసుదతిని వివాహంబునాడి
, అందువెంకయనచ్చమాంబ వేంకటసుబ్బయ్యు శేషయ్యనుబ్బమ్మనుమరి
పావనిమహాలక్ష్మి వద్దనాభయచెన్నయ్యుఖ్యులగనియె విద్యాధికులను
జననీజనకుల స్వచ్ఛంపు భక్తినిగొల్పుచుందురు వార లానందగరిమ
బలులు ధీరు లుదారులు ప్రణవమౌత
వతనసంజని తోత్సవ భావులు గత
రిపులు కార్యాధురంధరు ల్నిపుణమతులు
వారికేవారు సాటి యెవ్వారులేరు॥

సీ॥ తాతయ్యచౌదరి తగనీశ్వరమను మాలక్ష్మీతరుణుల నిల్లాండగగొనె
వేంకయ్యచౌదరి వేడుకమీర కళత్రంబుగాను చెల్లమనుగొనియె
సరవిగా శ్రీపాపసాని నర్సయచౌద రీండున కచ్చమనిడిరి సతిగ
వేంకటసుబ్బయ్యవిదితయశోనిధియచ్చమాంబికను జాయగనుగొనియె
ప్రేమశేషయ్య లచ్చమాంబికనుగొనియె
యవని శ్రీ గార్లపాటి నాగయ్యకిడిరి

భార్యగా మహాలక్ష్మిని బంధుమిత్ర
సంఘములుమేలు భళిరె హైసరె యనంగ॥
తే॥ రామచంద్రుండు జానకీ రామను మది
ప్రమద మెసంగంగ గైగొన్నవగిది వద్ద
నాభచౌదరి గ్రహించె నాగరత్న
మనెడి సాధ్వీని పండితజనులు పొగడ॥

క॥ అలచెన్నయ చౌదరిమణి
తులసియనెడి తరుణికేలు తోవము మదిలో
పల గలుగవట్టె శివనిం
పలుపలజవరాలిమరది కైకొనినటుల॥

ప॥ ఇట్లు వీరివంశము సిరిసంపదలతో దులతూగుచుండు॥

క॥ ఘనవిక్రమక్రమాన్నితం
డనఘాత్ముం డిద్ధయశు డహస్కర తేజం
డనువమ నుకళానిధి స
జ్జనవినుతుడు వద్దనాభచౌదరి యొప్పు॥

క॥ పలుకడు మృషవాక్యంబుల
తలవడు మిత్రులనుజెరువ తాలిమివిడ డీ
కలియుగ రాధేయుండు
జ్వలగాత్రుడు వద్దనాభచంద్రుని భాత్రీ॥

చ॥ సరసుడు ధీరు డర్థిజనజాల సురద్రుము డుజ్వలాంగుడ
త్యురుకరుణాబ్ధి నిష్కవటియోపిత పుష్పశరాసనుండు శం
కరసురగాంగ కల్పతరు కర్పరహార సమాసనద్యశో
భరితుడు వద్దనాభ నృపవర్యుడు దాంతుడు శాంతు డీధర॥

ప॥ ఒక్క సుదినంబున శ్రీయుత వద్దనాభచౌద రీంద్రుం డతులితా మోద
స్థితాంతఃకరణుండై నన్ను జూచి యూదరంబున॥

తే॥ నప్త సంతానములను ప్రశస్తిగాంచి
యలరుసది కావ్యమని పెద్దలందు రందు

- దృశ్యకావ్యంబు శ్రేష్ఠంబు ధీర! వ్రాయు
మని వచించగ నేనిటు లంటి నపుడు॥
- తే॥ అన్న రుక్మిణిపరిణయమనెడి కథను
నాటకంబుగ వ్రాసియున్నాడ గాన
దాని భరియింపుమనగ నాదానశాలి
యధికముదమంది వల్లెయటంచు బలికె॥
- తే॥ కనుక సద్గుణవికురుంబ వనధికి గత
దురితునకు జితమరునకు గరుడగమన
భక్తునకు సలకొసూరి పద్మనాభ
చౌదరికి సంకితముగ వున్నకమునిడుదు॥
- తే॥ దాంతునకు ధీరునకును వేదాంతునకు వి
నిర్మలాంతఃకరణునకు నిపుణమతికి
నాగరత్నాంబధవున కనస్తథృతివ
దాన్యునకు పద్మనాభచౌదరి నృపునకు॥

శ్రీ ర సు.

రు కిణీ సం దేశ ము.

ॐ

నాం ది.

ఉ॥ శ్రీవసజీదరుండు యదుసింహుడు దాసజనానుకూల స

ద్భావు డరాతిమర్దనుడు పాండవదూత దయామయుండుదీ

నావను డార్యవందితు డహస్కరతేజుడు శౌరి రుక్మిణీ

దేవివిభుండు సభ్యుల నుదీర్ణకృప గరుణించుగావుతఁగ!

సూ—(వవేశించి యాతురతతో) సతీ! సతీ! (అనిపిల్చును)

నటి—(ప్రవేశించి) ఏమట్లు గొంతుబొంగురుటోపునట్లు కేక లేనదవు. చీర

సింగారించుకొని రావద్దు!... ఇంతలోనే యింతయాతురతయా!

సూ—నాఅతురతకేమిలెమ్ము. ఈజనవేడుక యీజనసమూహము యీ

జనుల కలకలము చూడుము. వారికిప్పుడున్న యాతురతకంటె

నాతోంద రెక్కుడైనదా! కాదు. కాని దీనికికారణమేమి?

నటి—కారణమా నేడు రుక్మిణీసందేశ నాటకప్రదర్శనముగదా!

సూ—అవునుకాబోలు. (అలోచించి) కాంతా! యీనాటకమునకు కర్త

లెవరో

నటి—శ్రీయుత బాలకవి మంచికంటి వేంకటేశ్వరావు.

సూ—ఓహో! తెలిసినది.

తే! అవని శ్రీ మంచికంటి వంశాబ్ధివిభుడు

మహితవిబుధుండు నరసయామాత్యసుతుడు

అబ్బరాజు సీతారామయకవి శిష్యు

డిశ్వరీసేపకుడు వేంకటేశ్వరకవి॥

అహా! విశ్వమోహినీ పదధ్యానానక్తుడగు, సీతనివాగ్ధరికడ్డేమి! ఈతని

మృదుమధురకవిత యెల్లలోకంబుల నరనిముసంబులో సంతోషసాగర

ములో నోలలాడించుననుటకు వింతయేమియులేదు. కావున నీనాట
కముజూడవలసినదే!

నటి—నాథా! కృతిభర్తనామమువింటిరా?

నూ—ఏది యావవిత్తనామము నాకర్ణరంధ్రముల బడవైచి పుణ్యము
గట్టుకొనుము.

నటి—శ్రీయుత, కోసూరి వేంకటపద్మనాభ చౌదరింద్రుడు.

నూత్ర—ఆహా, ధన్యోస్మి. వీరుగూడ భారతదేశమునకు విరపరచితులే,
చూడు

సీ॥ వీరారులనుద్రుంప వెన్కంజునిడడు దీనజనులజంప వెన్కంజునిడును
ఆలింపజనడు దురాలోచనల, నాలకింపగోరును విష్ణుకీర్తనలను,
చేయగాబోవ డన్యాయంపుకార్యములే చెల్గివ్రతాదుల జేయనెంచు
భావింపడెవ్వాని పగవానిగా చిన్నపెద్దల హితులని ప్రేమదలచు
ఆరయనాతడు నాగరత్నాంబహృదయ
కమలకమలాపు డరిజనగజగజారి
బంధుపాత్రుండు కోసూరి పద్మనాభ
చౌదరింద్రుండు విమలవిస్తారయశుడు॥

ప్రేయసీ! బాలకవి నాటకమనిన జనులకెంత ప్రమోదమో చూ
డుము. ఇంత కీ కవియొక్క జగదీశ్వరియందలి నమ్మకమే కారణము.
(ఒకవైపుచూచి) అదిగో—నాచేతివైపుచూడుము. జనులు క్రిక్కిరిసి
చంద్రునికై యెదురుచూచు చకోరములరీతి పాత్రలకై నిరీక్షించు
చున్నారు. గావున మనము త్వరితముగజని యీ నాటకప్రదర్శన
ప్రారంభ మొసరించుదము రమ్ము.

(ఇవ్వరు నిష్క్రమింతురు)

శ్రీ రస్తు.

రు కి ణీ సందేశము.

పథమాంకము.

—❦—

— * ప్రథమరంగము. * —

తెరయెత్తబడగా.

అననాసీయలై రుక్మి - భీష్మకుడు - కమల ప్రవేశింతురు.

భీష్మ—కుమారా! నీ ముద్దుచెల్లెలగు రుక్మిణి

తే! దేవకీదేవిని వసుదేవులకును

ముద్దుకొడుకయి ద్వారకా పురముకాపు

రంబుగానుండు చాలయశంబుగాంచి

నట్టి శ్రీకృష్ణునివరియించె నాత్మయందు॥

కమల—రుక్మిణి వరించుటయేగాక - మీతండ్రిగారును నేనునుగూడ

నందుల కిష్టపడితిమి.

రుక్మి—తండ్రీ! అటులిచ్చుట వీలుపడదు. చూడు. (తిరస్కారముగా)

చ॥ తినుటకు లేక పొట్టకయి దీనతతో నలపాండవేయులం

గని పలుమాయమాట లతిగాఢముగా మరి నమ్మునట్లుగా

నవయముజేసె నక్కవినయంబులు నెన్నియొ జూపిజెప్పిజే

వన మొనరించు నీచునకు బాపురె రుక్మిణి నీయుటావ్హనే॥

భీష్మ—కరణాగత వత్సల బిరుదాంకితుడగు కృష్ణుడురాజుగాని, తక్కిన

వారందరొక రాజులేనా? (పరిహాసముగా) అవును. నీమాటనిజము

వీరందరు రాజులకుబంధులు తరాజులుకావలెను.

రుక్మి—ఏమీ వాడధికుండును, తక్కినభూపు లధములా! “పెద్దతనము

వచ్చె బుద్ధి పెడతలబట్టె” అన్నట్లు పెద్దతనముచేత నీకు మరి

తప్పి యిట్లునుపించుచున్నది. ఓ తలిదండ్రులారా! వినుకు.

ఉ॥ గొల్లవడంతులకవలచి కూరిమి బిల్లనగ్రోవి బాడుచు
నల్లని తెల్లపూసల ఘనంబగు సొమ్ములుగాగ మీననం
ధిల్లగజేసి వన్యముల ద్రిమ్మరిగా నడయాడు చుండు నా
గొల్లకు హేమగాత్రియగు గోలనొసంగుట మీకు పాడియే॥

కమల—కుమారా! రుక్మీ! అమ్మహాత్ముని గేలి నేయునంతటివాడవా?
నీనంటి మూఢశిరోమణులెందరయిన నాపూతచారిత్రుగోపాలుని
పోలుదురా—చూడు.

తే॥ బలముగలవాడు దీనులపాలివాడు
తమ్మును గేలి నేయునేత్రములవాడు
కడువిశాలముగలు వక్షంబువాడు
కీర్తి శాంతాయుతుండు రుక్మిణికి జోడు॥

రుక్మీ—(అదరిపాటుతో లేచి, కోపముతో) ఏమీ మీకిట్టిపాట్లు గలిగె.
ఉత్తమ వంశజాతను, నీచజాతుండగు యాదవునకొసంగుడమని
వల్కుచున్నారు. ఇప్పుడు మీరు వృద్ధులైయున్నారు. గనుక
మీమాటలు నాకునచ్చవు. నాయిష్టమున కెదురాడకుడు,
బాల్యమునుండి బెంచి పెద్దజేసిన తలిదండ్రులని కొంచెమునాలో
చించితిగాని, మరొక్కరైనచో మట్టుబెట్టికివాడనే. పెద్ద
వారలు పిన్నవాండ్రకు నీతి గలపుటకు మారుగా హీనుని
పెండ్లాడు మనియూ చెప్పదగినది. మహారాజాధిరాజులై
యవక్రవరాక్రమ విక్రమవంతులై, చతుష్టపికళాధురీణులై
యలరారు శిశుపాలదంతవక్త్రులులేరా, యిందరు ధరాధిపతు
లుండగనే మీకీపందకనిపించెనా, మీమాటలాలించినది మొదలు
మదీయహృదయము దగ్ధమగుచున్నది. ఇక మీరిటుల నాకతిక
మించినచో నిదే మిమ్మును నావాడిఖడ్గమునకు బలిగానొసంగి
మాచెల్లని యుత్తమక్షత్రియునకొసంగి, పాణిగ్రహణముగావించి,
బంధుజనంబులచే మన్ననల గాంచెద.

భీష్మ—కుమారా! ఎంతవాడనైతివి. నీవనినది నెరవేర్చిన మహాసంతో

మము. జననీజనకుల జంపుటయేగదా! నీవంటి నికృష్టులకు వరమ
ధర్మము.

కమల—క. నవమాసంబులు మోసియు

భువినినుగని ప్రేమబెంచి భూపతి జేయక

జవమున జంపెదనని కను

గవచ్చితి తుదకు నిట్టి కాలమువచ్చెన్ ||

రక్షి—అవునుగాని మీయాటలు నామందు సాగవు. వినిసంతవరకేమొ

వినాను కాని, యికవినను. వందయగు వాసుదేవుండెక్కడ ?

రుక్షియెక్కడ? సంబంధమెక్కడ, వినుము. (పరిహాసముతో)

చ॥ ఇరువదియొక్కమారు ధరణీంధ్రుని చాడికినిల్వలేక సో

దరసహితంబుగా త్రికకుదంబుననెక్కియు ప్రాణవాయుపురో

వరమభయాన గాచికొన ద్వారకసంద్రములోన గట్టియుం

బరగెడి, యాదవాధముని పాలొనరింతురె నాడుచెల్లినన్ ||

కమల—ఎవరా ధరణీంధ్రుడు జరాసంధుడేగదా !—కౌను. యీతండు

కృష్ణునిచే పదియేడుమారు లపజయంబంది తన పురంబునకరిగి,

తిరిగి పదాతుల గూర్చుకొని పదియేనిమిడవసారి దండెత్తి నప్పు

డు జయంబు లభించినది. ఇంతయేల! జయాపజయంబులు దై

వాధీనంబులుగదా:—కృష్ణుడు వందయెట్లుగు? పదియేడుసారు

లు పాదిన జరాసంధుం డేల పిరికికాకపోవును. నీ వా జరాసంధుని

వంటివాడవేగాక యతనికంటె పదిరెట్లు నీచుడవు...దుష్టుడవు.

భీష్మ—కుమారా! ఎన్ని జెప్పిన వినక బంధువులకు తలదండ్రులకు వగద

లంచితివా? నీమాట కెన్నడైన బదులుచెప్పితిమా? నేడెందుల

కో మా హృదయము, కృష్ణున కీయవలెననియే పోవుచున్నది.

ఇంతగా బ్రతిమాళి జెప్పెడి తల్లెడండ్రులమాటల విశ్వసింపకూడదా?

తానుబట్టిన కుండేలునకు మూడేకాళ్ళన్నట్లు నీవు పట్టినపట్టు విడు

వకుంటివేమి? నీమూర్ఖము చూచిన మాకు దివులు స్వర్ణలు గల్గు

చున్నవి. సరివారు వినిన నగుదురనియైన తలంచవేమి ! ఇంతకు

నెవరికీయవలయునని నీయూహ ?

రుక్మి—(కోపముతో) జనకా! కాదు కాదు. శత్రుసమానా! నావగతుం
డగు చక్రినిబొగడుచు నన్నుహీనునిగా నెంచుచుంటివి. రాజరా
జకోటిరమణి మంజరిపిఁజరిత పాదాంభోజముగఁబడనగు నాకా
యధముడు సరిపోలునా? నాముద్దు చెల్లిని శిశుపాలునకు దప్ప
నెవరి కీయదలంచుకొనలేదు. మీకిష్టముండిన కళ్యాణము
జూచి యానందింపుడు, లేనిచో—జీవంబులవదలుడు.

(నిష్క్రమణ.)

భీష్మ—అయ్యోపాపిదైవమా! ఈమూఁధుని నీ జనకద్రోహిని ఈ కృత
ఘ్నుని నాకేల సుతునిగా జేసితివి, చేసితివిపో,—పుట్టినప్పుడే
గిట్టింపకపోయితివా? లేనిదో—మంచిబుద్ధియైన నొనగకపోయి
తివి. కటకటా! రుక్మిణిని శిశుపాలున కీయదలంచెనట! వాడింత
కంటె కిరాతకుడు (అలోచించి) చింతయేల!

తే|| ఘూకములగును శశికాంతి గూడనట్లు
రాముకథ దుష్టునకు వన్ని-రానియట్లు
దయ యనెడిమాట దొంగకు దగనియట్లు
ఇపుడు నానుడు వీతని కేహ్యమయ్యె||
అవును సందేహమేమి?

సీ|| అనవరతంబు సర్వాబద్ధములనాడుట కళంకపుమది తానకముసతము
తల్లెడండ్రిలమాట నుల్లంఘనముజేయ, పాపపువనులు స్వభావికములు
కజ్జనాభులంగాని ముజనసంఘంబుల వేదనపాల్సేయ బిడుగుతునక
సచ్చాత్రములనెల్లజదువడుగాని దురాలోచనలకు సిద్ధాంతవేత్త
పరవధూమగులనుబట్ట బ్రహ్మకాయ
అరిజనములదిట్ట సహస్రముఖుడు
పేకయాటలనాడ తుపాకిరవ్వ
మంచిగుణమెన్నగనరాదు మచ్చునకును||

కమల—నాథా దిగులొందకుము.

ఉ|| పిన్నటనాటనుండి యతిప్రేమచెలంగగ బెంచిపెంచి వి
ద్యన్నత పెద్దజేసియు వివాహమొనర్చి బదంబొనరింపక

గన్నుతుండునేడు వడి కన్గవ నెట్టుగజేసి కారులె
న్నెన్నియొగూసెగా ఓతరు లేయని గౌరవమునగీగతిగి ||

ఆలోచించనేల వానియిట్టమువచ్చిన తావున నీయనిండు. ఎదురా
డకుడు. ఎదురాడిన బ్రాణముల గోల్పోవలయును. చంపెదనని వాడు
చంపకమాత్రము విడుచునా—చంపిన నెమరెవ్వరు? మనము వార్ధక్య
ములోనున్నాము. వాడు పడుచుతనములోనుండెను. కనుక వాడు
జెప్పినట్లే యొప్పుకొని శిశుపాలునకే యివ్వనిండు. సర్వమునకు సర్వే
శ్వరునిదేభారము. మన శయనగృహముకడకేగి విశ్రాంతి దీర్చుకొం
దము రండు. (ఇద్దరు నిష్క్ర.)

2 వ రంగము.

విలాసగృహము-రుక్మిణీప్రవేశము.

రుక్మిణీ—(విరహముతో) ఆహాదేవకీనందనా!

ఉ|| నీదుముఖాంబుజంబుగుచి నీదగు బాహుబలాధ్యసంపదల్
నీదుశరీరకాంతి నభినదళలోచన నీ ప్రతాపముల్
నీదుకళాకలాపమును నీదగుపెన్నెరులందచందముల్
నీదుమహాత్వము కొ వినియునే నినుగోరితి రా యశోదజా!

అక్కటా! మదనుడు నిశితాశుగంబుల సన్నవదలక మదిబెదరవద
లుచున్నాడు. వానుదేవుడా— ద్వారకాయందుండె. నేనా విదర్భయం
దుంటిని. మా యిరువురికి సంబంధమెట్లు? కృష్ణుని పెండ్లియాడుటకు
నాత్లెదండ్రులు తక్కిన బంధువులంద రొప్పుకొనిరిగాని దుర్మార్గులం
డగు మాయన్న రుక్మి యొప్పుకొనడయ్యె (నిదాసించి) అబ్బా! యీ
విరహతాపమునుండి నన్ను రక్షించువారెవ్వరు! ద్వారకాపురికిజని కృష్ణు
ని వరింపుమండనా! (ఆలోచించి) నేనెటులబోవుదు. ఒకవేళపోయి
అడిగిన నాతడు నిరసించిన నాకు దిక్కే-ది (కొంచెమూగి) కృష్ణా!

ఉ|| కన్నులనిద్రలేదు తినగా రుచియింపదు కూడు చూడనే
తెన్నునగానుపించును సుధీమణి నీదగు దివ్యమూర్తి వి
ద్యన్నుత మన్మథాశుగ విదారితదేహను బేలనిట్టులా
వన్నత నొందుచుంటి నిక పాణిగ్రహింపు గ్రహింపు వల్లభా||

హా యదుసింహాకిశోరా! నాగతియు నాదైవము నాపతియు
నాయానందము నాప్రాణమునీవేయని మనోనిశ్చలముతో బ్రేమించు
చుంటిని. నాయందనాదరణజూపకు; చూపినచో నేనుజీవింపను; రమా
దేవియు విప్రకన్యమొదలుగాగల సాధ్వీమణులనేకమంది నిన్నుపతిగా
గోరి ప్రార్థించిన వారి మొక్కులగొని సతులుగా గ్రహింపవే. వార
లలో నే నొకరైనని దయఁచుంచి మొరాలించి గ్రహించుము.
మఱియు.

సీ॥ భక్తమందార నీవదన పంకజమును గనక జగముగాంచు కన్నులేల
మన్మథాకార నీ మహిమలగొనియాడకయే మను సుదతివక్త్రంబదేల
కాంచనచేల నిం గొగలిజేర్చని తరుణివౌ కడుమృదుకరములేల
కాయజజనక నిం గలియకయుండెడి కాంతచాపేశల కాయమేల

కనుకనిగోరియుంటి దురర్విమారు

డదయుడై వేగశరములబదనుజేసి

వేయుచున్నాడు జాగేల బింకమేల

నన్ను గొగిటనుంపరా సళిననేత్ర॥

అయ్యోదైవమా! నన్నెప్పుడు కోరికలదీర్చి సంతోషబెట్టెదవు?

(కోపముతో) మారా !

చ॥ సిరికొమరుండనంచు ఘనశీలము గల్గెనటంచు భృత్యులెం
దరొగలరంచు కీరములు తామిమెంట నటించునంచు నుం
దరుడనటంచు కోలలనెడక వసియేసెద వోరి క్రూర! నా
వరునిసహాయమున్నయెడ పారగదోలనె మీనకేతనా॥

మరియు,

తే॥ శివునినేత్రాగ్నిచేత జచ్చియును బ్రతికి

సిగ్గువిడనాడి విరహీశ్రేణిమీద

మగతనంబుచూపెదే! మార్వ్యమేల

చాలుచాలక పోహమ్ము సారసాస్ర॥

(దుఃఖముతో) అన్నా! అన్నా! నీచెల్లెలియందుదయఁచుంచి వాసు
దేవునికీయరాదా! నన్నాకరినాత్ముడు నాకులద్రోహుడు నా కయిష్టుం

డగు శిశుపాలునకేల నంటగట్టజూచెదవు? తోబుట్టువుల నిట్టు లేడ్పించిన
 నీకేమి ఘనము! వరించినవానికిచ్చి చేయుట మనకులధర్మమేగదా!
 ధగ్గవిరుద్ధముగాదుగదా! మంచినంగతియని జెప్పిన తల్లిదండ్రులమాటల
 కెదురాడి వారినిగూడ కొట్టబోవుటయా! ఏమీ నీహర్షము! (అటుని
 టుచూచి) అదుగో! మహానుభావునకు దయవచ్చునట్లున్నది లేనిచో యీ
 సంతాపములో సంతోషమేమిటి! ఇవిగో! పులకాంకురములు. ఇవిగో
 హర్షాశ్రువులు. (ప్రాణేశా! మదీయ సర్వేంద్రియములు నీహృపుజూచుటకు
 యత్నించుచున్నవి. హృదయమా-అలోచనలచే నీర్వ్యగాంచెను. దృక్కు-
 లా-నీపంకకుదిరిగెను. కరములా! నీఆలింగన సుఖమనుభవించ వ్రయత్నిం
 చెను. పాదములా-తడబడెను. ముఖమా-వాడిపోయెను. కురులా-దువ్వుట
 లేమి చిక్కులువశియెను. కర్ణములా- నీమృదుశుధుర భాషలు వినవలెనని
 కసిపెట్టుకొనియున్నవి. శరీరముజిక్కిను. డగ్గుత్తిక వశియెను. ఇంతయేల
 జీవచ్ఛనంబునై నీదర్శనంబుకొరకు బొందిలో ప్రాణములనిల్పుకొంటిని.
 దీనురాలనగు నన్నుభరించి సౌఖ్యములగనుమః. మొరవినుము. హా కృష్ణా!
 (కరములుమోడ్చి)

నీ! సర్వజగన్నాథ సర్వేశ గోవింద వసుదేవనందన వందనంబు
 పరమేశ్వరాశ్వతామరనుతాంఘ్రిస్వయా వామన నళినాక్షవందనంబు
 నీ హారదేవతా వాహినీ డిండీర భవ్యయశోనిధి వందనంబు
 యదువీర! సూర్యచంద్రాక్ష! క్షమాధీశ పరమాత్మవైకుంఠవందనంబు
 దీనజనబాంధవా! మహాదేవవినుత
 పాదపంకజయమళ! పాపహరధీర
 నీరజదళాయతాక్ష విసీలదేహ
 పాపుర లినికోరితి పద్మనేత్ర॥

ఓదయానిధీ నీ మాయులదెలిసికొనుటకు బ్రహ్మాదులకు వశమా?
 ఇక మానవకాంతనగు నేనొక లెక్కయా? నీవు నన్ను ప్రేమించెదవు
 నన్ను తప్పక వివాహమాడెదవు. రాక్షసవివాహమున గొనిపోదువని
 హృదయకమలమ న నమ్మియున్నాను. తుదకు నన్నునీవు ప్రేమింపనిచో
 బ్రాణహత్య జేసుకొనుచు మఁదు జన్మముననై న నీవె నాపతివిగా గోఱు

చు ప్రాణముల విడచెడ ఎంతవిలపించినను నీవలుకొక్కటియు వినరాదు. ఏదీ నీమురళిని మోయించి నాకు కర్ణానందంబు గావించుము. (కొంచెమురకుంకి) ఆహా! మహాపాపాత్మురాలిని ఆమహాత్మునితోఁచెల్లి వాటిల్లుట యెన్నఁజోగదా!

సీ॥ కడుపున కేళపుంగనుటకు పుడమి దేవకి దేవిపట్టిన వ్రతములేమొ!
నెన్నముద్దలబెట్టి ప్రేమతోబెంప నందునిసతి నోచిననోములేమొ!
హాయిగా దివ్యవనాంతరంబులనాడఁజెలియ ముద్ధపుని యదృష్టమేమొ!
కురువిందజాజినికుంజంబులను కోరికలదీర్చికొన గోపికలయదృష్ట

మేమొ! రాధాసతీపుణ్యమేమొ గాని
అఖలనుగుణాబ్ధితోడ సఖ్యంబువాడమె
యంతటినునీమములను నే నకట! పట్ట
నైతిగాబోలు పూర్వమందైనధరణి॥
హాకృష్ణా, హాకృష్ణా, (అని స్మరించుచు మూర్ఛిల్లును)

సరో—(వవేశించి) అదుగో రుక్మిణి విరహాతిరేకంబున మైమరచి, కృష్ణుని తలచి తలచి నిదురించినది. (దగ్గరజేరి) దేవీ! దేవీ! (తాకి) ఈమె యొడలుకామముచే వీడింపబడి కృశించి వేడిమిగానున్నది.

సీ॥ గొరువంక చిల్కలకును వల్కులను నేర్పు వనితహానవ్రతమున మునింగె
మల్లెయజాజుల మాలీకలగగూర్చు వనితయేటికి యివ్వెయనుచునుండె
పచ్చకప్రంబు జన్వాజయలందిన కడువేడిమియటంచు కనరుచుండె
కురులచిక్కులదీర్తుకూర్పుండుమాయనభీయటంచునుదిట్టుచెలులగొట్టు
కన్నదమ్ములకునుబెట్టు కంకణములు
ఏటికికనాకివియటంచు నేడ్చినగలు
వివిధభూషణములగొట్లు భవినివగలు
రాత్రులనకయ వగచు విరాళిబొంది.

కట్టా, ఈవడంతియవస్థ దిలకించిన నాకుజాలిగల్గుచున్నది. ఈమె తోజేసినచెలిమి వర్ణించుటకు వేనోళ్ళచిలువరేనికైన నసాధ్యంబు.

పాపము రుక్మిణీకోరిన వానుడేవునిగూర్చక తల్లిదండ్రులమాటల కెదురించి మాక్రూరరాజు రుక్మి—దుర్మార్గుడగు శిశుపాలునకీయదొడగె, ఎల్లుండియేగదా, వివాహముని పోరోహితులు నిర్ణయించిరి. ఎటులైన నీమెను శిశుపాలునకిచ్చి పెండ్లిచేయకమానరు. ఈమె హాకృష్టాయని దిగులుచేత చావకమానదు. (నిదానించి) సందేహమేమి? ఇప్పటికీ శిశుపాలునకిత్తురని నిద్రాహారంబులువడలి కృశించినది. అమ్మారుక్మిణీ దేవీ! దేవీ! (అని పిలిచి యటుయిటుచూచి) ఇదుగో కదలుచున్నది.

రుక్మిణీ—హాకృష్టా, హాకృష్టా, క్రనులుతెరచి సంతోషముతో గాగలించుకొని కృష్టా వచ్చితివా, సీకొరకెంతయో విలపించుచుంటిని. నేటికిమదీయజన్మము కృతార్థతనొందె. (అని ముద్దిడబోవును)

సరో—దేవీ, ఏమిది కృష్ణునిగాను మీదాసి సరోజునిని.

రుక్మిణీ—(కొగలివడలి) నీవటె. ఎందులకరుదెంచితివి?

సరో—నీవు విరహతాపముచే కృశించుచుండుటవిని నీకు తాపోపశమనంబొనర్చుటకై వచ్చితిని. సరికాని—రేవులేదు. ఎల్లుండి పెండ్లియట.

రుక్మిణీ—ఎవరిది?

సరో—నీది.

రుక్మిణీ—ఎవరికి?

సరో—కృష్ణునకట.

రుక్మిణీ—(సంతోషముతో) చెలీ! ఎల్లుండినిజముగ నావివాహమా! మావారందరు కృష్ణునకిచ్చుట కొప్పుకొనిరా! ఏమిది! నాకష్టము లీడేరు కాలమువచ్చినదిగాబోలు. (ఆతురతతో) సరోజునీ! ఎంత హర్షకరంబైన సంగతిజెప్పితివే! సరికాని—ఇకనిచ్చటనుండుటే! మన యారామనీమకరగి యెల్లుండిబంతులాడునప్పుడు కృష్ణునకు వేయుటకు చేమంతి, సంవంగి, బొండుమల్లియ, పారిజాతము మొదలగు

(వసూనంబుల గోసితేచ్చి, మాలిగలుగూర్చుదమ రమ్మ. (ముందు నకునడచును)

సరో—(తనలో) ఆహా యేమివానిత! నే నీ మాట నుసివినంతనే వగ చునదియెల్లనగుచు, సరములగూర్చుదము రమ్మనుచున్నది. మరల శిశుపాలునకని జెప్పినచో నేమియనునో (ప్ర)కాశక్తిగా) అమ్మా, ఏమాతొందర! వెళ్లదములెమ్ము.

రుక్మిణి—సరోజినీ! వెనుకంజ వేయుచుంటివేల? నీవుచెప్పినమాట కాదా యేమి?

సరో—కాదు.

రుక్మిణి—శిశుపాలునకేనా!

సరో—అవును.

రుక్మిణి—(విడుముడిపాటుతో) ఛీ-పోమ్ము, నీ మొగము జూడగూడదు. దిగులుతోనే వగచుచుండ నీకు హాస్యముగానుండెనా, ఎవ్వనితో చతురాడవలయునో లేలేయదా, (అనినడచును)

సరో—(చేయివట్టుకొని) తల్లీ, తప్పుక్షమింపుము. నీతో హాస్యమాడుట గాదు. నీమనోనిశ్చయముగనుట కిటుపల్కితిని.

రుక్మిణి—అయితే నిజముగా—ఎల్లుండియేనాపెండ్లి. శిశుపాలునకేనా?

సరో—నిజమని-మియన్న పట్టణమలంకరించుటకు సేవకుల నియోగించి నాడు.

రుక్మిణి—(తనలో) అయ్యో వివాహకాలముగూడ సంప్రాప్తమాయెను. నాకోరిక నెరవేరదుగాబోలు. ఈసంగతివినిన శృష్ణుడుమాత్రమేల యంగీకరించును, (కోపముతో) ఓపిధీ! దుర్గుణానిధీ!

ఉ॥ ఏలర, యాడుదానిగ మహీస్థలీయందు పృజించి తైనచో
జాలగసౌఖ్యసంపదల సంధిలజ్ఞేయక మానసంబునం
దే లలిగోరినట్టి వసుధేశునిగూర్చక, క్రూరబుద్ధివై
కూశమబెండ్లియాడుమని గూడలేఖించితె ఛాలమందున॥

(ఆలోచించి) అవును. విధియేమిచేసినాడు. నాకర్మమున కాయ నేమిచేయగలడు?

సరో—అమ్మా, రుక్మిణీదేవీ! నిన్ను కృష్ణుడువరింపనిచో—నేమిచేయుదువు. శిశుపాలుని.....

రుక్మిణీ—ఆ. ఆగు. ఆతుచ్చుని పేరెత్తకుము. ఆతనితలంచిన నామనంబున నుద్రేకము జనించుచున్నది. ఏమి-నన్ను కృష్ణుడువరింపడా, వరింపడా, వరింపనిచో నిక జెప్పనదేమియున్నది.

చ॥ గరళములేదైమింగ వెతకంగ నదీనదముల్ కృపాణముల్
సరసులు కూపముల్ శిలలు చాలగనున్నవి గట్టిత్రాడులే
సరణినిగాని గాసిపడి చచ్చెదనంచు నిరంతరంబునే
స్థిరమతితోడ నుండినిసతీ! రమణుండు వరింపకున్నచో॥

సరో—కృష్ణుడు నిన్ను జేబట్టనిచో జచ్చుటకైన నొప్పుకొంటివితాని చైద్యుని మగనిగాబడయ సమ్మతించవుగదా!

రుక్మిణీ—అవును. గాని యెల్లుంకిలోపల కృష్ణునినుంకి జవాబువచ్చునది యెట్లు?

సరో—అమ్మా, మన సదనంబునకు వ్రతదినంబు శుభచాంగము చెప్పవచ్చునీ ముసలే బ్రాహ్మణుడొక్కడుండెను. ఆయన సందేశముగొని చనునుగాని మరియెవ్వరు పోరు. ఆయన చాలవంచివాడు. నాతో నెంతో చనువుగా మాట్లాడును. నీసంగతి విన్నవించిన తప్పక సమ్మతించును.

రుక్మిణీ—నీకోక చంద్రహారంబొసంగెదగాని ఎటులైన నావిప్రుని తీసికొనిరమ్ము.

సరో—మాట నెరవేరవలయునేగాని చంద్రహారము నాకెందులకు?

రుక్మిణీ—(విరహముతో) సరోజినీ, ఇంకజాగేల, బిరాసజని విప్రుని దొడ్కొనిరమ్ము. నీకేమైన పనులున్నచో బ్రాహ్మణునినైన బంపుము. విశ్రురాళియందు దయాయంచుము.

సరో—అమ్మా! అంత నొక్కిచెప్పవలయునా? నీకోర్కె నెరవేరెదను దిగులపడకు (అనించి) అరుగో—అమ్మగారు నన్ను బిల్చుచున్నారు. సెలవు, సెలవు, (అని నిష్క్రమణ.)

రుక్మిణీ—హాకృష్ణా!

ఉ॥ నీవదనాంబుజంబురుచి నిత్యముఃహాయిగ గాంచి, కాంచి, స
ద్భావముతోడ నీచరణ పంకజనేవల జేసి చేసి, కే
ళీవనరాజకుంజముల లీలలగానడయాడి యాడి ని
న్నోవనజాయతాక్ష యెప్పుడోగద బిగ్గగవుంగోంచుటల్॥

(క్రోధముతో) ఏరా! యదుకిశోరా! ఎంతజాణుడవు? ఎంతపిల్చిన
నవలోకించకుంటివా! (నిదానించి) అవును గోపికలతో సరసమాడుకొ
నుచు సాధరాజుంబుల మెలంగెడి నీకు నావంటి కృశాంగన గనుపించునా!
గనుపించదు (అలోచించి) నాకువెట్టియాయేమి! దేవకీదేవి గర్భవయః
పారావారరాకా సుధాకరుండును యదుకులాభరణుండును నారీ జనహృ
దయ ధనపత్యతోహరుండును మదీయమానస సాధాంతరంబున నిరంత
రంబు కాపురంబునేయుపాడునగు కృష్ణుండు వరియించక నిరసించునా!
నిరసించడు. మరియు,

తే॥ హరినిదలచుచు నామతి తిరుగ దేని

కూళు శిశుపాలునెన్నడు గోరనేని

అపనియందు మనస్వినియైతినేని

కమలనేత్రునకుం దయ గలుగుగాక.

అరుగో ఎవరో పిల్చుచున్నారు. (నిష్క్రమణ.)

శ్రీ రస్తు.

రుక్మిణీ సందేశము.

ద్వితీయాంకము.

[ప్రథమరంగము - సౌధము.

రుక్మిణీ—అక్కటా! యీవిరహసాగరమెన్నడు దాటెదనోగదా! (కనుల నీరిపి)

నీ॥ శంఖమా! కరుణ నాచాడ భూబానితో మనవిసేయుము కోరితినియటంచు చక్రమా! దేవతాచక్రవర్తినిగాంచి హితవుగాబల్కు వేసితి నటంచు వాడిగల్గిన కరవాలమా! ననుదేవునుతునితోజెప్పు సమ్మితి నటంచు విష్ణురావళిరాజ వీరప్రతాపుతో దయనునుడుపు చిన్నదానినంచు అన్నము సహింపదంచు నీరంటదంచు భావజుని వేదనకు సన్నబడెనటంచు వాసరంబులు గడచిన మోసమంచు

వద్ద నేత్రిని జంపిన పాపమంచు॥

అయ్యో యేమిది కనులు దిరుగుచున్నవి. మనస్సు ఈర్ష్యబూను చున్నది. డగ్గుత్తికపడుచున్నది. ఇంతలోనే—శరీరముగూడ జల్లబడినది. (నిదానించి) హా రుక్మిణీ! యెంతపిచ్చదానవే! కానికోరిక బెట్టుకొని యల్లాడుచుంటివి. (ఆగి) ఆ! కానికోరికయూ!—ఏమిది అటులైన నీజీ వచ్చవంటే! ప్రాణత్యాగంబు జేసిన నే దుఃఖములేదు. హా కృష్ణా! (అని పోయితినుచును.)

అగ్నిద్యోతనుడు—(పవేశించి) అమ్మా రుక్మిణీ! ఆగుమాగుము. ప్రాణములపై నిరాశబూని పోగొట్టుకొన సాహసంపకు.

రుక్మిణీ—(ఉలికిపడి తనలో) ఓహో! ఎవ్వరీ మహాపురుషుడు. కృష్ణుడు, నన్ను తప్పక వరించును. కాసిచో—మరణకాలమున నీతిడడ్డు పడడు. (ప్రకాశముగా) నాయనా! వందనములు ఎవరుమీరు!

అగ్ని—కళ్యాణమస్తు. మనోవాంఛాఫలసిద్ధిరస్తు. అమ్మా నేనీపురినివాసుడు. బ్రాహ్మణుడ. అగ్నిద్యోతనుడను నామము గలవాడ. నీవెందులకో పిల్చితివని మీదాసిసరోజిని చెప్పినది. అంతట వచ్చితిని.

రుక్మిణీ—భూసురాగ్రణీ! జనక సదృశులగు మీయొద్ద తనయసమాను రాలనగు నేను విన్నవించుటకు లోపముండిదు.

అగ్ని—అవును. జరుగవలసిన కార్యమేమి!

రుక్మిణీ—అదియే జెప్పెద నాలకించుడు. నాకు కృష్ణుని యందధికమోహమున్నది. మాయన్న నన్ను కృష్ణునకీయక దుష్టుండగు చైద్యునకీయనెంచి యెల్లంకి లగ్నము నిశ్చయించిరట.

అగ్ని—అయ్యో ఎంతద్రోహము దురాత్ములకు దూరాలోచనలు లేవు గదా! తరువాత.

రుక్మిణీ—కనుక మీరు నాయందు దయారసంబునుంచి ద్వారకాపురికిజని కృష్ణుని నగరు బ్రవేశించుడు.

అగ్ని—పదంపసి.

రుక్మిణీ—ప్రవేశించి గోపికలతో క్రీడలు సలువక యే కాంతింబుగానుండు నత్తరి నామనవి తిన్నగా విన్నవించుము.

అగ్ని—అమ్మా!—ఏకాంతింజేల! గోపికలున్న నేమి!

రుక్మిణీ—తండ్రి వలదు. దగ్గరకామించిన పడంతులుండిన యంత నీసంగతి జెప్పిన వారి షనంబుల కనుమానంబు గలుగునని, నాప్రార్థన సంగీకరించడు.

అగ్ని—అయితే!—యేమని చెప్పవలయును?

రుక్మిణీ—అదియే జెప్పెద నామారుగా నమస్కరించి యిటు విన్నవించితి ననుము.

సీ॥ సకలావసానాధనికరశిరోమణియగు వానికిని దండమంటిననుము
తనయవక్రవరాక్రమనితాంతీక్రిని ప్రియసహచరచేత వింటిననుము

వినిసంతనినుచిత్తమున నరియించియు చెఱకువిల్తునిబారి జక్కెననుము
దుర్మదాంధుడురుక్మిడుష్టాత్ముడైన చైద్యునకీయవలెననియుండెననుము
ఉద్వినిర్జరపెండ్లి యెల్లుండియనుము
దంతవక్త్రాదికూరుల దర్పమడచి
సన్నుగైకొనిపోమ్మను మిన్నియేల
నతడురాకున్న జచ్చెదననుమునిజము॥

అగ్ని—తల్లీ యాలాగైన జాలమిశేలనేముట యిట్లెరి ప్రయాణముయి
సాయంతనమునకు, ద్వారకజేరి, వాసుదేవునిదర్శించి సందేశంబు
గొనివచ్చెన నీవుమాత్రము శోకంపకుము. భగవంతునకు నీయందు
దయవచ్చునులెమ్ము.

రుక్మిణి—మరచితి నింకొక్కసంగతివినుడు. నేసంతఃపురములోనున్న నెట్లు
తీసికొనిపోదునని మాయ నేమో! అట్లయిన వివాహమునకు ముం
దరగా గారీపూజకు, మావారు తీసికొనిపోయెదరు. అప్పుడు
కత్నాంతరములు వెలువడివచ్చెదను. అంతట గొనిపోవచ్చునని
నొక్కచక్కగా వక్కాణించుము.

అగ్ని—అమ్మాసెలవు. పోయివచ్చెద. (అనినిష్క్రమిం.)

రుక్మిణి—అహో దైవకృపవలన సందేశముబంపితిని. కాని వాసుదేవునికిటా
క్ష మెటులున్నదోగదా! (నిదానించి) హాకృష్టా! హాకృష్టా!
ఇంతవగాకే! కామించిన సతినిగవయుట మహాపుణ్యంబని పురా
ణములు జెప్పుచుండ కామాన్వితనగు నాకోరికలేల దీర్చవు?
(అలోచించి) అవును. అబద్ధమేమి!! ప్రాణహానినకే దయలేనప్పుడు
దైవమునకుమాత్ర మింకెక్కడిదయ! నాజీవితేశుండగు గోపాల
కృష్ణునే ధ్యానించెద. (కరములుమోడ్చి) హాకృష్టా!

మ॥ మురళీనాదము కర్ణయుగ్మమున నామోదంబుగావింపగా
సురముదుర్ మణిరాజుల శిరమునందొప్పార బర్హాళితో
డరుదేర్ ప్రజకాంతసంఘములు దేవాయంచు స్తోత్రంబులతో
జరువఁమానులు దర్శనంబిడుమ కృష్ణా! భక్తరక్షామణీ॥
వాసుదేవా! దీనజనబంధవా!

మ॥ యదావంశాంబుధి పూర్ణచంద్రదరహాసాస్యా! సమోక్తప్ల! ప్రా
జవపుల్ శాస్త్రములుం బురాణములు నిం జర్పించుచుండంగ నే
నదియాలించి మదీయప్రాణపతిగా నాశ్మృనినుంగోరితిం
నదయంజూడుమ యేకొమ్మ ననుక్తప్లా భక్తరక్షామః॥

(అకసమువంకజూచి) కృష్ణా! ఏదీ! నీదివ్యమంగళవిగ్రహము జూ

పుము.

మ॥ అరయోవిష్కరరాజుపై శబరిపై నార్యామహాదేవిపై
కరిపై గోవజనాళిపై సురలపై గాంగేయుపై రాధపై
ధరణీదేవునిపై మహేశానిపయం నై తేయుపై బారు నీ
కగుణాదృష్టిని బంపునాపయిని సత్కార్యవాధీవతీ॥

హేకృష్ణా! నీవు ద్వారకలోనున్నను నాహృదయవంకజముచుంసి
బాసినగదా—నీవు నన్ను బాసినట్లు ఒక్కసారి నీనామస్మరణ జేసినంత
మాత్రమ ననే నాయొడలు పరవశమగుచున్నది. (వేమింపుము. (వేమిం
పుము. కృష్ణా (అనియేడ్చును.)

కమల—(ప్రవేశింపి) తల్లీవగచుటేల! రేపు వినాహమగుచుండ తలనైన న
దుప్పుకొనకపోతివి. దిగులుచేత నెఱకృశించితివి, (అనిచేటితో
ముంగురులునర్దును.)

రుక్మిణి—కృష్ణుడు వచ్చినగదా!

కమల—కాదు శిశుపాలునకట. శిశుపాలాదులు పుత్రమిత్రకళత్ర బంధు
పులతో రేపుతల్లివత్తురట.

రుక్మిణి—అన్యూ! మన దేకులము.

కమల—శ్రుతియులము.

రుక్మిణి—శ్రుతియులకు మారుమచుము లేడుగదా! నాకీమాగుమను
మేమిచూడు.

అ॥వె॥ ధనసహితండునైన దారిద్ర్యయుతుడైన

అబలుడైన కుంటియైన రాజ్య

హీనుడైన పాపియైనచోరుడైన

వలచినట్టిపురుషు వలవవలదె॥

కమల—ఇప్పుడు నిన్ను మాత్రము వలదంటిమా, కాని, కృష్ణునిగిని మీయ
న్నయగు గుక్కొనివగయట. కనుక శిశుపాలుని వరించుము.

రుక్మిణీ—తే! సిందా? ఇందులకే మారుమనుమరి. చెప్పినది.

కమల—ఏమి!

రుక్మిణీ—అట్లయిన చెప్పెదవినుము.

శా॥ అమ్మానిన్నటనాడె తాపసులచే నాలించితివాని గూ
వమ్ము సత్వశూర్య సద్గుణవ్రతాపమ్ముల్ మహాత్యాగ భో
గమ్ముల్ దీనజనాననుండనెసి వాక్యమ్ముల్ సిరులయ్యెదే
హమ్మెల్లం బుకాంకురింపలలనా హర్షించినేగోర నీ
విమాన్మర్కీ శిశుపాలుగోరు మన సాధ్వీ ధర్మమే నీకిటక॥

కమల—అమ్మారుక్మిణీ!

తే॥ పుడమిగలవాడు పగతులనడచువాడు

తెలివిగలవాడు చాలమేదినిగలాడు

కరుణగలవాడు సుజనులగాచువాడు

సరస పదజ్ఞంభణగలాడు వైద్యుడరయ॥

కనుక నీజననీజనకులయం దభిమానమంచి మాటలకెనురాడక,

శిశుపాలుని వరింపుము.

రుక్మిణీ—కృష్ణుడైశ్వర్యవిహీనుడా—బలనికృష్ణుడా—త్యాగభోగ శీలుడు
కాడా—యేటికీవాదము?

కమల—తల్లీ! నుడివెద నాకర్ణింపుము.

తే॥ భృతకులకునగరులకు సౌభాగ్యమునకు

వాజిరాజిపూజింపబడుట కచ్య

కునకు సరిరాడుగాని మానినిరొచ్చెద్య

నకును రాజ్యంబుగలదది యొక టెఘనత॥

రుక్మిణీ—ఏమీ! కృష్ణునకు రాజ్యములేదనియు రాజ్యార్హతలేదనిగా
నీవు నుడువునది చూడుము.

చ॥ ధనములుగాల్చనే యడవిదార్పనె రాజ్యములెల్ల సంక్రమం
దునబడవేయనే కరులనుం దురగంబులగట్టగట్టి దు

జ్ఞునకునెన్నియున్నను విచారకరంబగు లోకమందు న
జ్ఞునకునున్న నల్పమయి సదృశమార్జనసేయు నమ్మరో॥

కమల—తల్లీ! యాదవుండుగదా! తక్కువజాతివానిగోరుట నీకుమాత్ర
మేమిధర్మము!!

రుక్మిణి—(కోపముతో) ఏమి. నేనుగోరిన నా నాథుండు నీచుడా- హీను
డైనను నామనంబిక వాసుదేవునినుండి మరల్చను.

తే॥ చైద్యుడాది దురాత్ముల సమరంగ
మండడంచీయు సజ్జను లార్తిదీర్చ
జననమందిన దేవతాచక్రవర్తి
గాని వసుదేవతనయుండు మానవుండె॥

మరియు వినుము॥

తే॥ సర్వవిప్లవములను ప్రళాంతమదిని
నాననాంబుజమున దాల్చి యలరు హరికి
వసుధ యించుక లేదు భూపతియుగాడ
టంచుపల్కెడు వినజను లవనినగరె॥

కమల—(తనలో) కట్టా! మహాభోగుండై చతుష్టప్తి కళాధురీణుడై -
సృపుసింహుడైన- కృష్ణునకు పాటియెవ్వరు? (అలోచించి)
అవును- చతుర్దశ భువనంబుల బాజ్ఞహోధరించి సేవకులగా తక్కిన
రాజులచే నేలనేలించుచున్నాడు. ఒక్క- దేశమేమి! ప్రపంచ
మంత యాయనదేగదా! (నిదానించి) రుక్మీ! నీసోదరికి యెంత
కష్టము చెచ్చిపెట్టితివి? లేకలేక యొక్క చెల్లియుండ నదికోరి
నట్లుచేయక యితరుల కిచ్చుటే? ఇంతకు నీయప్రయోజకముల
జూడుమని మానోసట్రవాసియుండ నిన్ననవలసినదేమియున్నది.
(ప్రకాశముగా) అమ్మా! రుక్మిణీ! శిశుపాలునే వరింపుము.
కానిచో- రుక్మిణీ కష్టములు సంప్రాప్తమగును.

రుక్మిణి—వాసుదేవుని చెట్టబట్టకయున్న నెవ్వరిప్రయత్నములేకయే జీవం
బుల బాసెద. నిశ్చయము. అదిగాక—

చ॥ అలదమయంతి భూసుత ప్రియంవద చంద్రమతీ జయప్రదా
చలవరుజాత గౌరీము ప్రియాంగన యశ్వవతీ సుతాదులే
లలిజనినారో! యట్టులకళంకమనంబున వాసుదేవుని
దలచితి భర్తగా పుడమి నాటికి నేటికి వాడెనున్ముక॥

కమల—కుమారి!-నీసంగతిగూరించి, మీతండ్రిగారు మహాదుఃఖాత్ములై
శయనగృహమందు విచారించుచున్నారు. చూచివచ్చెదమరమ్మో.
(ఇద్దరు నిష్క్రమింపు.)

2 వ రంగము.

ద్వారకాపురి మార్గము.

అగ్ని—శ్లో॥ ఇందీవరదళశ్యామ మిందిరానందకంధళం
పందారుజనమందారం పంచేహం యదునందనమ్॥

ఇన్ అబ్బా! ఎక్కడ విదర్భ, ఎక్కడద్వారక, ఎంతదూరము,
ఎంతదూరమైనను, నాకీదివంబున దూరముగానుండలేదు. మున్ను
సీతజాడదెలిసికొని వచ్చుటకు మానుమంతుండు సంద్రముదాటు
నప్పు డావనధిమధ్య నారామదూతకు సేదతీర్చుటకై చనుదెం
చిన మైనాకునివలె మహాలక్ష్మీస్వరూపురాలైన రుక్మిణీసందే
శంబు గొనిపోవు నాకాయాసము గలుగునేమోయని భాస్క
రుం డీయుదయంబునుండియ, జల్లుబడినాడు. ఆహా ! యేమిసము
ద్రము! చింతామణి కామధేనువైరావతము లెచ్చోటజనించెనో-
సర్వజగద్రక్షకుండగునారాయణుండెచ్చోటనివసించునో శ్రీయింది
రా చంద్రుడీర్వ రెచ్చోట పుట్టువొందిరో-గంగాభవానియెవ్వని
గృహాంగణమందలంకరించెనో - సర్వప్రాతస్త్వినిమతల్లుల కెక్కడధి
నాధుడో - యట్టి ఈ సముద్రునిదర్శనంబు మనంబున మహద్భయ
హర్షంబుల గల్గజేయుచున్నది. ఇంతకు రుక్మిణీసందేశంబు కృష్ణుం
డంగీకరించిన నీ కష్టములన్నియు సుఖములుగా మారును. పాప
ము-రుక్మిణీదేవి మన్మథావస్థలోఁబడి కృశించుచున్నది. ఈ కార్య
ము నెరవేరిన యీమెను బ్రతికించినవాడనగుదును. (వదికించి)

అప్పుడే యెంతత్వరితముగా - ద్వారకాపురిదాపునకు వచ్చితిని!
ఈ ప్రదేశ మెంత మనోహరము!

ఉ॥ అంబుధితీరమందునవె యాపులమందలు, పచ్చిపూరి మో
దాంబుధి దేలుచుం దినుచు హాయి జరించుచు నుండెనాడ, నా
కంబును నంటుకొంటలనికాయము లల్లవె గాంచవేగహ
ర్షంబు జనించె నా హృదయసారసమందున ధన్యుడంగదా!!
అహా!

మ॥ అదుగో! వారలె గోపికావనిత లుద్యత్రైఫి సాధంబులం
గరమొప్పారగ రాగతాళములనక్కంజాక్షు గీతంబులం
దరహాసాస్యలరయ్య పాడుకొనుచున్నారల్ ముగంబాయె సం
బరమందాకెసి వాసుదేవుని మహత్ప్రకార రత్నంబదే!

ఇదుగో ఈ పట్టణసింహద్వారం బెంతి నేత్రానందము గల్గించు
చున్నది. ఈ ద్వారమసొచ్చి, పురంబు ప్రవేశించి, కృష్ణునినగరంబు
గనుగొని కార్యంబు నెరవేర్చికొనెద. (నిష్క్రమణ.)

శివ రంగము.

ఉద్వానవనము.

కృష్ణుడు:—(అసనాసీనుడై) అహా ఈవనంబు కడు రమణీయంబు.

సీ॥ మందారమాలూర మార్జనోద్ధాలకుద్గల జంబీర రసాలచయము
సారసకీర మయూర కలగళ సంజనితగాననినాద ఘనచయంబు
చందనమాలతీ చంపక విరజాజి కడిమిలతాంతనికాయభరము
రాజీవ పద్మినిరాజకావాలమై రాగంబాసంగు సరోగణంబు
దుఃఖనాశనకరము సంతోషకరము
అరయు మానవులకు బహు హాయికరము
వసుధపై నందనోద్వాన వనసమంబు
తరమె వర్ణింప నీ ప్రమదావనంబు.

(లేచి నడయాడి) అదుగో! అక్కంచన వృక్షమెంత పూలగుత్తి
విడచినది. (కోసి) ఇది యెంతరమణీయము దీని నెవ్వరికొసగుదు.
(అలోచించుచు)

అగ్ని—(ప్రవేశించి) కృష్ణా! ఆలోచింపనేల! దానికంటెను శరీరపేశల
తిరస్కార శరీరవతియగు నీ ప్రియాంగన కీయవచ్చునలెమ్ము
త్వరపడకు.

కృ—(ఆతురతతో) ఎవరీ మహాభాగుడు. ప్రియవాక్కులబలుకుచు నవర
శివునివలె బూది మెయినిండ దాల్చి వెలుంగుచున్నాడు. (దగ్గర
జేరి) భూనురాగ్రణీ! వందనములు.

అగ్ని— సౌందర్యవతీ ప్రాప్తిరస్తు.

కృ—(తనలో) ఏమిట్లనుచున్నాడు (తలనూపి) అప్పును ఏ రాకుమారి వద్ద
నుండియో సందేశార్థము: గొనివచ్చెనని యాహవాడముచున్నది
(ప్రకాశముగా) భూనురోత్తమా!

ఉ॥ ఎయ్యది పత్తనంబు, కులమెయ్యది మిమ్ములగాచు సద్గుణం
డయ్యవనీశుడెవ్వడు మహాత్మ మరెవ్వరుపంపినారు ని
న్నియ్యెడ కేవలత్నమన

అగ్ని—హే యదువంశపయోధిచంద్ర రా

వయ్య కృపాంబురాశివి గడయ్య కుమారిక కేల్గిహింపుమా॥

కృ—అయ్యా! తమరీ యాసనం బలంకరించి తిద్వ్యతాంతంబంతయు నీవే
దింపుడు.

అగ్ని—(కూర్చొని) కృష్ణా, అవధరింపుము.

సీ॥ సకలపురీవర ప్రకరరత్నము విదర్భానగరంబు నావట్టణంబు [బు]

సతతంబువేదశాస్త్రములనేర్పుచునుసదాచారమూనుబ్రాహ్మణకులం

సత్వశమదమూది షడ్గుణనికరంబు ఘనముగాకూడబెట్టినధనంబు

సచ్చాత్రపరుల కుమకాలమునను ప్రాజదువులజెప్పుటపదవినతము

చిత్తమున నీదుధ్యానంబు జీవనంబు

నమ్మియుండుట దాతల నాసుఖంబు

కౌతువులనుజేయుట నాకుగలమతంబు

నిన్నుగనినంత మదియుగనెన్ ముంగంబు॥

కృ—అయ్యా,

తే॥ శుభమెమీకు? ప్రేమాదమే సుతులకెల్ల

చుట్టములకును హితులకు నుభమె? గోశ్రీ
జాలకు ప్రజలకు మీపురిశునకు ముదమె?
మంత్రీవర్గంబులకును సేమంబెయ్యార్య||

అగ్ని—వినుము. మావిదర్భాధీశ్వరునకొక్క కుమారికగలదు. ఆమెపేరు
రుక్మిణియనెదరు. ఆజవ్వని నీదైర్యశౌర్యాది సద్గుణగణంబును
సౌందర్యాతిశయంబును విని నిన్నువరియించ నాపడంతి యన్న
యగు రుక్మి శిశుపాలున కొనంగెదనని వల్కుచుండ రుక్మిణి
కుంది, కృశించి, నన్నుగాంచి, ఈసంగతిజెప్పి నీకుసం దేశంబు
బంపినది.

కృ—ఏమని?

అగ్ని—అనధరింపుము. నామాయగా నమస్కరించి యిట్లనుమని,
సీ॥ సకలాననీనాథ నికగళిరోమణి యగువానిసినిదండ మంటిననుము
తనయవక్రవరాక్రమనితాంతకీర్తిని ప్రియసహచరిచేతవింటిననుము
వినినంతనినుచిత్తమునవరియించియు చెఱకువిల్లునిబాఁజిజ్ఞాసనుము
దుర్మదాంధుడురుక్మిదుష్టాత్ముడైనచై ద్యునకీయవలెననియుండెననుము
ఉర్వినిర్జర! పెండ్లి యెల్లుండియనుము
దంతవక్త్రాది కూరుల దర్పమడచి
నన్నుగైకొనిపోమ్మను మిన్నియేల
నతడురాకున్న జచ్చెద ననుము నిజము||

కృ—ఏమీ, రేపేనాపెండ్లి, అట్లయిన నేనెల్లు చేకొందును.

అగ్ని—అటులైనవినుడు. కళ్యాణమునకుముందుగా గౌరీపూజకొరకు,
నగరము వెలువడి గౌరీదేవాలయముకడకువచ్చునట. అత్తరిరుక్మి
ణి పార్వతీ వరమేశ్వరుల దర్శించి వచ్చునెడ, నరదంబుపై నిశీకొని
శిశుపాలాది నరాధముల దృఢీకరించి, ద్వారకకు రావచ్చునని
గట్టిగా జెప్పినది.

కృ—సాపమాపడతిస్థితియేమి? దానియూహ లెన్నదగినవి. (అలోచించి)
తానిచో - సామాన్యపడంతికింత యూహబోవునా? పోదు.

అగ్ని—అ॥ నా ఆపడతిమోము సర్వకళాకరంబు
 ఆవనితమానసము సుగుణాలయంబు
 ఆవెలదివాక్యగణము సుధాన్వితంబు
 ఆయువతినేత్రయుగము మోహనకరంబు॥
 మరియు సౌందర్యమునకు మేరయేలేదు.

కృష్ణా—ఇప్పటిరుక్మిణీ యవస్థ చెప్పట కెవరితరముగాదు. మొన్న సందర్భ
 వముగల్గినప్పుడామెను దర్శించగనే నాకు కనులనశ్రుబిందువులు
 వెలువడినవిచూచు.

ఉ॥ కన్నులగారునీరు కరికంజములన్ దుడువంగబోదనా
 పెన్నెరిగుంపు చిక్కువడవీడగదీయదు డాయగ్రాభులం
 అన్నముమెక్కబోదు వలదంచు సలందదు మేనగస్తురిం
 గిన్నెరమీటబోదెపుడు కీర్తిగుణాకర దేవకీసుతా॥

కృష్ణు—భూసురా! వేయేల!

ఉ॥ వింటినిమున్నరుక్మిణీ పవిత్రచరిత్రము రూపురేఖలన్
 వింటిని సన్నుగోరుట వివేకమువింటిని విన్నదాదిగా
 తుంటరి యిక్షుబాణుడిడు తోయజప్రతములంగృశించియే
 నుంటినియింక భూవతులనుక్కడగించి పరిగ్రహించెదన్॥

అగ్ని—కృష్ణా మరియువినుము.

ఉ॥ హోయదువంశ పూర్ణతిలకా సుకుమారమనోహరావరా
 హోయదుసింహ దీనవరదా సరసీరుహవత్రనేత్ర నీ
 కాయముతోడ నిం గలియగా లభియింపమి ముందుజన్మమం
 దే యభవా నినున్వలతు నిశ్చయమంచు విచారమందెడిన్॥

కృష్ణా—సౌభాంతరంబున శుభనికరంబులకు కండచక్కెర లిడుచుసారతర
 శబ్దములజెప్పుచు వనాంతరంబుల తోడినఖులతో నడచూడుచు
 లతాంతముల పేరులుగాగూర్చుచు నుండుపడంతి మీనకేత
 నుని బాణములకలోనై మౌనభావముదాల్చుచు వెట్టిదానివలె
 దిరుగుచు హాకృష్ణా! రక్షించరా! యనియేడ్చుచున్నది.

నీ! ప్రాణేశనామీద పంతమాయనినేత్ర కంజంబులనుబెట్టు కంకణముల
దీనజనావనా దిక్కునీవెయటంచు మానభావముదాల్చు మందగతుల
కాంతవనాంత లతాంతంబులను గొగిలించుమాయనుచు మూయించు
గనుల

సారసాక్షా యురోజముల సంటుమటంచు నావులింతలనింపుహారవముల
గీ॥ హాయశోదకుమార హాహాసుధీర
హామదాత్మ సరోజవిహారశూర
హాథరాధర వీరయాహామురారి
కరుణజూడర నీదానగాచుకోర॥

అని బహువిధముల దీనస్తోత్రముల జేయుచున్నది.

కృ—బ్రాహ్మణకులశిరోమణి! అగ్నిద్యోతనా, విదర్భనునము జని
నంతట రుక్మిణి నాయందేహ్యంబుగఁగి శిశుపాలునివరించిన జేయ
వలసినదేమిటి?

అగ్ని—వానుదేవా, నీ కీ సంశయమేల, హాకృష్ణాయనుచు నిట్టూర్పు
లేడుచుచు, సందేశంబుబంపినలేమ- మరియొక్కరిని గోరునా?

కృ—అట్లనకుడు “స్త్రీబుద్ధిః ప్రళయాంతకః” అనునూక్తి రిక్తగాదు
గదా, అదిగాక-స్త్రీలకు వలపుండునా?

అగ్ని--కృష్ణా! ఆమె దృఢనిశ్చయము గూడవినుము. కృష్ణుడు నన్ను
ప్రేమించిన ప్రేమించును. లేనిచో బ్రాణత్యాగము చేసికొనెదనని
మీతో గట్టిగాజెప్పుమని పాపము బ్రతిమాలి నుసివినది. అటువంటి
నిరపరాధిని-దీనురాలిని రక్షించిన మహాసకృతంబుగదా!

కృ—అయ్యా, రుక్మిణి మనోనిశ్చయము వివలెనని యంటినిగాని-
వేరొండభిప్రాయమేమియులేదు. వినుము.

ఉ॥ విందుజనంబుతోడ కడువీరభటావళితో నవీన సు
స్యందనవంక్తితోడ కిరభాశ్వ గజప్రకరంబుతోడ గో
విందుడు వచ్చెవచ్చెనని వీరభరావరులెల్ల తల్లడం
బందగవత్తు చైద్యుసమరావనినోర్చి గ్రహింతురుక్మిణి॥

స్వామీ, మార్గాయాసంబుచే కడుప్రయాసమునొందితిరి. మే
మిచ్చు నన్నపానాదులగొని కొంతతడవు విశ్రమింతురుగానిరండు.

అగ్ని—చిత్రము. (ఇద్దరు నిష్క్రమింతురు)

కృ—(ప్రవేశించి) హా అగ్నిద్యోతనా, నీవేల నా కీ సందేశంబుదెచ్చితివి,
సందేశంబు వినినప్పటినుండి మదనండు కూరుండు బాధించు

చున్నాడు (నిదానించి) హారుక్మిణీ ! హారుక్మిణీ !!

ఉ॥ నీయధరాధరామృతము నేరుపుమీరగ గ్రోలిత్రోలి దా

క్షాయణినాథు జ్యోత్స్నలను గాఢపుగ్రిడల దేలితేలి చా

నా ! యసురాగమూని సురతాంతములందున సోనిసోని

హాయిగ గాంచు పెన్నడొగదా రమణీమణి రుక్మిణీమణి॥

మన్మథా, నన్నేల నీరీతి బాములబాల్చరచెదవు. మహానుభావుం
డగు శివునికంటిమంటచే-భస్మంబైనను తులువతనంబింక నడంగలేదు
గాబోలు, అటులైన-నాకొరత నేనుదీర్చెద. నన్ను బాధపెట్టక-రుక్మిణీకే
మనంబుదిప్పి, త్వరితముగగై కొనునట్లు జేయరాదా! (ఆలోచించి)బౌరా!
ఎంతకఠినాత్ముడను నాకొరకు దిగులుపడి, కృశించి, విరహతాపమున
కోర్వజాలక సందేశంబుంపిన పడంతినింకను బాధపెట్టుమని నుడువు
చుంటిని.

చ॥ వనరుహశస్త్రనీడు శుకపాళివనంబుల పాలుగాను నీ

ఘననిశితాస్త్రజాలము జగంబునరాలుత యింతపాప భీ

తినివిడనాడి మర్త్యులమతిం జెడగొట్టెద నెల్లకాలముం

ననునిక జేరజంపెద ఘనంబగు విక్రమమూని మన్మథా॥

(ఆలోచించి) మానినీ, సన్నెంతకాలమునుంచి వరించి నాకొరకు
కుంది, కృశించుచు, హాకృష్ణాయనుచు వగచుచుంటివోగదా! (తలనూపి)
అవును. సందర్భనమున కవకాశమెక్కడిది. ఆ వనిత విధర్భయందు కక్ష్యాం
తరముల నెచ్చటనో-హాకృష్ణాయనుచుండ నేనీద్వారకలో హారుక్మిణీ
యంచు కన్నీరుగార్చుచుంటిని. మాయురువురికి స్పర్శమఖండెట్లు! (ధైర్య
ముతో) ఏమిది యధైర్యమూనుచుంటిని. రేపేగదా!-రుక్మిణిని నేను

రాక్షసవివాహమున గైకొనివచ్చుట నాకీసాభాగ్యవతిని గూర్చినందు
లకు శంకరా! — నీకివే నమస్కారములు. హా కాంతా!

తే॥ శివుని సతతంబు మదిని పూజింతునేని

ధరణిసురలను బ్రోచుట దప్పనేని

దేవకీదేవికిని వసుదేవులకును

నందనుడనేని నిన్ను గైకొందుగాక॥

(తెరలో తథ్యము అని ధ్వని గల్గును)

(సంభ్రమముతో) అవురా! — నేను దలచినమాట తథ్యము తథ్య
మని యాశాశవాణిగూడ నాకు సహాయముగా బల్కుచున్నది. ధన్యోస్మి
ధన్యోస్మి! ఇక చింతింపనేల! — తప్పక శిశుపాలదంతవక్త్ర సాశ్వవిదూరక
పౌండ్రకాదుల సంగ్రామావని బటాపంచలు గావించి జయభేరిపూరించి
వైదర్భిని యరదంబుపై నిడికొని ద్వారకకు గొనివచ్చెద.

తెరలో - కృష్ణా! ప్రయాణ సన్నాహముగట్టుము.

(అలోచించి) అదుగో — బ్రాహ్మణుడు విశ్రాంతి దీర్చుకొని విద
ర్భకు ప్రయాణమగుమని నిగ్గరగా బల్కుచున్నాడు. నేనిచట — జాగు
నేయుట మేరగాదు. (ద్వారమువంకజూచి) దారకా! — రథంబు సిద్ధము
నేయుము నేవకా! — ఛటానీకమును జాగ్రత్తగానుండు మనుము. నేను
గృహంతరమునకుజని ప్రయాణ ప్రయత్నముజేసెద.

(అని నిష్క్రమం.)

4 వ రంగము.

ఉద్వానవనము.

విలాస మందిరము.

రుక్మిణి — (విరహముతో) హాకృష్ణా! నీప్రియురాలి నొక్కసారి కటాక్షిం
పుము.

ఉ॥ హా సవనీతచోర! వనితాళిరమాసుకుమార! ధీర! యా

హా నళినాక్ష! యాదవకులార్థ వసోమ! మహాత్రుతాప! వీ

రా! నగరాడ్త నూజవరదా! కరుణాకర యాదవేశ్వరా!

హా ననునేత్రోర సదయాయదు సింహాకిశోరవల్లభా! ॥

దేవకీదేవిసంహనా! నేనెన్నిపర్యాయములు స్మరించినను రక్షించు
వేమి! నేను పగదాననైతి నా! (కొంచెమూగి) కట్లా! వానుదేవుడు పరిగ్ర
హించునో—గ్రహించజోయని కళంకముచే మనంబంతయు చీకాకువడి
భయముచే గుండ్రప్రీనున్నది. అంతటికి కృష్ణుడేదిక్కగునుగాక హాకృష్ణా!
హాకృష్ణా!

చ॥ సరసములై ఘనంబుగ విశాలములైద్యుతికునికొ పట్టులై
శరణములై తపస్విజనజాలములందు కృపారంబులై
విరివిగతేటలైన యదువీర త్వదీయ దృగంబుజంబులం
గరుణనువిచ్చిచూడుమ యనాధను గోరితినిన్ను వల్లభా!

(నడయాపి) అయ్యో భగవంతునకేగాక—తక్కినవారికెవ్వారికి
గూడ నాచుందించుకేనియు దయలేకపోయెగదా!—అయిన జెప్పిచూ
చెదను.

తే॥ శుకనిశాయంబులార! కింశుకమలార
వికసనమూహంబులార చంపకములార
కంబుగళులార విన్ని మృగంబులార
నెమ్మి నావల్లభం గూర్పు డమ్మలార!!

(ఇంకొకచాయ దిరిగి)

తే॥ కంజతతులార ప్రావృట్టికంబులార
బంభరములార కదళికంబులార
సరళనికరంబులార కంధరమలార
వల్లభుని నాకుగూర్పుడు వల్లులార! ॥

హేరమణా!—అబలనగు నామీదనానీకోపము. నిన్నుమగనిగా
తలంచికుందుచుండు నాపై ననించుక దయారసంబుజల్లరాదా! క్రూరశే
త్రురాలివలె జూచుచేల? (ఒకచాయపరికించి) అదుగో—ఎవ్వరిదో—కా
లిచప్పుడు వినవచ్చుచున్నది. బ్రాహ్మణుండేమో

సరో—(ప్రవేశించి) దేవీ! ఆలోచించుటపూర్తియైనదా?

రుక్మిణీ—(తనలో) అవును. నిర్భాగ్యురాలవగునాకు సందేశముగొని

పోయిన విప్రునినితలో దర్శించుటగూడనా! (వకాశముగా) చెలీ!
యేలవచ్చితివి?

సరో—అమ్మా! మీయన్నయగు రుక్మియు అమ్మగారును, నాయనగారును
మాట్లాడుచు నిన్నుఁజ్ఞి కొనిరమ్మన్నారు.

రుక్మి—ఎందులకు?

సరో—శిశుపాలుడు బంధుమిత్ర పరివారజనంబులతో— తల్లివచ్చినారు.
అంతట రుక్మివారికిదగు మర్యాదలుచేసి విడిదిండ్లు జూపినారు.
నీవు జాగు సేయకరమ్మ. (నిష్క్ర.)

రుక్మి—(దుఃఖముతో రొమ్ముబాదుకొనుచు) కట్టా!— పాపిదైవమా! ఆ
నరాధముని, ఆపిరికిపదను-ఆహీనుని-ఆముఠు సేవకుని-ఆప్రమత్తుని-
నా కయిష్టుండగు శిశుపాలునిగూడ నిప్పుడేదెచ్చితివా! ఓదైవ
మా! నీబిడ్డయందు నింతకల్మషహృదయమెందులకు! ఓభవానీ!
నీవుమున్న శివునికొరకు నావలెనే కృశించితివిగాదా! ఇప్పటినాయ
వస్థనేల చెలసికొనవైతివి! ఓభరతఖండమా! సనాతన కాలము
నుండిజనుడెంచు స్వయంవరముల నేయేటగఁగిపితివి. ఓదేశభ
క్తులారా! ఓదేశనాయకులారా! నాసంటిదిక్కుమాలిన పడం
తులకయిష్టులగు భర్తలనంటగట్టుడనియా మోషబోధములు—
(ఆగి) అవును. మీతుచ్చవర్తనములు—మీపోకులు—మీష
ర్తులు—మీద్వేషములు—మీపరస్పరా సూయలు—మీమద
హంకారములముందు నాప్రార్థనలు వినుటకవకాశముండునా!—
ఉండదు. దేశోద్ధారకనామములకు బదులుగా—ఆర్యమతనాశ
నోద్ధారకులరని బిరుదులుతగిల్పుకొనుడు. అంతట మీస్వభావ
ములే సూరములుగనుక - యేకృషిచేయకయే—సరిపోవును.
ఈకలికాలంబున దేశసేవకాది నిష్ప్రయోజనమైన బిరు
దులకు తక్కువేమి ! (దుఃఖముతో) హాకృష్టా లగ్న కాలము
గూడ—దగ్గరకువచ్చినదిగాదా! నామనోవాంఛలేలదీర్చవు!! (ఆలో
చించి) నిజము—నీయందేమిదోషమున్నది. తనంతటతాను వల
చిన కాంతచుల్కనయను నార్యోక్తియేల నిష్ప్రయోజనమగును.

(ధైర్యముతో) ఏలనీలీల వాపోవుచుంటిని. బ్రాహ్మణుండు సంవేదముగాని చనినాడుగదా!—నాగతినుడివిన వాసుదేవుండంగీకరించకపోవునా!—అంగీకరించును. అంతకు వరింపనిచో—పాణత్యాగము జేసికొనెద.

(తెరలో-రుక్మిణీ! లోపలికొక్కసారిరమ్మ!)

అరుగో తల్లిగారు పిల్చుచున్నారు. (అని నిష్క్రమము.)

రవరంగము.

సభామంటవము.

అసనాసీనులై-భీష్మకుడు-కమల-రుక్మి-రుక్మిణి ప్రవేశము.

రుక్మిణి—(తిన్నగా) తల్లిదండ్రులారా! యింతకునేను జెప్పమనవిని వినరుగదా!

భీష్మ—తల్లీ! పెండ్లివారువచ్చి విడిదిండదిగి యున్నప్పటికిని నీబుద్ధిమారకపోయెను.

రుక్మి—మారక పోయెనని తిన్నగా జెప్పదరేల! ఇంతకు ముందువోధయే రుక్మిణి యింత హద్దుమీరి పోవుటకు కారణ మగుచున్నది. చూడుడు.

తే॥ వలుకులాడిన చూతము ఫలములిడునె

రాలచేగొట్టకున్న నాల్గ రుక్మి

ణికిని తీయనిమాటల నిక్కువముగ

మనసు తిరుగదు తిరుగుదండనముచేత.

మరియు నాఁించుడు.

తే॥ అలదిగీశుల తన మానసాంబుజంబు

నందువరియించకయె దమయంతిమున్ను

నలునిచేబట్టి ఘోరవనంబులందు

గాసిగాంచిన మాడ్కినిగాంచు చెట్ల.

కమల—కుమారా! మేము సీతలపు ననుసరించియే చైద్యుని వరింపుమనుచు నెన్నియో జెప్పితిమిగాని మాటోధలన్నియు నిష్ప్రయోజనమైనవి.

భీష్మ—అమ్మా! రుక్మిణీ! నీకీబుద్ధిజెప్పితిమని మీయన్న మా యంశంశ
క్రోధమనస్కుడై చరించుచుండెనో చూచితివా! (కనులీనీరిసి)
రుక్మిణీ!

తే॥ మన్మథాకారముగలాడు మహిగలాడు
కమల కరుణాకటాక్షంబు గాంచినాడు
తక్కు వేమియులేదు నిందలచినాడు
గేహినిగ—పట్టుమా చైద్యుకేలు తన్వి॥

రుక్మిణి—(తనలో) దుర్మార్గా! రుక్మి! తల్లివండుల మనంబుగూడద్రిప్పి
వేసితివా! మీరెన్నియన్నను నామతి వాసుదేవునినుండి మరల్చును
(ప్రకాశముగా) జనకా! నా కీవియన్నియు నుడువనక్కర లేదు.
(మొగము ద్రిప్పుచు)

రుక్మి—రుక్మిణీ! నీయందును వాత్స్యముచే నింతగా జెప్పనలసివచ్చినది
నామాటవినుము.

మ॥ సగలు, నాణెములు, బ్రయాళిచయము, నానాగ్రహంబులు
దొంగరుంజీరెల, పట్టుజాకెలుల సంతోషంబుతో నిచ్చెడ
జగదీశుండగు చైద్యుకేల్లానిన నోశాతోదరీ! కాక యా
వగతుండైన యశోదజాతుని వరింపం గాంచ నీ మోమిక.

రుక్మిణి—(తనలో) కట్ట! ఈ చీరెలు—ఈ నగలు—ఈ మాడలీయు
మని యెవ్వరడిగిరి. అన్నిటికి బదులుగా—నా ప్రియుండగు గో
పాలకృష్ణునిగూర్చిన జాలును. (ప్ర) అన్నా! నాకేమియు నక్కర
లేదు. నామనోహరుండు చాలును చూడు.

సీ॥ శ్రీరాము జతగూడి సీతావధూటి ఘోరారణ్యముల నడయాడలేదె!
వరరుచితో ప్రియంవద పూతచారిత్ర బాముల నెన్ని యోవదగలేదె!
త్రైశంకుతోడచంద్రమతీ చలామణి బడరానియిడుమల బడయలేదె!
అలపురూరువుతోజమప్రద నలునితోడమయంతి గహనమందంగలేదె!

ఆ పడంతులు, భోగమందాసగలిగి

విధురములు, రాగభర్తల విడచినారె

యట్లే—నీవన్న చీరెందాసతగలి

విడతునే నా మనోహరు విడువ విడువ.

భీష్మ—(తనలో) అయ్యో! వ్రస్తుత కాలమందేమి నేయుదును. నాకేమి
యు దోచకున్నది.

తే॥ వాసుదేవునిదక్క నే వరునిగోర

నంచు దీక్షను బూనె నీయతివమిన్న

చైద్యునకదక్క నెవరికొసంగనంచు

గట్టిగా పట్టుబట్టె నీకతిను డకట.

భగవత్సంకల్ప మిటులున్నదోగాని—నాకు మాత్రమిప్పుడు, ముందు
నూయి, వెనుకగోయిగానున్నది. దుర్మార్గుడు—దుర్మార్గుడు—చైద్యు
న కిచ్చునట!

ఉ॥ ఎందరు చైద్యులైన మరియెందరు మాగధులైన నింక నిం

కెందరో సాళ్ళులైన—సికనెందరు పొండ్రకులైన నేమి! గో

విందుని—వాసుదేవు సరివింద దళాక్షుని పోలరక్కటా

మందుడు—రుక్మి—రుక్మిణిని మానడు చైద్యునకీయ దైవమా!

రుక్మి—తండ్రీ! మన మొక వేళ రుక్మిణిని యాదవునకిచ్చిన శిశుపాలుడూర
కొనునా!

రుక్మిణి—ఊరుకొనక యేమిచేయును?

రుక్మి—ఏమిచేయునా! తిన్నగా అడిగెద వేమి! దురంబున పదునాలుగు

లోకములు సహాయము గా వచ్చినను, మనల తేగటార్చడా!—

రుక్మిణి—అన్నా! నన్నివ్వనందున—శిశుపాలుడనిశివచ్చు ననిగా నుడువు

చుంటివి, నన్నొకవేళ మీరు బలాత్కారముగా చైద్యున కిచ్చిన

యెడల—నేను ప్రేమించినది తే! సియుండిన కృష్ణుడుమాత్ర

ము రణమునేయక నిన్ను, నీమిత్రుల వదలుననుకొంటివా!—

రుక్మి—సోదరీ! నీయుక్తి సహేతుకముగానే యున్నది కాని—వాడు

మనలదాకినను, గెల్చుటకు వానికి తరముగాదు.

ఆ॥ వె॥ గుణములేనివాడు గొల్లండు హీనుడు

వావివరస లేనివాడు జాతి

నీతిలేనివాడు నీచుండు మావంటి

బలుల దురమునందు గెలువగలడె.

రుక్మిణి—సోదరా! ఆమహాత్ముడు నీచుడా!

సీ! తిలకింపగా గోపకులు, గోపకులుగారు సదయాత్ములైన నిర్జరులుగాని
తిలకింపగాగోపికలుగోపికలు గారు, విమలహృదయులు సంయములుగాని
బలరాముజూడగా బలరాముడా కాదు, శుభ్రవర్ణుండు శేషుండుగాని
పరికింపద్వారకాపురి ద్వారకయుగాదు, కరమగు వైకుంఠపురముగాని
మనుజుమాత్రుడె! దేవకీతనయుడరయ
ధరణిభారంబుదీర్చి ముక్కురుల నడచి
సజ్జననికాయచతురు హర్షంబొసంగ
నవశరించినయట్టి పైతృరిగాని॥

అన్నా! అన్నా! నన్నెందులకేప్పించెదవు. మనసార నొకనివరించి
మరల నింకొకరిని గోరుట పతివ్రతకు లక్షణము కాదుగదా! ధర్మశాస్త్ర
మునకు కడుంగడు దూరమగుదా! ధర్మా ధర్మములు తెలిసినవాడవు.
రాజ్యభారము మోయుచున్నవాడవగు—నీవే యిట్లు వక్కాణించిన,
నిక ప్రజలు ధర్మమెట్లాచరింతురు! నీవుచెప్పిన నీతియే విన్నచో—మగల
తో కాపురంబునేయు మగువలు సైతము తమ మగలవీశి పరపురుషుల
గైకొందురన్న సంధియమేనియున్నది.

రుక్మి—(కోపముతో) ఏమీ పాతకీ! నీమోమిక చూడదగదు చూచిన
మహాపాపంబులు సంభవించును. (తలనూచుచు) ఇదియంతయు—
నిన్ను బ్రతిమాలుటచే వచ్చినది. మా యిష్టముగా నొనర్చు
విహవామునకు నీయడ్డమిటి! —స్వయంవరము కాదుగదా!
(నడచును)

రుక్మిణి—(అడ్డముజని) అన్నా—నీముద్దు చెలియలనగు నాపైనా నీ
కోపము! నీవంటి యుత్తమ క్షత్రియుడు ఆడుదానిపైనా మగం
టిమిజూపుట (ఆగి) అవును, మహాభయంకరమగు, సమరక్షిణి
తలంబున!—నీవంటివారలు వెరుకంజవేయుటయే గాని—ముం
దుకు పోనోపరుగదా!—నేను బాల్యముననుండియు, కృష్ణుని

గాక యింకేరిని వరియించననికొక్క నుడువుచున్నను నాప్రార్థనలబెడచెనిని బెట్టుచు, నీక్రూరునకీయడలంచి యంతవనిజేసితివి!

రుక్మి—(వండ్లుగొరుకుచు) ఓ తల్లిదండ్రులారా! నేనుపిరికిపందననియు, క్రూరుడననియు నించుకయేని భీతిలేక శాత్రవపక్షమువహించి నోటికడ్డులేక వాగుచున్నది. ఇంతవరకు—చెల్లెనియాచితిని గాని— ఇకమదీయ హృదయమునిలువదు. (కోపముతో) ఓనీదుర్గుణఖని! రుక్మిణీ!

ఉ॥ చెల్లెలివంచునాచితినినీ:— యికమీద సహింపబోనునిం

జెల్లరె కట్టిపెట్టుమిక చెల్లెలొవాగుడు పూజ్యుడై గ్యువై.

నుల్లమునిచ్చి క్లొనుతలోదరి! భర్తయువీడెనకు నా

గొల్లనికీయబోము తుదకుంగడుకప్తములౌ నవలోదరి॥

నీజెంతయేష్పినన—శిశుపాలునకుదక్క— కృష్ణున కీయదొడగ ను— ఇదిసిశ్చయమని వేడప్రమాణముగా— మనంబుననిపికొని వాంఛవీసి చైద్యునికేలు గ్రహింపుము.

రుక్మిణి—(పెదవివిరుచును)

(తెరలో— అయ్య తమకొక్కసారిటు దయచేయుడు శిశుపాల మహారాజగారు బిల్చుచున్నారు.)

రుక్మి—ఇదుగోవచ్చుచున్నాను.

(అనినిష్క్రమ.)

భీష్మ—సతీ!

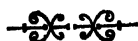
నీ॥ కటకటా కొడుకులు కలుగ లేదంచును గుందుచునుందురుకొన్నినాళ్ళు కొడుకులుగల్గగా కుడువలేదంచును గుందుచునుందురుకొన్నినాళ్ళు కుడువకుండగ విద్యబడయగటంచును గుందుచునుందురుకొన్నినాళ్ళు విద్యయుబడయగా వినయంబులేదని కుంచుచునుదురుకొన్నినాళ్ళు తరచిచూడంగ నిట్టులేధరణియందు సుతులబడసిసవారికి వెతలుమెండు సుతులబడయచివారికి గతులులేవటంచుదెల్పుదురద్ది సత్యంబుగాదు॥

గడునుకొడుకుచే మిగులనునోవ్యధగల్గి బాగులుచున్న మనమే
యిందుకు తార్కాణము.

కమల—నాథా! మీరన్నట్లు యిటువంటి మూఢుల తనయుల
గాబడసినతల్లిదండ్రులు దుఃఖివంతులుగాక సుఖివంతులగుదు
రా (కంటిసీరుదుడుచుచు) అమ్మారుక్మిణీ! మూడుకాళ్ళము
దుసలులమై యున్న నీ తల్లిదండ్రులమాటలాలించి చైద్య
నే మగనిగా వరించి కొన్నిదినంబులు మీ శుభోచ్ఛయంబుల
గాంచజీవించదలచిన మమ్ముల చింతలపాలుజేయకుము.

రుక్మిణి—అమ్మా! అన్నకుబట్టినపిచ్చి నీకుగూడగల్గినదాయేమే! అధ
ర్మసూచరించుమని చెప్పటమహాదోషముగదా?

భీష్మ—భగవదనుగ్రహ మెటులున్ననట్లగుచురండు. గృహంబులోపలికేగి
ప్రస్తుతకార్యమాలోచితము. (అందరు నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ రస్తు

రుక్మిణీ సందేశము.

తృతీయాంకము.

—❦—

(పథమరంగము.)

రుక్మిణి—(దుఃఖముతో రొమ్ముబాదుకొనుచు) హాకృష్టా, హావిసుదేవ
తనయా, నామొరాలించి, నన్నుగ్రహించెదవని తలంచితగాని,
యిప్పటికీవు రక్షించవని నమ్మకముగా దోచుచున్నది. ఆ ఆ
ఏమి ! వాసుదేవుడు, నన్నురక్షించడా? ఏలరక్షించక పోవును,
రక్షించును. అయ్యోకాలమా ! నాయందు నీకింతపరాకేల?
(క్రోధముతో) ఓరీ శిశుసాలా, నిన్ను ప్రేమింపక యితరుని
గోరిన నన్నువివాహమాడుట మాత్రము నీకేమిఘనము, నీతు
చ్చవర్తనముజూచి, వాసుదేవునివంటి యుత్తమక్షత్రియులు నగు
దురని యేలతలపోయవైతివి. (తోయి)పాటుతో హాకటకటా,
కృష్టా, ఈవిరహసాగరమందొక బిందువునై దరితోచకయల్లాడు
చున్నాను.

సీ॥ పదునాల్గులోకముల్ భరియించిదివిజాళి జల్లగాగాచిననల్లవాడ
మందరాచలధరా! నుందరాకార! యాపన్నివారక నందుజిన్నివాడ
సంతతానంద కంసవిదారి సుగుణాకరా! ననుందయగావుమంటితేడ!
వైకుంఠ! సర్వేశ! పాకారివినుత పాదద్వయాగోమిసీతరుణిజోడ!
నెనరుగలవాడ! భక్తులమనుచువాడ!
శీర్షమందు కలాపముల్ జెలగువాడ!
ధర్మనిరతిగలాడ వైదర్భినిపుడ
జూడరా సద్దయాత్మ నాజోడప్రేడ! ॥

అయ్యో నా దేహంబంతయు, జల్లబసి, బలహీనమైనది. ఇన్ అబ్బా!
ఇంతవరకెటులో ప్రాణము నిల్పుకొంటినిగాని, యికజీవించుటదు స్తరము.

ఉ॥ బంధుజనంబుతోడ; గనుపండువునేయు రథాభితోడ; గ

ర్వాంధులు దంతవక్త్ర శిశుపాల విదూరక సామ్యులు జరా
సంధుడు, రామకృష్ణులను సంగరమందుజయించి న న్కటా
బంధనమందునుంచి పరిపంధులరై గొనిపోవవచ్చిరా॥

(నడయాసి) దేవా! దేవా! అందరియందుండువాడవనియు,
నాపద్మాంధపుండవనియు, పురాణములు ఘోషిల్లుచున్నవిగాని యిప్పుటి
నీకతినముజూడ నీకంటె వ్యాధుడే దయగలవా డనిపించుచున్నది.
(దుఃఖముతో) ఏమిది- నాకుస్మృతి దప్పినదాయేమి, ఇదివిదర్భగాదా,
యిప్పుడు నేనెందుంటిని, యంతఃపురములోనుండలేదా, నేనుజీవించియే
యాంటినా, ఏమిది- నాకనుల కేదియు గోచరింపక చీకట్లుగ్రమ్ముచున్నవి.
నాసంగతియే నాకుచేయకుండ బోయినది. హానాథా, హానాథా,
అనాధులగాచెడివాడవు నన్నేలనేలవు, నాకెవ్వరును దిక్కులేకు. కృష్ణా,
చిన్నతనమునుండియు, నిన్నే పరించితగాని మరియేరిని గోరియెరుంగను.
నాపండువంటి వయస్సంతయు నీకే యర్పించుకొంటిని. అయ్యో అయ్యో
దైవమా, నాకేల నిట్టికోటిక గలుగునట్లు జేసితివి, చేసితివిపో- యదినెఱి
వేరునట్లునుగ్రహింపక నన్ను మోహసాగరములో నొక నల్లపూసగా
జేసితివా,

ళా॥ కట్టా, ద్వారక జేరెనోద్విజుడు మార్గంబందునే జిక్కెనో
గుట్టుందెల్లెనో, లేదో, తావినియు సంకోచించెనో, నేలరా
పట్టిందెచ్చెద నట్టులేని యనెనో పాటించెనో లేదో చే
పట్టందల్పునో దల్చడో ధవుడు నాప్రారబ్ధ మెట్లున్నదో॥

(కన్నీరుదుడిచికొనుచు) హా మగ్నిద్యోతనా, నాకొరకెంత కష్టము
పడుచున్నావోగదా, (ఆలోచించి) అయ్యో, నేనేల నాముసలిబ్రాహ్మ
ణునిబంపితిని. అతండు, నడువలేక మార్గమధ్యమం దెచ్చటజిక్కివిలపించి
మరణించెనో, (ఘోరముతో) అట్లుజరుగనేరదు. మహానుభావుండగు
వాసుదేవుని సత్కృపారసంబుండిన భయంబేమి, (ఆగి) అయ్యో, అమ్మహా

త్ముని కృపారసంబు బడయునంత పుణ్యరాలనా, ఆగీతయేయున్న నిప్పటికే నావాంఛ తీరియేయుండును. (పరికించి)

సీ! కళ్యాణి! నేగోరు కాంతునిదెచ్చిన ముత్తెంపుపేరు? నిత్తునీకు
కనజాయెనను సద్దయనుకీనకూనెనో మనసుద్రిప్పుమనీవుమధురవాణి
మోహనాకారి నామోహనాకారుని గూర్చినవిత్తంబు గూర్తునీకు
భాగీశ్వరీనాడు ప్రాణనాధుడునన్ను పలచెడిమార్గంబు పలుకునదయ
బాంగలప్రియుహంతకు బాలమేల
తోడిసఖులార దోడ్కొండు తోయజాన్ము
దువనజాతంబులేసె బారువడిబెట్టి
శరముచుంబట్టి భూపాలు సరయుడింక॥

సరో—(ఆతురతతో (వవేశించి). అమ్మా, శిశుపాలుని పెండ్లికొడుకుగా జేసినారు. నిన్ను స్నానముజేయించి చీనాంబరములుగట్టిపెట్టి గౌరీ పూజకు తీసికొనిపోవలెనట. కావున తొందరగారమ్ము. వేళ యతిక్రమించునని మీయన్నగారు చాలా హడావూచి పడుచున్నారు. (ఆలించి) అవిగో-మంగళవాద్యములు మోయుచున్నవి (నిష్క్రమించుచు).

రుక్మిణి—(క్రిందపడి) అయ్యో గౌరీపూజచేయుటకుగాజీలు జలకమాడుటకు రమ్మనిపిలుచుచున్నారు. ఇంతవరకావానాదేవుడు వచ్చినవాడరానివాడ తెలియలేదు. (ఏడ్చుచు) ఎటులైన నందరుగలసి నన్నీ శిశుపాలున కంటగట్టుదురని భయంబగుచున్నది. హాకృష్ణా!

మ॥ వనజాక్ష! హితబంధుసంఘములతో బాగైనభృత్యాలితో ఘనరథ్యంబులతో రథావళులతో కర్ణామృతంబైన శంఖనినాదప్రకరంబుతో ద్వీరద సత్కాండంబుతోవచ్చి యున్నను గైకొందువటంచు నెంచితి మహానందంబుతోనింత మున్ననఘా! లగ్నమువేళమీరియును కళ్యాణంబు ఛాన్సెగటా॥

చిత్తమా, ఏల పలుమారులలోచించుట. (నగుచు) మహానుభావుండగు వాసుదేవుండు రాక్షసవివాహమున నేడగదా! నన్ను గొనిపోవును. రేవు యిదివరకు ద్వారకానగరంబులో యంతపురసీమల, కృష్ణ

నితో హంసతూణీ కాతల్పంబుల కేళీవిలాసంబున జరియించెదగాబోలు.
(దుఃఖముతో) అయ్యో, అంశటిమహాభాగ్యమా, (అలోచించి) ఏమిది,
శుభశకునంబులగుచున్నవి.

కం॥ ఎడమ కన్నెడమతోడయును

పుడమియడరినట్టులైన పొలతికీశుభముల్

వశిగలు ననేసిపెద్దల

కడుప్రియమగుమాటకల్ల గానొనె గనన్॥

ఇవిగో-కనులనుండి హర్షాశ్రువులు గారుచున్నవి. మదియంతయు
కలతలబారదోలి సంతోషము గాంచుచున్నది. (అటునిటుచూచి) ఆహా,
గోపాలుడు-నాభాహంతరమందుండి చెక్కులనొక్కుచు నధిరామృత
మానుచు జలీబిలేపల్కుల పల్కుచున్నట్లు కనుగవకు గనుపించుచున్నది.
(చిరునగవుతో) కృష్ణా ! రమ్మ. మోహనకరమ్మగు నీ రూపమ్ము జూ
పుము. (ఆగి) అవును. సంతతము వానియాకారము జూచుచు జూచి
నంశనే హర్షాశ్రువుల నింపుచు, బిగ్గకవుంగణింతల జేర్చుచుండియు,
విచారమందనేల! మనసా! ఎల్లకాలమిట్టి సంతోషమునే దలంచుము.
అద్దై ర్యములపాలుగాకుము. నీవు వాసుదేవుని ప్రేమించుచుండిన, నాతడు
మాత్ర మేలప్రేమింపడు? తప్పక ప్రేమించును. (కనులార్పకచూచి) మనో
హరా! నీజగన్మోహనాకార మెంతరమణీయము? నీ ప్రియురాలొందు
నేటికి దయవచ్చినదా! (కరములుమోడ్చి) హా కృష్ణా! భక్తవర్ధిషా!
చ. అడవులలోనజేరి పవనాంబుఫలాదుల నారగింపుచున్

కడుమదిభక్తితో తపముగాసిలకొర్చి, యొనర్చుతాపసుల్

బడయగరాని నీదగు కృపంగనుగొంటి ఫలించెనోము లో

వశిగలవాడ ! యింక కరపంకజముం గ్రహియింపువల్లభా॥

(సంతోషముతో) మారా ! నీపొగరిక యణచెదనులెమ్ము, నా
ప్రాణనాథుని కృపారసంబు నాపై జనుడెంచుచున్నయది. హాదీనబంధూ!
(మూర్ఛిల్లుచు)

అగ్ని—(ప్రవేశించి) అమ్మా! రుక్మిణీదేవీ !

రుక్మిణి—హా కృష్ణా ! హాకృష్ణా !

అగ్ని—అబ్బా! యేమీసాధ్యమిలామంటు, తన పట్టుపదలక తల్లిదండ్రుల మాటల నిర్లక్ష్యముతో జూచుచు, తను గోరినవాడు, భగవదంశ సంభూతుండని నమ్మి కృశించుచున్నది. (కన్నార్పకచూచి) ఓరా! యేమీ సాందర్యము!

చ॥ వినిశితయెట్టదామరయు, విద్రుమ చంపక మాక్తికంబుకే
సరళసుమంబు, మాంబతియున ప్తలపుల్లము కెంపుకుండుమలే
దిరిసెనపూగుళుచ్చములు దీటుగబోలగ లేవు లేమవా
తెగసుమనోజ్ఞ వాసనల దివ్యయుగంబులు పోల్చిచూచినా!

ఆహా! ఈ సహజసాందర్యవతికి తగినట్లు సుకుమారండగు గోపాకృష్ణుని గూర్చినవలువ సృష్టిచాతుర్యము పొగడగావలసినదే యగును. అమ్మా! రుక్మిణీదేవీ! దేవీ! (అని పిలుచును)

రుక్మిణీ—హా కృష్ణా! హా కృష్ణా! (అనిలేచి) ఇమ్మహాత్ముని ముఖపంకజము జయము సూచించుచున్నది. అయినను భగవంతుని యనుగ్రహమేలాగున నున్నదోగదా! (ప్రకాశముగా) స్వామీ! అగ్నిద్యోతనా! వందనములు.

అగ్ని—కళ్యాణప్రాప్తిరస్తు.

రుక్మిణీ—(తనలో) ఇంతకుముందు గనుపించిన శుభశకునంబులు ఫలితము చేలుచున్నది. మరియు సరసెదగాక! (ప్రకాశముగా) తండ్రీ! మీరు పోయినవని యేమయినది?

అగ్ని—తల్లీ! రుక్మిణీ! నీవద్దనుండి సంవేదముగొని యేగినప్పటినుండియు జరిగిన వృత్తాంతము జెప్పెద నవధరింపుము. నే నిచ్చట బయలుదేరిన దివంబు సాయంతనమునకే ద్వారకాపురిజేరితి, ఆహా! ఆపురంబు కడురమ్యంబు!

సీ॥ చంద్రశాలాగ్రమల్ శ్వసనువర్తనుదాక ప్రాసాద సౌధముల్ రహితెలంగ
పానీయశాలికావాజిశాలావళి, కుట్టిమహర్మ్యముల్ కూర్చినింప
సంజననంబులు చైత్రమాసీకముల్, కనుదమ్ములకుహర్వమునునొసంగ
ప్రమదావనంబులు వరణజాలంబులు, వీధులునెమ్మది వేడుకొనంగ

మేనకాదులజవమున మేలమాడు
గానవిద్యాప్రవీణులు గణికలచట
నాపురీవర సౌందర్యమహామాయెన్న
తలముగాదల వేనోళ్ళచిలువకై న॥

౫ క్కిణి—అవును. అమ్మహాత్ముడగు కృష్ణుండుండిన నెట్టితావైనను,
మహాసౌభాగ్యలక్ష్మిని గోరుచుండును. తరువాత—

అగ్ని—అమ్మా యేమనిచెప్పుదును. తరువాయి వినుము. అంతటవాసు
దేవుని నగరద్వారంబు దర్శించితిని. బంగారుసీరుబోయించిన
ద్వారబంధములును, చంద్రకాంతమణులు దాసినయగడ్డలును,
పచ్చనితోరణములచేరాజులు ప్రథమద్వారంబుగాంచి, యచ్చట
కావలీవారలచే నాజ్ఞనుగొని, దానినిగడచించని, సౌభాగ్యలక్ష్మి
కుని-పట్టులై గ్రాలెడు యారు కవాటంబులదాటి యేడవద్వారం
బుగాంచితిని. అక్కడ—

తే॥ కానుకలగొని, గజతురంగములగొనియు
వాసుదేవునికర్పించ, పచ్చియతని
దర్శనముగాక యెందరో ధరణిపతులు
వాకిటనెయున్న వారలు వారిజాక్షి ॥

౬ క్కిణి—(సంతోషముతో) అవును. ఆజగదీశునకు తక్కువయేమియు
న్నది. తరువాత.

అగ్ని—అంతట నాదవ్వారికులచే నాజ్ఞగొని లోవలీకిజనిచని, సర్వఫలా
కరంబును, హర్షకరంబగు నొక్క ప్రమదావనంబుగంటిని, అందు
దేవేంద్రు వీరమును దృఢీకరించుచు, నవరత్నమణి విరాజితంబగు
నొక్కసింహాసనంబు జూచితి. దానికి కొంచెముదూరములో—
నీలమేఘశ్యామండును — శతపత్రాక్షుండగు వాసుదేవుడొక
ప్రసూనంబుజేతబట్టి, యాహా దీనినెవ్వారికొసగుదునని యాలో
చించుతరి, నేనాతనికెదుట గనుపించితిని. అంతనాతడు సభక్తితో
నమస్కరించి, స్వామీ! —యేలవచ్చితిరని ప్రశ్నించెను. అం
తనేను సందేశంబుదెల్పితిని.

రుక్మిణీ—(భయసంభ్రమములతో) అంగీకరించెనో లేదోగదా !

అగ్ని—అంతటనాతడు సంతోషముతో చిరునవ్వునవ్వి అగ్నిద్యోతనా !
యింతకుమున్నె—యావడంతి శీలఃబును, లావణ్యగణంబును,
సన్నవరించుటవిని కన్నువిట్టుకోలలజక్కి యహర్నిశాదులు నిద్ర
వదలి హా రుక్మిణీయని విచారించితి నని చెప్పెను.

రుక్మిణీ—తండ్రీ ! నావివాహమునేడేగదా ! నానాధుండువచ్చునా !—

అగ్ని—వచ్చునేమిటి !—ఇద్దరమును కలసియేవచ్చితిమి. ఆతనికి మర్యాదలుచేసి భీష్మకుడు వసతిగృహంబుజూపెను. అంత నే నీసమాచారము నీతోనుడువజుచుదెంచితిని.

రుక్మిణీ—(సంతోషముతో) ధన్యోస్మి. ధన్యోస్మి. తండ్రీ !

చ॥ విరహపయోధిమున్ని మరువేదనకుం గృశియించుచుండు న
న్నరసియ, నాదువాక్యముల నాహరికిందగజెప్పి తోడనా
వరమతిగూఁచి వచ్చితివి బాడబ, ప్రత్యుపకార మక్కటా
ధరణి నొనర్పలేనికను దండముజెట్టెద గాంచుమా దయ॥
(పాదములంటును)

అగ్ని—అమ్మారుక్మిణీ, నాకేమి యొసంగకపోతివని మనంబున విచారించు
కుము నీవుకోరిన మహాభాగుండగు కృష్ణుని దీసికొని వచ్చితిని.
నాకిదియే మహాసంతోషము. నీవు లక్ష్మీస్వరూపురాలవుగా దెలిసికొనుచున్నాను. బీదవిప్రుడనగు నాపై కటాక్షంబుంచుము.

రుక్మిణీ—జనకా, నీవుచేసిన యుపకారమున కెంతయు కృతజ్ఞురాల.
నిన్ను నాపాలిదైవముగా భాసించెద.

అగ్ని—రుక్మిణీ! అనుగ్రహముండుము. పోయివచ్చెద (నడచును).

రుక్మిణీ—తండ్రీ! మాట. గౌరీపూజకుముందుగా నొక్కసారి యాతని
దర్శనమిమ్మని ప్రార్థించితి నని చెప్పుము.

అగ్ని—తల్లీ అటులనే పోయివచ్చెద. (నిష్క్రమింప.)

రుక్మిణీ—అహా, ఈదినమే సుదినము. నామనోహరుని కౌగిటజేర్చి
యీప్సితంబులదీర వీక్షించెదనుగాక. వాసుదేవునికి సంపూర్ణజ

యంబగుగాక (వరికించి) అరుగో- తల్లగారు పిల్చుచున్నట్లున్నది.
పోయినచ్చెద.

(నిష్క్రమించును)

రెండవ రంగము.

బల—(ప్రవేశించి)

చ॥ దురమున రుక్మిణిగొనియు తోయజనేతుడు పోవునంచు సం
బరమున దంతవక్త్రుడల పాండక సాశ్వవిదూరకాధిపుల్
పరమసహాయులయ్యు శిశుపాలునకుం జనుడెంచినారు సో
దరునకు దోడునేగెద విదర్భముకుందుడు జేరునంతలో॥

(ఆలోచించి) జయావజయంబులు విచారించనేల, విష్ణ్వంశసంభూ
తుండగు కృష్ణునకు జయముగుగాక. వేళ యతిక్రమించుచున్నది. నాకొర
కెదురు చూచుచుందురు.
(నిష్క్రమించును.)

తివ రంగము.

ప్రమదావనము.

విలాసగృహము . రుక్మిణి సరోజినులు ప్రవేశము.

రుక్మిణి—సరోజినీ, చంపకములను గొనివచ్చితివా?

సరో—దేవీ, తెచ్చితిగాని నేడు పూలతో వాల్చడ వేసికొనిన బాగుం
డునని నాయూహ.

రుక్మిణి—సరికాని నామనోహరునకు హరిముగా వేయుటకు పలుర
కములుకల్గి సౌరభము వెదజల్లు కనుమంబుల నొకచక్కని
పేరుగా తయారుజేయుము.

సరో—రుక్మిణిదేవీ, ఏల నీలీల నుడువుచుంటివి? నాడు శిశుపాలునివరింపు
మనిన చీకాకుతో గసరి నన్ను గొట్టవచ్చితివిగదా, నేడెలాతని
యందింత యనురాగము కలిగినది. (ఆగి) అవును, నీవుప్రేమిం
చిన కృష్ణునకీయక మీయన్నయుంటచే నెట్లైన చైద్యునకని,
తలంచి, పాపము- ప్రేమించితివి కాబోలు.

రుక్మిణీ—(మార్మొగమువెట్టి)

తే! వలచినను, వలవకయున్న తలపె వాని

కొరకు చింతించునో వాని గోరదగును

కాని—పెరవారిగోరుట కామినులకు

తగదు తగదిక తగదు ముజ్జగములందు.

సరో—అట్లయిన నీవేల! శిశుపాలు కేలుగ్రహింపనుంటివి!

రుక్మిణీ—(కోపముతో) సరోజినీ!—నీవదరు బెదరులేక నోటికివచ్చినట్లు
వల్కుకుము. నామనోహరుం డీ తుచ్చుండగు చైద్యుడా!—

సరో—దేవీ!—నామీద కోపమేల! నిన్ను బెండ్లియాడ బంధుమిత్రా
దులతో శిశుపాలుడు వచ్చియుండ—శిశుపాలుని కాదనెదవేల!

రుక్మిణీ—అది నిజమేగాని—యొక్కరహస్యము గలదు అది నీకు కొం
చెము తెలిసియే యుండునుగాని—మరియెవ్వరికిని దెలియదు.

సరో—అదియేమో కొంచె మానతీయవచ్చునా!—

రుక్మిణీ—చెప్పెదగాని—నీవెవ్వరికిని తెలియనీకుము తెలిసినచో ప్రాణ
సంకటము గల్గును. వినుము. అగ్నిద్యోతనునిచే నా సందేశార్థం
బాలించి, కలివయాపులతోడను,—పదాతులతోడను,—కృష్ణుం
డు జనుదెంచి యున్నాడని విప్రసింహులకు ముందుగా నరుదెంచి,
వానుడేవుని సందేశంబు సాంతంబుగా దెల్పియేగను.

సరో—అవును మరచితిని అగ్నిద్యోతనుడను బ్రాహ్మణుని నీకడకు నేనే
గదా పంపితిని. నీమెలె పుణ్యరాలవమ్మా!

రుక్మిణీ—(చిరునగవుతో తలవాల్చును)

సరో—అమ్మా దేవీ! అనేకమంది రాజుల సహాయముగా గొనివచ్చిన
చేడిపాలుని యడంచి, యొక్క కృష్ణుడిందరిలో నిన్నెటుల చే
కొనును? నేనమ్మదగను!

రుక్మిణీ—వెట్టిదానా!—అయిన కీ సరాధములనగా నొకలక్కయా!—
చూడు.

క! లోకంబులఁ దనలోపల

నాకజాలెన్నగ యశోద నారీముణికి

ప్రాకటముగ జూపిన ను
శ్లోకుడు, పరమాత్ముడతడు శుభచారిత్రీ !
మరియు,

శా॥ అజ్ఞానాటవిదావపావకుడు, దాసాత్పాజ్ఞవానుండు న
ర్వజ్ఞస్తోత్ర వదద్వయుండు, కరుణాపారీణదార్యుండు డే
త్రజ్ఞండ్రును సాహృదుండు, సుగుణోద్దాముండు కృష్ణుండు శా
లజ్ఞాళిం గృహగాచువాడు మహదుల్లాసాఘ్య డబ్బాపుడే !

సరో—(తనలో) ఈ నాటకమంతయు చిత్రముగానున్నది. తుదకెట్లుగా
నున్నదో—ఎట్లయిన మారుక్మిణికోరికతీర్చి భగవంతుడు రక్షిం
చుగాక. (తెరలో—వేణునాదము వినబడును)

రుక్మిణి—(హర్షముతో) చెలీ! చెలీ! ఏమాధ్వని!

సరో—వేణునాదము.

రుక్మిణి—(ఆలించి) అవును పిల్లనగ్రోవివలెనే యున్నది. (తనలో) నేను
జెప్పినసంగతి భూసురుండు, తప్పక నానాధున కెరిగించియే యుం
డును. ఏమిది, శరీరమంతయు పుల్కరించుచున్నది. (వకాశ
ముగా) చెలీ! ఆకర్ణ్యామృతంబైన వంశనాళ నినాదంబునకు నెం
డిపోయినమోడు కిగిర్చినవిచూడుము.

సరో—(పరికించి) దేవీ! నిజము. యీధ్వనిమనకు దగ్గరగానే వినవచ్చు
చున్నది. యీ వేణుపుబాడు మహాపురుషుం డెవడై యుండునో!

రుక్మిణి—సరో! నాసర్వాంగములు పరవశమగుచున్నవి. మనోవయో
ధియందు కళంకతరంగంబులాగి, సంతోషవీచికలు, తామరతంప
రాయెను. కనులు సుఖనిద్రజెందనున్నవి. నాప్రియుండగు
గోపాలుడునాయెడ— ప్రేమానురాగుడై— నట్లుగాన్పించు
చున్నది. హాకృష్టా హాకృష్టా! (ఒక్క-చోట నిద్రించును)

సరో—మా దేవినిదురించినది. నేనుగూడకొంచెము విశ్రమించెద.

(విశ్రమించును)

కృష్ణ—(ప్రవేశించి) పాపము. రుక్మిణినాయెడ ప్రేమానుబద్ధయై.—నా
కోరికన్నమైనదిసక— కృశియించుచుండెనట— హా! రుక్మిణీ!

దిగులాండకుము. రుక్మిణి యీవనమునం దుండుననియు. —
నౌరీపూజకులోగడనే తనకునన్నుగనబడుమని బ్రతిమాలిజెప్పిన
దని, విప్రుడునుసీమెకదా! — నాప్రాప్తముమంచిదైన గనుపిం
చును. ఆహాయేమి వనశృంగారము!!

తే॥ వికసితలతాంతములు మహావేడనినగ

చిరుతమారుతమల్లస జెలగుచుండ

మదళిలీముఖ వ్రాతమురొదలునేయ

కనులవండువునేసి నీవనమునాకు॥

(పరికించి) ఎవ్వరోయిచ్చట నిస్వరుశ్రీలు నిదురించుచున్నారు.
అందునెడమచేతివైపున నున్నది దాసి యనియు, కుశివైపుననున్నది
యొకరాచకన్యకయని దెలియుచున్నది. ఆహాయేమి లావణ్యవిలాసము!
యీమేనా — రుక్మిణీకాంత. నాబహిప్రాణము. (ఆలోచించి) ఆలోచనేల,
అగ్నిద్యోతనుడు కృశాంగనయనిగదా చెప్పెను. ఈమె యేయైయుండు
ను. ఇందేమి యబద్ధముండదు.

రుక్మిణి — హాకృష్టా, హాకృష్టా, కటాక్షింపుము.

కృష్ణ — అవును. నిద్రావస్థలోగూడ — నానామస్మరణ చేయుచున్నది.
ప్రక్కనజేరి మక్కువదీర కొగలింతునా, — కొగలించుటయెట్లు!
నారూపముజూచిన — సిగ్గుపడునేమో, — అదిగాక — దాసి
యుగూడ నుండెను. కనుక నదృశ్యుడనయి వారలకెవరికి కను
పింపక రుక్మిణి చెక్కినొక్కెడ.

(రుక్మిణిప్రక్కనున్న మిమిదిమిమి)

రుక్మిణి — (లేచి) ఆహాయేమిది కృష్ణా, నన్నుముద్దాశిసావు. కాని
యింతలోనే మాయజేసిపోతివా, ఎంతమాయకుడవు. (దుఃఖ
మతో) కృష్ణారమ్ము. నీదాన. నన్నరక్షించెసిభారము నీయదియే
నుమ్ము.

సరో — (లేచిపరికించి) ఆహాయేమిసతీమణి,

తే॥ తనదుహృదయంబు దేవకీతనయునివయి

పూర్ణముగనిల్చి మరుబాణములకునోర్వ

జాలకయయేడ్చుచుండెనీ చానమిన్న

కటకటాదీనులకె వెత్తెల్లుగుచుండు ||

అమ్మా, నీకు మతిభ్రమమాయేమి, వాసుదేవు డెప్పుడు వచ్చెను.
ఎప్పుడుముద్దిడెను, నీవలుకు లతివిచిత్రముగానున్నవి. వచ్చిన
గనబడకయుండునా?

రుక్మిణి—ఇప్పుడేగదా నామనోహరుడువచ్చినది. ఆయనస్వర్గవలన నాకు
పులకాంకురములు గలుచున్నవి.

౨—ఆహా!

ఉ॥ ఆమురిపెంపులేనగవులా కను లానెరు లా కుచన్వయం
బామధురంపుమోవి నుడులాకటి యాగళమాపదద్వయం
బామృదుదేహమా పెదవులాతోడలా వళులా కరద్వయం
బామౌగమున్ను తింపగ నగాధిపుకై నతరంబె యారయక॥

రుక్మిణి—హాకృష్ణా, నాపైకోపమేల, యీకోపమునకుదగు తప్పేమి
యొనరించితిని ?

కృ—కోపమేమియున్నది. నిన్ను పెండ్లియాడవలెననియేగదా వచ్చినది.

రుక్మిణి—(చిడుముడిపాటుతో) హామదనా- మదనా !

సీ॥ చిగురుటాకులనొక్క చిందుక కోవెలా యరచదే నీ పాటలడిగిపోను
వలరాజునకును దోడ్పడి వగయైతివా? చిలుకకో నీగుంపు చీలిపోను
చెవులుగింగురుమచుస్థితిగోల జేసదే భ్రమరమా పూదేనెవదటగలువ
ఎఱ్ఱగన్నెఱ కన్నెఱజేసెదవేల ? బాగునీ పౌరు పాడుగాను

శారికా కిన్నయే నీపునఃగెదేల ?

పారిజాతమ యీమిష్టిపాటదేల,

గోరువంకరొ నీకింత క్రొవ్వదేల?

గొనుగుచుంటివి యత్తింటి కోడలివలె॥

కృ—ఈ సుందరిసాధ్వియనియే నాభావమునకు స్ఫురించుచున్నది. ఇంక
జాగు నేయరాదు. వలుకరించెద, (ప్ర) ఓరుక్మిణీ! భయపడకుము.
నీమనోనిశ యము గనుగొంటిని, సంతసించితిని.

రుక్మిణీ—(హర్షముతో) చెలీ! ఏమీ యవ్యక్తమధుర కంఠధ్వని ! (తొట్టుపాటుతో) భయపడకమనుచున్నాడే ? ఎవరై యుండునో—
సరో—త్యరపడకుము.

కృ—(పేయసీ - నే నెవడననియా నీ నాధుండను.

రుక్మిణీ—(కనులార్పకచూచి) (తనలో) ఆహా యీ మహామహుని దర్శనమిప్పటికిగదా - బడయగల్గితిని. నా నోములు—(వతములు సిద్ధించెను. ఈ దివ్యపురుషునితో—సుంతభాషించెద. (సిగ్గుతో నావలకుజని) సరోజినీ- ఎందులకీటు వచ్చెనో యడుగుము.

సరో—చాలు, చాలు, ఎవరికి యక్కరో వారే యడిగెదరు. నాకే మంత నీవడిగిన నోటిముత్యములు రాలునా! (అలించి) అరుగో—అమ్మగారు నన్ను బిల్చుచున్నారు. (నిష్క్రమిం.)

రుక్మిణీ—నాథా-యెన్ని యోదినము లనుండి కృశించి, నీనామోచ్చారణ జేసికొనుచు సున్నదానను, నన్నే కొనియెడి భారము నీయదియే సుమ్ము.

కృ—(తనలో) ఈకాంత నాయందత్యంత కామాన్వితయై యున్నది. కాన కొంచె మలక్ష్మముజేసెద. (ప్రకాశముగా) మానినీ - నీతల్లిదండ్రులకు, నీ సోదరునకు: నిన్ను శిశుపాలునకే యివ్వవలయుననియే యుండెను. అందు నేడు—వివాహమని చైద్యుడు బంధుహిత సంఘములతో తల్లివచ్చెను. నేనెటుల చెట్టబట్టును. చేదిపాలుడు నాకంటె బలముగలవాడు, రాజ్యముగలవాడుకనుక వానినే గోరుము. అదిగాక—నీవు నన్ను వలచితివా ? ఏమీ వింత!

క॥ పులివిశ్వాసము పోల్కిని

పాలతులు ప్రేమింతురొక్క పూరుషమొదట

వల మరియొకరిని గోరుదు

రిలలో వలపేడ కాంత లేడ తలంపక॥

రుక్మి—నాథా - అవి సతులపై దలపోయు దురూహ్యములుగాని, నిజ

ముగా నట్లుగాదు, కాంతలకున్న మనోనిశ్చయము మగవారికి గలదా?

తే॥ ఎవని మోహించి హాసంబు నీయమదిని
నెంచునో—కాంతవానికే యిచ్చుప్రాణ
ముల నతండొల్లడేని —హాపురుషులన్న
కఠినులౌట దృఢజంతురు గాదె సతుల! ॥

కృ—నుదతీ, అదియొక వింతగాదు.

క॥ కాంతలు మగవారల వే
వంతురు, కేకర విలాసభావంబులనా
డింతురు బొమ్మలగతి; హా
ఎంతై నను జేతుంతు లీశుల భువిలో॥

రుక్మిణి—కృష్ణా! పురుషులెంతవంచకులు.

తే॥ తనకుదానయివచ్చెడి తరుణినిటుల
నైన వంచించుటయె సాజమహాను పూరు
షులకు—నిన్నవ నేల! కాంతలనుచౌక
గానెయింతకుగనటమీ కార్యబుద్ధి! ॥

జీవితేశ్వరా! —ఈమన్మథుని బాధచే నన్నింకెంతనివేపెదవు. తమ
దర్శనమునకై చంద్రునికై వేచు చక్షోరమురీతి, జలదాభిలాషియగు మ
యూరముభాతి కనులవంశువుగా—నీనుందరాకారముగాంచి కర్ణవేయ
ముగ మీమ్మదుమధుర భావలాలకించి హృదయసంతుష్టికై వాంఛించిన
య్యాదీనురాలి మొరలాలించరాదా? నామనసు నీకమ్మితివనిన విశ్వా
సములేదా?

కృ—మ॥ కలికీచైద్యువరించి, సౌఖ్యములవేగాంచంగదే—భూమిలో
పలరాజ్యాన్నితువీసి పేదనువరింపక గోరువారుందురే.
తలవగలోకులు విన్నవవ్వెదరు చిత్తంబందునన్మందునె
స్కలయోజంపుము భీష్మకాత్మతనయా కాంతామణిరుక్మిణి!

అదిగాక॥

తే॥ ఎవరుచెప్పిగొ న్నాపై ననింతమరులు
వట్టిగోలవు నీవు నావల్కులవిను
మెందుకిటు చెడిపోయెదవెంతి - వాని
గోరుమేగొనిపోవుట కూడదబల.

(అనిసడచును)

రుక్మిణీ—(అడ్డముగాజని) నాథా - మీ రేయిట్లునిన నేనేమనిచెప్పగలదా
నను బ్రాహ్మణుడు...మీరువచ్చితిరని చెప్పగనే-సంతోషవంతు
రాలనయి నావాంఛదీరునని గట్టినన్ముకముతో నుంటినిగాని -
యిత్తరి మీ రలక్ష్యముజేసినచో నిక నేనుబ్రతుకగలనా! నాథా-
మీరు నామనస్సు పరీక్షింపనవసరము లేదు.

తే॥ జగతి సూర్యోదయతారలు సాక్షిగాగ
సకలదిక్కులు భూతముల్ సాక్షిగాగ
సదయ - యీతరుగుల్కముల్ సాక్షిగాగ
నిన్నె నానాధుగా నెంచుచున్నదాన॥

జీవితేశ్వరా - మనసార మొదటమిమ్ముగోరి మరల నింకొకరిని
పరించుటకు నాహృదయము సమ్మతించదు, నేను ధనమును జూచివరిం
చుటకు వెలయాలిసనుకొంటిరా? నాకొకటికావలసినది. అదియేనద్గుణము
లట్టిది మీయందున్నదని గ్రహించి నేనుమిమ్ముగోరితిని. నాథా - నాప్రా
ణనాథా-నామతియంతయు జెడిపోయినది. శరీరముగృశించినది. కనులదుః
ఖాశ్రువులు గారుచున్నవి. చూడుదు. నాస్థితిగాంచిన మీహృదయము
గరుగలేదా - ఇంతకృపారహితాత్ముడవా —

కృ—(తనలో) ఆహా యీమెసాధ్వీతిలకమని చెప్పుటకెంతమాత్రము
సందియములేదు. ఇంకనుజెప్పిచూచెద. (ప్రకాశ) (చిరునగవుతో)

మ॥ కలికీ ! గుబ్బుచనుద్వయంబుపయినీ కన్నీరుకూపారపా
ళులవోలెబ్రవహించ, జిన్నినదుమోలోలాక్షికంపింపన
క్షులు వాయంవడిగద్గదస్వరముతో గుండంగనేలా, కటా,
తలమే యెవ్వరికైనదాట విధివ్రాతంజూడగావేయనీ॥

కాంతా, నీమెంతదుఃఖించినను ప్రాప్తములేనిది నీమనోవాంఛయెల్లు
దీరును? ప్రాప్తమేయుండిన నీ వెక్కువగా నాలోచింపకయే నెఱవేరును.

రుక్మిణి—ప్రాణేశ్వరా! వన్నుభరించుట నీకింతకష్టముగా నుండినదిగాబోలు? ముందుజన్మంబునందు నిన్నే పతిగాజేయుమనిగోరుచు దేవుని ప్రార్థింపుచు ప్రాణంబులవిడచెద (అని యురివేసికొనబోవును).

కృ—(ఆతురతతో) ప్రేయసీ! ఆగుమాగుము. ప్రాణహత్యజేసికొనిన మహాపాపముగదా, అట్లునర్పుటనీకు మేరయే. భయపడకుము.

తే॥గీ॥ పడతినావయినీకున్న భక్తివలన
వెన్నవలె మృదువైన నీప్రేమవలన
మోదవారాశిలోపల మునిగిమునిగి
ప్రేయసీనీకు సాక్షాత్కరించినాడ॥

కాంతా నీదృఢభక్తి పరిశీలించుటకేవచ్చితిని. కాని యిచ్చటనిను గ్రహించుట ధీరులమగు మావంటిరాకుమారులకు ధర్మంబుగాదు. కావున నీవు గారీపూజార్థ మేగుజెంచిననమయమున॥

తే॥ పడమటిగిరిద్రుమన రవిపొడచుగాక
యేడువనధులు నొకసారియింకుగాక
పుడమితలక్రిందగునుగాక పోరునందు
వైద్యునదలించి నినుగొని చనెద నబల ॥

రుక్మిణి—(సంతోషముతో) నాథా! అనుగ్రహమంచుము. అరుగోమా జల్లిగారు నాకొర కెదురుచూచుచుందురు. పిల్చుచున్నారు. జను చున్నాను. దయఁయుంచుడు (క్రేగంటజూచుచు నిష్క్రమించును).

కృ—ఆహా, ఏమాశీలము. ఆసుందరాకృతినిగాంచిన యే యతీశ్వరుని హృదయము చలంపకుండును?

చ॥ మగువలమీద భ్రాంతియచుమానమునించుకేయేనిలేక రే
పగలనకుండగాను వనవాసముజేయుచు గొప్పనిష్ఠతో
జగతిదప్పజేయు మునిచందురులైనను కన్నులార నీ
మగువనుగాంచినంతనె భ్రమంబునజిక్కరై నిష్ఠలూడ వే ॥

ఇన్ అబ్బ, మీమన్నభాధ, హవైదర్భి, నామనంబెంత
చీకాకుజేసిపోతివి, (అలోచించి) అవును దానితప్పేమియున్నది. నే నే
మహానిర్భాగ్యుడను.

సీ॥ కాముబారినిబడి కష్టమందితి కాగిలింపవేయన కాగిలింపనైతి

. తాపంబుగాంచితి దయతోడనన్ను లాలింపవేయనగ లాలింపనైతి
కాటుకకంట దుఃఖజలంబుగార్చి ముద్దీయవేయనగ ముద్దీయనైతి
పంతమానాపై న ప్రాణకాంతా కటాక్షింపవేయన కటాక్షింపనైతి
నాధనానాధ నాప్రాణనాధనన్ను
బ్రేమపాలించవేయన విరగనైతి
పడతిపై కొనినప్పుడే పట్టిమదన
కదనమునదేలకయ షోతిగద కటకట॥

(ఒక దెసకు నిష్క్రమించును)

—————

శ్రీ రస్తు.

రు కి ణీ సం దే శ ము.

చ తు రాం క ము.

మొదటిరంగము.

తెరయెత్తబడగా గౌరీదేవాలయము.

(పూలవల్లెముగొని రుక్మిణియు, అమెప్రక్కగా సరోజినియు, ఒకవైపు బలరామకృష్ణులును మరియొకచాయ రుక్మి శిశుపాల దంశవక్త జరాసంధాదులుందురు.)

కృ—(తనలో) భళిరా, యీవనితాతారుణ్యవిలాసము!

ఉ॥ అనగుమోముగోము కనులా సరసీరుహ పత్రజైత్రముల్

అనళినాదుసార, హఠాయలాబిగి చన్నులవట్టువంబు నా

హా నును దళకుకాయము భళా! మృదువాకృ రసామృతంబు సొం

పా సనవిల్లు ముల్కీయని యందురుగాంచిన నెట్టివారలు॥

శిశు—(తనలో) ఏమీ జగన్మోహనాకారము: (భయముతో) అక్కటా,

వాసుదేవుడుకూడ వచ్చినట్లున్నదే- ఈమానిని నాచాయచూ

డక, యాతనివీక్షించునేమో, (అటునిటుజూచి) ఏమిది, శరీరము

కంపమొందుచున్నది. పాదములు తడబడ, పెదవి యల్లలనాడు

చున్నది. దీనివాల్యాపులు నావై పేనా, (పరికించి) అమ్మయ్యో,

కాదు. యింకేమియున్నది, వాసుదేవునిచాయ జూచుచున్నది.

ఇంతవరకు కళ్యాణము గాలేదుగదా! కృష్ణునివరించునేమో,

(గర్వముతో) పిచ్చయంతయు నాపద్దనేయున్నది. వివాహంబొడ

జనుదెంచియు భయపడనేల? పోనిమ్ము. అంత కెట్టులైన జంకు

లేదు. కృష్ణుడేగనుక రుక్మిణిని రాక్షసవివాహమున గొనిపోయి
సహో, సమరక్షోణీతలమున వానిదాకి వానినేనల బటాపంచల
గావించి, రుక్మిణినిగ్రహింపక పోవుదునా!

సరో—అమ్మా, రుక్మిణీ, కళ్యాణసమయ మతిక్రమించునేమో: తొంద
రగా పూజగానిమ్ము.

రుక్మిణి—(నిమిలితాశ్చనయై) ఓభవానీ!

దండకము. శ్రీమన్మహాదేవి, దేవాళిస్తోత్రాంఘ్రి, రాజీవనేత్రీ, జగన్నా
యికాభర్తరణీ, మదీయాత్మసంచారి సంజేరి నీపటివారిమునుం
గాచితీపుష్ప మదిన్జంక కంచుక దయదైర్వ్యముం జెప్పరాదా, హి
మాగవ్రదేశీనివానీ, మనంబెల్ల సందేహసందోహముల్ నాట్య
మంజేయవొడ్డె శివాశంభురాజ్ఞ జగన్మాత నంబ్రావవే, వాంఛ
లందీర్చవే, కాళి, భద్రంబులంగూర్చవే, గౌరి, చండీశ్వరీ, మో
హినీదేవీ, యారాధ్య, నమస్తే నమస్తే నమః.

ఓపార్వతీ పరమేశ్వరులారా!

సీ॥ నల్లనితనుదాన, నల్లగళమువాడ, తెలిగట్టుకట్టి, యోతెల్లవాడ!
సారంగధరధరా, సారంగచిరుర, సారంగవరసుత, సారంగనేత్ర!
గోపతివాహనా, గోద్యౌషివాహనీ, గోబాస్రభ్రాతృవ్యగోజనేత్ర,
గజముఖసంతాన గజచర్మపరిధాన గంగాసపత్నీస్వర్గాంగ జూట!

పదముసందెటులిమిడి భావంబునుండు

నోయటుల వేరుగాకయె యుర్వియందు

నెసగుచుందురు శ్రీపార్వతీశులార

కరుణసేలుడు కొని నమస్కారములను॥

అమ్మా జగదీశ్వరీ,

శా॥ అమ్మా పార్వతీ నీవ నాంబుజయుగధ్యానామృతంబుక సదా

నెమ్మింద్రాగుచునున్నదాన జననీ నీరేజవత్తేక్షణా!

ఎమ్మాష్కిం మమ వాంఛదీర్చెదవో దేవీ నీవె నాదిక్కికణ

రమ్మా! ధైర్యమొసంగుమా! నినుమదిక బ్రార్థింతు నేనిత్తరిన్॥

సరో—అమ్మా త్వరపడుము.

రుక్మిణి—రుక్మిణీ! వేళ యతిక్రమించుచున్నది. జాగువలదు.

రుక్మిణి—(తనలో) ఆహా ! యేమీ వాసుదేవుని దివ్యసౌందర్యవిలాసము ఇమ్మహాత్ముడు నాకువరుండై నచో—నమ్మారుని జీతబత్తెములు లేక మే—గొలుపునేయు నేవకునివలె చేసి కొనకయుండునా ! తప్పక చేసికొందును. ఈ చతుర్భుజానికొరకు గోపికలు సమస్త బంధుమిత్రుల వదలి కామించినారనిన వృథా యేల—యగును. ఇంతకీ జగన్నోహనమే కారణము.

కృ—(తనలో) అదుగో—పాపము, రుక్మిణి నావైపు దీనదృష్టి నిగుడ్చుచున్నది. ఇట్టి ప్రేమాన్నితలగు శ్రీల గౌగిట గదియించినగదా సంతోషము.

సరో—(తనలో) ఆహా ! —సువర్ణంబునకు రత్నములదాపిన నేతీప్రకాశించునో ! ఆలాగున నే!—సుకుమారియగు రుక్మిణికి యీసహజ సౌందర్యవంతుడగు కృష్ణునిగూర్చిన నపుడుగదా బ్రహ్మసృష్టివైపుణ్యము గొనియాడదగును. లేనిచో—విప్రయోజనము.

రుక్మిణి—(కేగంట జూచుచు, నడచును)

శిశు—అరచే ! యేదిది ! యేదియో ముప్పువాటిల్లునట్లున్నది. రుక్మిణీ వాసుదేవుల వాల్చాపులు చూచిన నాకు గుండె గుభేలు మనుచున్నది. పిలువని పేరంటమునకు పిలచినట్లుగా యీ యాదవుండేల రావలయును ! వచ్చిననేల మర్యాదజేసి విడిదిల్లు జూపవలయును ! (ముఖముతో) కట్టా యేమిచేయుదును ! (గర్వముతో) మనసా ! అదైర్యమందకు. ఒకవేళ రుక్మిణి వలచినను, మే మిందరము రణశూరులము నింశియుండ దీసికొని పారిపోవుటకు, వానికి గుండెయుండునా ! యుండదు.

కృ—(తనలో) అదుగో—వైదర్భి నాకు చాలా దగ్గరకువచ్చుచున్నది.

జరా—(తనలో) ఏలనో శిశుపాలుని మొగంబు, చిన్నవోయినది కనుకొలకుల నీరు గ్రమ్మకొన్నది రుక్మిణిమీద నేమైన నిష్ఠముములేదేమో !—(అలోచించి) కాదు కాదు వాడే నాకిష్టమని నుశివెనుగదా !—

రుక్మిణీ—(తనలో) కృష్ణా! నీవద్ద శీతలించుచున్నాను, నన్ను రక్షించు భారము నీయదినే సుమ్ము (అని చిరునగవు జూపును).

శిశు—జరాసంధా!—ఒక్కమాట, నీవిటురమ్ము.

జరా—(నడచి) ఏమది!

శిశు—అటుచూడుము. రుక్మిణీకృష్ణుల హావభావవిలాసములు, అవాయావులు, ఆ చిరునగవులు, అవిగాంచిన నాగుండెలవియుచున్నవి.

జరా—శిశువాలా! యేలయిలీల నత్తైగ్యమూర్ఖుట ఎంత వెట్టివాడవు రుక్మిణిని వివాహమాడుటకై చనుదెంచియు, వేరొకడు గ్రహించునేమోయని సం దేహమేల! నిస్సంశయముడవు గమ్ము.

కృ—అదుగో—నా ప్రాణము నా ప్రేయసినన్ను సమీపించినది. దాని నెత్తుకొని యరదంబున నిడికొని పోయెద యీ నరాధముల కవజ ముంబుగల్గుగాక.

రుక్మిణీ—అదుగో—మహాచుభావుడు కూడ నా రాకకెదురుచూచుచున్నాడు. నాయందు పార్వతీ పరమేశ్వరుల కనుగ్రహము గల్గుగాక (నడచును)

కృ—(రుక్మిణిని యెత్తుకొని రథము నందుంచుకొనిపోవును)
(అందరు విశ్లేషితులగుదురు.)

శిశు—(తోటు) పాటుతో) అయ్యో—జరాసంధా—యిప్పుడు చేయవలసినదేమి? దుర్మార్గుడు కృష్ణుడు రుక్మిణిని దీసికొనిపోయెను.
(విచారించును)

జరా—సుత్రమా! చింతించుట నీవంటియుత్తమక్షత్రియునకు తగునా? అయినను వెగచిన లాభమేమి? సమరరంగంబున వాని జయించి రుక్మిణిని నీకిప్పించెదలెమ్ము.

దంత—అవును, మహావరాక్రమవంతులమగు మువ్వరము మనమండగ నేయాదవాధముడు క్షత్రియకన్యను, దీసికొని పోవుటయా? (బిగ్గరగా) ఓక్షత్రియులారా మీ వరాక్రమాదార్య నైపుణ్యము లేయేట గలసినవి. రాకుమారుండు వరించు పడంతినా? గొల్లవాడువరించుట? ఏమి విపరీతకాలము. రాజునకు రణమునందు

మరణించుటయే పరమధర్మము. మునలితనమువచ్చి, యుద్ధము సమయపడనియెడల, — హాయిగా — తేరతిండులదిని — హంస తూలికాతల్పములందు బరుండక — మలమలమాడి, కృశించిచావ వలెను. అనిమనువు హిందూమత సిద్ధాంతమున జెప్పియుండెను. కనుక మీరు దొంగకంతల నెందులకుదూరి పిరికివంద లనిపించు కొందురు. వీర వరాక్రమము బురికొల్పికొని — యాదవున కడ్డు పడుడు—క్షత్రియు డెప్పుడైనను యుద్ధమునందు మరణించవలసి సదే గదా? రండు. (అని నిష్క్రమిం.)

జరా—దంతవక్త్రా) - నీ ప్రబోధముచే మనఃసంతయు ధైర్యమూనినది. సేవకులండరు కవచధారులై ఖడ్గములబట్టి జయభవనము జేయు చున్నారు, తక్కినరాజులు సహాయభూతులగు చున్నారు. చేది పాలా- సైనికులారా - రండు రండు.

(అందరు నిష్క్రమిం.)

2 వ రంగము.

యుద్ధ భూమి.

(రుక్మిణి ప్రక్క కృష్ణుడు—బలరాముడు మరియొక వైపు శిశుపాల దంతవక్త్రా) జరాసంధాదులు (వవేశము.)

రుక్మి—ఓరీ దుర్మదాంధా,

చ॥ నిలు నిలుమోరి కూర కడు నీచపుజాతి జనించితీవు న
తులమున బుట్టినట్టి నృపకోవిదుక్లేల)హియించు కాంత ని
ట్టులగొనిపోదువే శరపటుత్వరుచింగొన నుంటివొక్కొ మా
కలికిని డించిపోమ్మికను కానిచొ నుక్కడగింతు యాదవా !

దంత—ఓరీ నరాధమా! సమరక్షోణితల పరిపంధిసందోహనగ సుత్రా
ముడ దంతవక్త్రా)డ. మదీయప్రతాపంబు వినినవాడవు కావు గా
బోలు వినుము.

క॥ కరముల దోసెడ గగనము

శరధిని బుక్కిటను బడుదు జ్వలనయినను నే

నురికెద హరినోబోరెద

కరిగరికిని కొట్టియడతు గద్వదమాళీ॥

బల—ఓరీ వాచాటా ! మొనమొన్న కనులుదెరచిన కూనవు, నీవెంత వాడవైతివి. యుద్ధములలో నారితేరినవానివలె ప్రగల్భములాడు చుంటివి. అమృతపుట్టిలు మేనమామ యెరుగడా, యన్నట్లు, నీప్రతాపమెరుగకేను - అదిగాక మడియసోదరుండు మహానుభావుండుచూడు.

చ॥ మడుగున నుండి శాపురము మానవపక్షి మృగాళికి సతం
బిమల గూర్పుచుండిన యహింబడగూల్చె, మురాద్దైత్యుల
న్గడపెను, గోవబాలకుల గ్రేపులగాచియు, వజ్రగర్వముం
గడపెను లోకరక్షకుడనగ మిము జంపియు గాచుసాధుల॥

శిశు—ఏమీ ! ప్రతిదినంబు కల్లుసారాలద్రాగి కండ క్రొవ్వబట్టెనా యేమి ? యీ తుచ్చుడా, మముంజంపి లోకములగాచువాడు, నోటికివచ్చినట్లువేలక నోరుమూయును. (తమ్మునిజూచి) దంత వక్త్రా ! అతమ్మునికి దగినట్టు లీయన్న చెప్పటకు, బాగుగా కుదిరినాడు. వాడుచేసిన పనులెవ్వరెరుగరనియో ? ఓరీకృష్ణా !

సీ॥ పాలీయవచ్చిన పడతిజంపుటగాదు ప్రవిమలురైన శాత్రవులుగాని
గొల్లభామలతోడగూడియాడుటగాదు కడుభయంబగుసంయుగంబుగాని
లలిచిన వంశనాశనినాదమునుగాదు వారణతురగాలి ధ్వనులుగాని
కూరిమి నదలింపగోబృందములుగావుపటుబలాన్వితులరౌభటులుగాని
తేరిసియో తెలియకయొ యిట్టులను కలహ
భూమిజొచ్చినవాడవు పొమ్ముపడతి
నిచటడించియు నోరోరిహీన నన్ను
శరణుజొచ్చిన రక్షింతునైచితప్ప॥

కృష్ణ—ఓరీస్వభూషణ పరదూషణ పరాయణా!

ఉ॥ ఎందరొ నిన్ను జూలెడినరేశులు నావలనంగింతినా
రందరికన్న నీ పతిబలాధ్యుడవా జనులెన్న సద్యశం

బందితివా? సురాదులకునైన సపాధ్యపుకార్యమూర్ ముదం

బందుచునేమొనర్చితివి యారయవైతివి ముందునీగతి॥

జరా—ఓహో! అసంబద్ధవలాపీ! ఏమీనీప్రాగల్భ్యములు:

ఉ॥ కొంగపడంచుటో వడిగఱోడెనుజంపుటో మద్దిచెట్లనుం

భంగముజేయుటో ఘనజవంబున బంపినికాలదన్నుటో

అంగనగూల్చుటో చిలువనంతముజేయుటో రోలులాగుటో

వెంగలియంచునెందితివె వీరులగెల్పుట యుద్ధభూమినిక॥

కృష్ణ—ఓరీపరిపంధీ! జరాసంధా! అవును, సీవనినట్లు- యుగంబులుతల

క్రిందుగా పరిశీలించినను, మేముమీకు సాటిగాజాలము.

జరా—నిజము. కాజాలరు. ముహూటికికాజాలరు.

కృష్ణ—ఎందులో- నంటివేని, వినుము.

సీ॥ ఇతరులవలె త్రియేమేనియనకయె మనెడి సాధువులవీడనమొనర్చ

సమరరంగంబుల శాత్రవావళిజూచి పిరికిమనంబునపరుగులెత్త

మునులు యజ్ఞంబులనొనరువయజ్ఞ వాటికలవ్రక్కలగనాచకయజేయ

తనమనంబుననుగోరని కాంతకేలుచేపట్టనెంచుటయందు బంధుజనుల

నాడిపోయుటయందు మీరగ్రగణ్య

లైతిరాశార మీవసులద్భుతములు

మాటుబెట్టినశిలలు మీమానసములు

వరులజెడగొట్టుటయె మీస్వభావికములు॥

దంత—ఓయూదవకులాధమా! నీకు మమ్ములనిందించునంత యధికారము

లేదేచూడుము.

సీ॥ సీమొద్దుదేహంబు సీరదచ్చాయచు పోలునటంచుముముక్షులనిరి

వల్లపులిండ్లలోబడి వెన్నముద్దలనపహరించిన నిన్నుహరివియనిరి

బలిమినిగోపికా వనితలరతులదేలించిన శ్రీవిష్ణులీలనిరి

సీగారడితనంబు సీముచ్చుతనము సీమాయవసులు విష్ణుమాయలనిరి

పిరికిపందలుకొందరు భీతిజెంది

సీకుచిరుదంబులిచ్చిరి గాశయున్న

నీబ్రతుకు నీదుకులము మనీషులెవరె
రుంగుదురు యాదవాభమా పొంగబోకు||

బల—ఓరీ నీమాటలకిక సహింపను. మదీయముసలంబున కావారంబు
గానొనర్తు.

జరా—బలరామా! బాలురపైకి యేమికుప్పిగంతులు వైచెదవు. కాని నీ
బలంబేమో నాకడకొంచెముజూపుము.

కృష్ణ—ఓరీజరాసంధా:—మున్నుమానగరంబు, నీవుచతురంగ బలంబు
లతోజనుదెంచి ముట్టసింప, పదియారుసారులు, నిన్నదృఢప్రాయు
నికాజాచి పారదోలుటయు, పదియేడవసారి మాయన్ననిన్ను
పాశంబులచేబంధించి, చంపబోవునంతనేను వారించి దానుండని
చెప్పి, వదలిపెట్టిన నిప్పటికి నాకేయడ్డుతగిలితివా! ఓరీకృతఘ్నా!

జరా—ఏమీ! యాదవా! మదీయప్రతాప కలావంబునకాగజాలక
మీయన్నతోగూడ, యిరువదియొక్కమారు కొండపై నెక్కి
ప్రాణంబుల రక్షించుకొనిన పందవు. నన్ను గేలిసేయుచుంటివా!
అప్పుడెట్లనో బాలుడవనివదలితిని. కాని యిత్తరివదల దలచుకొ
నలేదు. జీవంబుల జాగ్రతగాగాచుకొనుము.

దంత—(చూచి) ఓవోరుక్మీ! యేమిది, యాదవసైన్యంబులు మనపై
న్యంబుల బటావంచలు కావించుచున్నవి. (బిగ్గరగా) ఓభటు
లారా!

ఉ|| ఆగుడు పోకుపోకుడు రణావని నే నిలువంగ భీతియే
లా గజవాజి పూగము పలాయనమాయెను మిమ్ము జూచి మీ
త్యాగముజూపి యాదవ పదాతుల నుక్కడగించ రండు మీ
దేగురురాజుకీర్తిని మహిన్నిలబెట్టెడి బారమంతయు||

(పరికించి హర్షముతో) ఓసైనికులారా! నావంటి వీరక్షత్రియుని
వద్దనుండు భృత్యులగు మీకు రణచతురత నేరుపవలయునా? అక్కరయే
లేదు. మీవరాక్ర మింకను జూపుడు.

రుక్మి—(నడచి) ఓవీరపదాతులారా, ఇదుగోవినుడు.

ఉ॥ కొట్టుడు యాదవాధముల కొం కినుమంతయులేక కట్టలం
దట్టుచు నేన్దులగ మలిపిదాకగ, దేరుల బిండ్లిపిండిగా
గొట్టుడు శత్రురాజులను గోసియు కండల గ్రద్దజాతికి
బెట్టుడు పాపమంచనక వేయుడి మంటలకొట్టనుంచుడి.

బలేసైనికులారా, వెనుదీయక విజయంబునుగాంచుడు మీవంటి
పరాక్రమవంతులతో హీనులగు గొల్లలు పోరలేరులెండు. జాగ్రతగా
పనిచేయుడు.

దంత—(ఆతురతతో ఒకచాయచూచి) అకటకటా- యిదేమీదెస సైన్య
మంతయు చికాకుపడినది. అయ్యో,

ఉ॥ నెత్తుటదోగువారు కడు నీరసముం వెఱిబుచ్చువారు చే
యెత్తి మొగంబునందిసియు నేడ్చి వార లొహోయబంచు నో
రెత్తియు బిల్చువారు బలహీనులునై మొరలెట్టువారు జా
గ్రత్తగనుండువారలు బిరానను పారెడివార లక్కటా.

కృ—(పరికించి హర్షముతో) ఆహా, సైనికులెంత బాగుగాయుద్ధము
చేయుచున్నారు. భళిరా యాదవభటులారా,

చ॥ మనసున ధైర్యమున్విడక మాంద్యములేకయ శాత్రవాళిమీ
రనిడునుమాడుచుంటిరి భళావిజయంబు ఘటించుమీరిక
వెనుక మొగంబు బెట్టకుడి వీరులటంచునువేరులెండి యో
ఘనమతులార - చైద్యబలగం బొకలెక్కయె మీకుబాడగ్గ॥

అన్నా బలగామా, అదిగో- ఆవైపు యాదవసేనను సాళ్వుడు
తాకుచున్నాడు. గాన నీవు జాగుసేయక వెళ్లిరమ్ము.

బల—(నడచి) సోదరా, సేనుజనకుండనే, సాళ్వునకు నుద్ధవుండు పదతా
డిత కృష్ణభుజంగమువలె మండ్లివసి యోరీ నిలునిలుమని రెండుబా
ణంబులచే నిలువంబెట్టి పదిబాణంబుల నొప్పించినాడు. చూడుము.

కృ—అవునుగాని అడుగో శిశుపాలుడు దండధరునివలె భయంకరరూప
ముతో వచ్చుచున్నాడు.

శిశు—ఓరీ దేవకితనయా,

నీ॥ పోరాడనాతోడ భుజవిక్రమములేమి నిధియందునీవు మున్నెదవుగాక

సమరంబునల్పక సౌఖ్యంబు - ఛించి యిల్లకొందనుండబోయెదవుగాక
 ప్రాణంబునిచ్చిన బలుసాకు మనియెదనని వసుల కేగెదవుగాక
 స్వర్గోకమున కేగి శరణంచ వేంద్రు వదములబడినవడెదవుగాక
 కలుకుక త్రిచేత. కంఠం.. విదలించి

ర క్తమాంసములను గ్రద్దలాది

గలుగువట్టి నికరములకు నాహరంబు

గానొనర్తు జూడు మేనునీచ॥

కృ—ఓరీ- శౌండిరాగ్రేసగా,

నీ! దరులపైకెగబారి పరగెడి నదిపెంపు స్వల్పకాలంబులో సమసిపోవు

తరుగుల్మలతలచే పరలుచున్నవనంబు కార్పిచ్చుజనియించ గాలిపోవు

కట్టపైపొద్దుచున్నట్టి తటాకంబు కనురెప్పపాటైన మనగలేదు

అలవర్ణ ఋతువులోవల పూర్తినిండిన సరసులు వేసవి సమయగనుక

ఎంతయడకువ గల్గిన సంతసుఖము

యెంత దుర్మదముండిన యంతదుఃఖ

మమరుగావున నోర్మాయు మాయువువయి

బ్రీతియుండిన లేచేని బింకమడతు॥

శిశు—ఓరీ పరిపంధి! యాదవా! దుర్గుణాన్నితుడవగు నీవా - నాకు

నీతు లుపదేశించెడివాడవు. వల్లకీగృహంబుల జారచోరత్వములుజేసి

జేసి మదించితివి.

నీ! జలదుహాక్షులుగూడి జలకంబులాడంగ మించికోకల దొంగిలించితీవు

మేనత్తయగు రాధతో ననుమానంబు డించిప్రేముడిని గ్రీడించితివు

మధురాపురంబులో మాకంసుదాసియై కుంటియాకుజ్జనుగూడితివు

కడుపారగా పాలనిడజుచెంచిన సాధ్వియో పూతనం జంపితివు

దుండగములన్ని నీయందె దోచుచుండె

ధర్మకార్యములందు తత్పరులమైన

మాకుబోలవు నీవు ముమ్మాటికి మహి

బల మహోన్నత గౌరవ వదములంద॥

దిగాక—

క॥ నా కీవు బావపుగదా !

నా కీయగనెంచి నట్టి నాతిని నకటా

నీకుఁజెల్లెలెకద నీ

వీకాంతను బట్ట నెట్టు లెంచితివోరీ! ॥

కృ—ఏరా నీవాగుడున కడ్డలేక యున్నయది. ఓరీ వాచాటా

తే॥ ఆకులలములదించు వనాళియందు

తపమునల్పేడి మునుల స్వాంతంబులకు న

గోచరంబగు నామాయ క్రూరబుద్ధి

వైన నీకెరుగంగ సాధ్యంబై చూడ॥

శిశు—ఓరీ తస్కరా! దుర్గుణప్రకర! యేమీ! నీవు భగవంతుడవా ! ఆ

భగవంతుని కాలేయందు గలరేఖ నీ మొగమునగూడ లేదు

గదరా! వెండియు,

ఆ॥ వె॥ బల్లెనర్పమానె యిల్లొనె పందిరి

ఖరముతురగమానె కలయదార్ధ

మానె కాకి కోకిలొనె యట్లయైన

విష్ణువగుదు వీవు వెట్టిగొల్ల॥

అదిగాక—

క॥ జారుండవు జన్మముననె

చోరుండవు సంతతంబు శుంతక్రియలక

పారీణుడ వీక్షింపగ

నోరీ! నీకంటె దుష్టుడుండడు భువిలో॥

ఓరీ వెన్నదొంగ !

నీ॥ నీవల్ల నేగదా ! నీతల్లిదండ్రులు పడరాని కష్టాలు పడిరి నాడు

నీవల్లనేగదా ! నేలబాసియు, ఘోషజనులు బృందావని జనిరి నాడు

నీవల్లనేగదా ! నీరాడురేవులో పడతులు లజ్జ గొల్పడిరి నాడు

నీవల్లనేగదా ! దేవతాధిపునకు జన్మంబుగొల్లలు సల్పకుండ్రి

గోపకాంతులు మగలతో గాపురంబు

బాగుగాసల్పకుంట నీవల్లనేగద

తరచిచూడంగ నీవెగా పరమఖలుడ

వధమజాతివి హీనతస్కరుడ వవని!

దంత—అన్నా! నీ దెవ్వమాటలకైనా కోపతాపములు లేక కట్టిమొద్దు
వోలే నట్లనె నిలువంబడి యున్నాడేమి !

శిశు—లేనిమాటలన్నగదా రోషము. (రోషముతో) యాదవా! ఇవిగో
నావాడిశరంబులు వచ్చుచున్నవి. ఇక శరీరము గాచికొనుము.
ప్రాణముపై తీసిగలదేని పడతిని డించిపొమ్ము.

బల—ఏమిసీవాగుడు. నీకంటెవంద యిచ్చుటెవ్వడును లేదు. ఎక్కువగా
మాటలాడి ప్రాణముల గోల్పోకుము. (తిరస్కారముగా)
పాపము! పెండ్లి గావలసినవాడవు !!

దంత—ఓరీ ముష్కరా! నిరంతర కాంతాజన సంగమోత్సాహ.
హృదయా!

తే॥గీ॥ కోడికూతల నెన్నియోగూసి నిశల

గోపకులనెల్ల మేల్కొల్పి గోగణంబు

దోలుకొని వారుజన వారి తోయజాక్షు

లను బలిమిబట్టి రతులదేలవె కుబుద్ధి!

అదిగాక!

సీ॥ దాసీకులంబని తలపకకుబ్జతో గలసి యుండిన నీకు గలదెలజ్జ

విదురునిగృహములో వేడ్కమీరగ విందునఁ పియుండిననీకుగలదెకులము

లలిజారదోరత్వములనెల్ల గడిదీరి సలిపెసినీకును గలదెభయము

అలయతోదాదేవివలన రోలను త్రాట గట్టబడిన నీకు గలదెగృహము

తల్లిదండ్రులు పరుని కీదలచినట్టి

కల్కిబల్మినిగొని చనగనుజగంబు

దూరుననియెంచవైతి వోరోరియదుకు

లాబ్ధి బడబాసలా! దురాత్మా! నికృష్ట॥

కృ—ఓరీ! రాజకులపాంసనా! యిట్టిపల్కులతో ప్రయోజనమేమి! బల
ముగలాడవేని రణంబున కువక్రమింపుము.

దంత—(కోపముతో)

ఉ॥ చచ్చెదుచచ్చెదిప్పుడె నిశాతశరంబిడెవచ్చె జీవమం
దిచ్చుజనించెనేని నతినిచ్చివదంబుల వ్రాలు కానిచో
ముచ్చ! దురంబునందున త్రిమూర్తులుసాయముగాను నీకు వే
వచ్చిననైన నాయముని పట్టుముజూపకమాన దుర్మతీ॥

(అతురతతో ఒకవైపుచూచి) అకటా! సాత్యకిదాడికినిల్వలేక నా
సేనాధిపతులందరు వెనుకకు బారిపోవుచున్నారు. (బిగ్గరగా) ఓదండనాధు
లారా! యేలమిరిట్లు వెనుదీసెదరు.

క॥ భండనమున హరిగెల్లువగ
రండు చమూనాధులార! రణమున విగతా
నుండయిన వానికరచెయి
నుండునుగద స్వపురంబు యోచనజేయ॥

బ॥—సోదరా, ఎంతకాలం బీసీచులవల్కులకు శాంతింతుము.

జ॥—శాంతించక యేమిచేయుదురు. అధికునిజూచినప్పుడల్పునకు శాంత
మబ్బుట లోకసామాన్యమేగదా! అదిగాక ఇక్కడ మీకంటె
వంద యెవ్వడునులేడు.

తే॥గీ॥ స్థానివాహరి యాజగత్ప్రాణుడైన
భుజబలక్రమమున నాకుబోలలేరు
కాననీవేడ నాతోడ గదనమేడ
ఉదుతయూపులకే చెట్టుపుడమిబడునె॥

కృ—ఓరీ జరాసంధా! “అశక్తున కర్బుదములే ప్రగల్భములే” అనినట్లు-
ఏమిసీప్రగల్భములు. నీపౌరుషం జెవ్వరెరుగనిది.

జ॥—ఓరీ ఆత్మశ్లాఘీ, అధర్మసంగరక్రియాచాతుర్యధోరేయ, ఏమినావి
ప్రగల్భములా! (కోపముతో)

ఉ॥ కారులుగట్టిపెట్టుమిక గర్వమడంచెద నాల్కచీత్పెద
గూరనిశాతఖడ్గమున క్షోణిపతుల్బలి బాపురేయన
సారభుజాబలక్రమ నిశాంతుడ దాంతుడ వీరశౌర్య గం
భీరుడ శాత్రవప్రకర భీముడ నేనదురాత్మయాదవా॥

తేగీ! గొల్లవారలుమెచ్చగా గూర్చిబృంద

యందు గంతులువేయుటయంచు దతివి

నావె? మాతోడ ఘోరరణంబునిచట

సల్పుట! నికృష్టధూర్త! వంచక! కుబుద్ధి!

కృ—ఓరోగీ శత్రురాజులారా! మీరనగా నాకొకలెక్కయా! యిదుగో

కాచుకొనుడు. (అని మోహనాస్త్రిము ప్రయోగించును.)

(అందరు పడిపోదురు. బలరామ కృష్ణ రుక్మిణులు నిష్క్రమింతురు)

శిశు—(లేచి) హా దైవమా! యెంతవని చేసితివిరా. (కోపముతో) ఓరీ

యాదవా! నాకు నీవు బావవుగదా. నాకీయజొచ్చిన రుక్మిణీ

కాంత నీకు చెల్లెలుగదా! చెల్లెలని యెంచక యిట్లు తీసికొని

పోవుట న్యాయమా. (తలనూచుచు) ఓరీ దుష్టా! నీవిట్టి

పాపపు వసులకు వచ్చెదవని కలనైన దలంచనైతిని. (నిదానించి)

అవును మేనత్తయగు రాధతో గలసిన నీకు చెల్లెలను సంశ

యము మాత్రముదోచునా! దోచదు. (వండ్లుగొరుకుచు తోట్రు

పాటుతో) దురాత్మా! దురాత్మా! యెచ్చటికి బోయెదవు.

ఇదిగో—యిప్పుడే నీరథంబు సుగ్ధనూచంజేసి నీ కాల్యలంబుల

బటాపంచలు గావించి నీరథాంగముల పిండిపిండిగా నొనర్చి

నిన్ను నీసోదరుని యడంచి రుక్మిణినిదెచ్చెదను జూడుము. (హడా

హుషి పడును.)

జరా—ఏమిది! వింతగానున్నది. యాదవుడేదీ!

శిశు—ఇంకెక్కడి యాదవుడు! అప్పుడే పోయినాడు. రండు రండు పోద

ము. (నిష్క్రమణ.)

రుక్మి—(కోపముతో) ఓరీ మానవాధమా, నిన్నాదేవకి యెట్లు గన్న

దిరా! ఇంత దుర్బుద్ధివనియే మాకెంసుడు నిన్నుజక్కాడనెంచినది

(దిగులుతో) అయ్యా రుక్మిణీ! యెంత చెప్పినను వినక తుదకా

యాదవునకీ దక్కితివా! ఎంత నీచకాలమందుద్భవించితివే!

అకళంకంబైన మన వంశంబందు నీవలన నేటికి మహాకళంకము

గలిగినది. ఇంతపాపాత్మరాలవని నాకిదివరకే తెలిసియుండిన తల్లి

దండ్రులు దిగులుచేత గృశించినను, తిట్టినను నిన్ను దప్పక చంపియే యుండును! (నిదానించి.) ఆ! యేమిది. చెల్లని జంపుట యా! ఎట్లు! కోరినవానికిచ్చి చేయుట రాచధర్మమేగదా! అట్లై యొనర్చకపోతిని. (కోధముతో) ఓద్విపాదపశువా! యాదవా! ఒకరికియనెంచిన మాపిల్లను నీవు బలాత్కారముగాగొని పోవుట తగదు. నీవు నాయవక్రపరాక్రమ విక్రమము వినలేదు గాటోలు! చూపెదనుండుము. ఓ జరాసంధాదిమిత్రులారా! రండురండు. తుచ్చుని మచ్చనూపుదము. (అందరు హడావలకిగా నిష్క్రమింతురు.)

(అందరు మరల ప్రవేశింతురు)

శిశు—మాగధా! యేమిది, కృష్ణుడప్పుడే యెంతదూరమరిగెను. ఎక్కడ జూచినను గన్పడదు. చనుదము రండు. ఎట్లులైన వాని జయించి పడంతిని గొనవలె. లేనిచో ప్రాణములే!... చచ్చెద!

జరా—(తనలో) ఆహా, జగజ్జెట్టి యనిన నీవాసుదేవునకే చెల్లును గాని యింకేరికిని చెల్లదు. మోహనాస్త్రము బ్రయోగించి మమ్ముల నందరి సరనిముసంబులో పడిపోవునట్లుచేసి యేగినాడు. (చకాశముగా) శిశుపాలా! విచారింపకుము. ధైర్యమూనుము.

శిశు—కట్టా! యింకెక్కడి ధైర్యము.

చ॥ సిరిగల తావటంచు ఘనశేముషిగల్గిన నారి యంచు నీ తరుణిని భార్యగాగొనిన తప్పక రాజ్యము కొంతయైన ని త్తురనియు నత్తవారు మరదుల్ కడు ప్రేముని జాతుండు నుం దరముగనుండు మంచును మనంబున నెంచితి నింతము న్నక్కా! ॥

అయ్యయ్యా! తలచుకొనిన గుండె నీరగుచున్నది.

తే॥ చుట్టవక్కంబులను బిల్చి పట్టణంబు
నంతగై నేయగాను నేనెంతోధనము
వ్యయముజేసితి నావివాహంబటంచు
నా కమలనేత్రి తుదకెగనూకి పోయె ॥

రుక్మిణీ! నన్నిట్లనమానముజేయుటకేనా పెండ్లి పెండ్లియని రప్పించినది!

రుక్మి—బావా ! నామనంబు నీవెరుంగవా ! నిన్నవమానము జేయుసంగతి
ప్రమాదవశంబుననైన దలంచనైతిని.

శిశు—బావా ! నాగతి నేటి కతిహీనమైపోయినది.

తే. బంధుజనములలో తలవంపులాయె

హితులలోపలనాకు చిన్నతనమాయె

ధనము వ్యయమయిపోయె, పొందగనువలసె

నక్కటా ! దుర్మళంబు నీయవనియందు॥

జరా—ఓశిశుపాలా ! దుఃఖించక యౌర్పుకొనుము.

అ॥వె॥ బ్రతుకవచ్చునొడల బ్రాణంబులుంసిన

బ్రతుకుగల్గెనేని భార్యగలదు

బ్రతికితీవు భార్యవట్టుదెవమెరుంగు

వగవనలదుచైద్య ! వలదువలదు॥

(భాగ)

వినుము మరువ్వుం డెవ్వాడు స్వతంత్రుడుగాక ఈశ్వరుని మాయ
లోబడి సుఖదుఃఖము లనుభవించుచుండును. లొల్లి మధురాపురంబుపై
పదియేడుమారులు విక్రమంబునవిడిసి సప్తదశవారంబులు కృష్ణునిచేత
హతమైనట్లుండనై బలరామునిచే వట్టువడ నాయందు దయారంబున
వాసుదేవుండు విడిపింప జైలువెడలె యిలుజొచ్చుదొంగవలె పురంబుజేరి
క్రమ్యర యిరువది మూడక్షోహిణిలుగూర్చికొని పది నెనిమిదవసారి ముట్ట
డించిన సంతమహావిజయంబు చేకూరినది. కనుక జయోపజయంబులు దై
వాధీనంబులుగదా, అంతటనుండి నేను గెలుపోడులకు హర్షశోకంబు
లందక చరించుచుంటిని.

శిశు—నీవెన్ని చెప్పినను యుద్ధమునకువక్రదీంపవలసినదే.

జరా—ఇంకా ఎందులకాపిచ్చుమాట. నేటిదినంబు వాసుదేవునికి విజయ
మేకాని యపజయంబులేదు. మనము కష్టముచే కలహించినను
ప్రాణములబాయుటేకాని మరొండేమియులేదు.

రుక్మి—ఓమిత్రులారా, (కోపముతో)

ఉ॥ కల్లరినాలి ముచ్చుకడుగారడివాడు జనుండు హీను డా

గొల్లడు, చైద్యుడాది నృపకోటిశిరంబులు వంపుగాగ, నా

చెల్లనివేగదీసికొని చేరుచునుండెను వానివల్లె మా
పిల్లనుదెత్తు యాదవుని పీచమడంచెయు చూడుడి త్తరిఁగి ||

(ఆతురతతో నిష్క్రమించును)

దంత—అన్నా ! మదియం దించుకేనియు దిగులుకలిగించుకొనకు. మహా

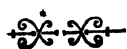
రాజువగు నీకు భార్యలకేమి ! రేపిదివరకు పెండ్లికమ్మన్న కాదా!

శిశు—అవును-లేక లేకయవుతుంది. రుక్మి రుక్మిణిని దీసికొనివచ్చినను
మనము యుద్ధములో వానినోడించి రుక్మిణిదెచ్చికొనినను గౌరవ
హీన మేగాని గౌరవము గాదు.

దంత—ఆమాటనిజము. ఒకడు తీసికొనిపోయినదానిని మరలనీవుగ్రహించ
చుట తప్పుగాదామరి.

జరా—మనము విడిదిండ్లకేగి ప్రయాణమగుదమురండు. వచ్చినందులకు—
పరాభవచూయెనుగదా -

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

శ్రీ రస్తు.

రుక్మిణీ సందేశము.

పంచమాంకము.

ప్రథమరంగము.

ద్వారకాపురి మార్గము.

(బలరాముడు, కృష్ణుడు, రుక్మిణి (ప్రవేశము.)

(తెరలో—నిలు నిలుమోరి కూర !)

బల—సోదరా ! ఏమాధ్వని !

కృ—(అరించి) అగ్రజా ! అది రుక్మిణి కంఠస్వరమువలె నున్నది. (వరికించి) అడుగో—వీరభటానీకముతో రుక్మి చనుదెంచుచున్నాడు.

రుక్మి—(ప్రవేశించి)

(నగ్ధర) ఓరోరీకూర నీయాయువును ముగిసె నీయధ్ధభూమిదూరాత్మా
ఆరాజీవాత్మదైవం హరుడయినను సాహాయ్యమైవచ్చినం గా
నీ రాజులే మెచ్చగ్గ బోనివకయడచెదగ్గ నిన్ను నీనైస్యరాజ్గ
గారాబంబూను చెల్లగ్గయిగొని జనగ్గ న్యాయమే పీనజన్మా!

కృ—(ఎగతాళిగ) ఓహో బావగారుగానన్నారే ! ఒకసారి మదీయని
శితాశుగంబులకు నొచ్చియు, మరల జనుదెంచుచుంటివా! నీతో
జరించుచున్న యా ముప్పుర సరాధముల నేయేటగలిపివచ్చితివి?

బల—సోదరా ! వేరేయడుగనేల ! వారలు బ్రతికిన బలుసాక్షివదిన
బ్రతుకవచ్చునని, యెంచి వెనుకకు బారిపోయిరి. పాపము!—
రుక్మిమాత్రము జీవింపదలచుకొనక చెల్లెలిమీద ప్రేమచేతవచ్చు
చున్నాడు.

రుక్మిణి—ఓరీనికృష్ణులారా ! మీకుజంకి యధ్ధముచేయక పోవుటగాదు

రాజ్యవిహీనులతో మనవంటి యుత్తమ క్షత్రియులు సమరమొనర్చుట పాడిగాదని జరాసంధ శిశుపాలాదులు తలంచినది. నేను మాత్రము రుక్మిణికై వచ్చితిని.

రుక్మిణి—(తనలో) అహా ! జగదేకవీరుడగు నావల్లభునిగెల్చి నన్ను తీసి కొనిపోవలెనని వచ్చినాడట! యేమిడుర్యోహము.

రుక్మి—

సీ! అతిబలాధ్యుడవంచు నాదరించెదమన్న పారుబోతులలోన ప్రథమవీవు మానసియుడవంచు మన్నించెదమటన్నతులువలందున మేటితులువవీవు బంధుపాత్రుడవంచు పరికించెదమటన్న మేనమామనుజుంపి మెలగితీవు రాజరాజవటంచు పూజితమాయన్న సర్విచారెడులేక యుంటివీవు గొల్లభామలతోగూడి గోగణంబు బృందలో గాచుచుండిన పందవీవు మాకు సరిరానివాడవు మాదుపిల్ల నిటుల గొంపోవుటయు నీకు హితముగాదు॥

కృ—ఓరీ రాజకులపాంసనా !

తే॥ చెల్మినాతోడ జేయనెంచిన త్వడీయ

సోదరీమణి మొరల ననాదరించి

చైద్యునకు నీయనెంచిన జాడదెలసి

బల్మిగై కొని చనుచుంటి వట్లమునకు

ఇందు నాతప్పేమియున్నది. భూతములందు దయయుంచుటవరమ

ధర్మముగదా ! కనుక పంచప్రాణములు నాపైనిడికొని నిద్రాహారముల వదలి, మనసారవరించి, నేనే పరమగతినని తలంచుచున్న నీసోదరినేట్లు గ్రహింపకుండును ! ఇంతమాత్రపు ధర్మసూక్ష్మమెరుంగలేక పోతివి ! (తలనూపి) అవును వంశమున కొక్కడుండును.....

రుక్మి—అవును నావలన నేటికి పవిత్రమైన మావంశము కళంకమైనదను

కొనుము. మీవంశమూదినుండి యిట్లెఱుఁగినమైనదిగదా...చూడు.

సీ॥ ప్రాణనాధుండుండ పరపురుషులగూడి కొడుకులనీయత్త కుంతిగనియె మునునీవు పుట్టినప్పుడు తైలులో గాడిద పదద్వయంబు సీతండ్రిపట్టె

సరివారుచూచిన వహసింతురటంచు నీయన్నకల్కుంతరోయడయ్యె
వల్లవాంగనల కవ్వాలదెబ్బలుదించు నిల్లెదురుగ నీకిష్టమాయె
వేలమాటలిక్కి గోపాలమీదు

యాదవాన్వయ గౌరవం బంతతెలిసె
పరుల జెడగొట్టుటయెమీకు వరమవ్రతము
బొల్లిగద్దనునెక్కిన నల్లవాడ॥

కృ — మేమావన్నులైన వారిని రక్షించితిమిగాని మీవలె చెడగొట్టు
టెరుంగము.

రుక్మి — తొందరపడకు, ఆలోచించుకొనుము. ఒకవేళ నారాయణుండ
వని నీవనుకొనినను,

తే॥ సర్వభూతంబులందున సముడుదాన
శాలి పుణ్యండునగు బలిచక్రవర్తి
యరయనే మవకృతి సల్పెనంచునీకు
యర్విలోపలీకిని ద్రొక్కియుంటివీవు॥

బల — ఏమీరా! ద్రోహీ సహించి యూరకున్నకొలది నెత్తికెక్కుచుం
టివా!

రుక్మి — ఏమీ నీవునన్ను సహించితివా - (తలనూచి) అవును.

క॥ తనకంటె గొప్పవానిని
గనినప్పుడు శాంతమబ్బుగనుకను ననుజూ
చిన మీకు సహనమేర్పడె
ననిలోపల జాపు నిశ్చయంబనిభీతి॥

కృ — ఓరీవైరీ!

సీ॥ తగరుదాకినయంత నగముచలించునే కాలిడ్డనాగునే గాంగతటిని
పిల్లగాడ్పులకు గంపించునే మేరువు చల్లారునే యగ్గి చొల్లుచేత
ఖద్యోతమున నంధకారంబడంగునే కుక్కకుజంకునే కుంజరంబు
గోవున కలకునే కూరశాస్త్రాలంబు, చటకాళి కలకునే సాళువంబు
ఎదుటిబలమును నీబలమెరుగ లేక
పెట్టుకొంటివి నాతోడ భీకరాజి

దురమునందున ననుగ్వు తరముగాదు

చావుమీదాశయుండిన సల్పరణము॥

రుక్మి—ఏమీ నీధైర్యము. నీస్వభూషణ పరదూషణ పరాయణత. నీవా
చానైపుణ్యము. నీకుమాటలలోనున్న తేలివి యుద్ధములోనున్న
యెడల నీవు చెప్పినట్లేయగును. గాని వస్తుతముగాదు. ఎంతటి
పిరికివందవు.

చ॥ తరుణిని నాదుచెల్లిని ముదంబునగైకొని చైద్యుడాది భూ
వరులను గెల్వజాలక జవంబున బారుచుచుంటివే! ముగ్
గరి నలమల్లురం బకుని గంనుని గేళినియోధు వత్సదై
త్యుని నెటుపోరునం గెలవితో! పాకింపగ దోచదయ్యెడి॥

బల—సోదరా! మాధవా! యీనీచునివాగ్ధోరణికంతు లేదనికొనియెదను.

కృ—(కోపముతో) ఓరీ కద్వదశిరోమణీ! రుక్మీ!

మ॥ వనధింబుక్కిటబట్టవచ్చు; రవిబింబంబు వడింమింగవ

చ్చును, కాలాహిముఖంబు నందిడగవచ్చుం గాలు, కాలారియై
మనవచ్చు, దినవచ్చు ఘోరవిషము మత్స్కింధమందహానిమ
ద్దనచక్రాహతి బారితవ్యకొన మూర్ఖా! నీ కసాధ్యంబురా! ॥

బల—ఓరీ శాత్రవాధమప్రధమా,

తే॥ మునలమున నీదుమెడవంచి మున్నవర్స

తాళిపయి జంభభేది దంభోలిమోది

గతగరుత్తు జేసిన గతినినీదు

శిరము ధారుణి ద్రెళ్ళవేసెదను గదను॥

రుక్మి—ఓహో అన్నదమ్ములకిర్వుర కొక్కసారియే ప్రతాపమెక్కి కను
లుగప్పినట్లున్నదే— (ఎగతాళితో) కృష్ణా! ఏమిది యుద్ధభూమి
యనుకొంటివా— లేక— బృందయనుకొంటివా:—

నీ॥ పరికించిచూడంగ ద్వారకాపురిగాదు ఘనభయంకర సంయుగంబుగాని
వడదన్నులకుచిన్న పాతబండ్లుచుగావు చేవగల్గినరథశ్రేణిగాని
సరసోక్తులాడ నాసారసాక్షులుగారు బలుబుద్ధిరులు వీరభటులుగాని
బాగుగావినగ సంభాస్వనంబులుగావు దంతిప్రకరబృంహితములుగాని

సీత్యతంబులుగావు విశేషమత్త
తురగసంచయహేమానికరముగాని
వంశనాదంబుగాదతి పటహభేరి
భాంకృతులుగాని గోపాలబహుమేల॥

యాదవా !

క॥ ఛండంబై కాలాసల
కాండంబై శాత్రవజనగర్వహరణమై
మంజివడు వహ్నిశరము
ద్వండగర్తవచ్చెనీదు తనువోముకొరా॥ (అని బాణమువదలును.)

కృష్ణ—ఓరీ!

క॥ వడగండ్లు రాల జలజల
దడదడఘనగర్జనవితతంబులునిండె
వశికిరితుండముధారయు
వడ బర్జన్యాస్త్రమిదిగో వచ్చెపై బడె॥ (బాణమువదలును.)

రుక్మి—(తనలో) ఆహా! యేమీ వర్జన్యాస్త్రమహాత్మ్యము. జగంబుతో సంధ
కారబంధురంబుగా జేసినది. (ప్ర) (కోపముతో) ఓరీ యదుకులాం
భోధి బడబావలా!

క॥ నీకంధరశస్త్రంబును
నీకాయమురూపుమాప నిఖిలనుభవనా
నీక భయంకరవాయు
వ్యాకాండంబిదె ప్రయోగపరచితిగనుమా॥

కృష్ణ—ఓరీ దేవానాంపియా!

మ॥ పరిపంధీనుత దృప్తజాల కిత్వాప్రాజ్ఞాధమా కూర పా
మరపాపీఖలధూర్త వంచకమతీ మందా నికృష్టాత్మ దు
ష్కర కార్యాకృతకోవిదా తపమరుక్కాండంబు ఛేదింపగా
నురునాగాస్త్రమునేతు గాచిగొనుమా యుద్గీవత్వద్గీవము॥
(బాణమువదలును)

రుక్మి—(తనలో) కట్టా! నాదివ్యాస్త్రములన్నియు వృధయైపోయినవి. ఇప్పుడుద్దరవడి, నిప్పులగ్రకుచు, జనుదెంచుచున్న వన్నగాస్త్రమునకు గరుడాస్త్రముచే నువసంహారంబుగావించి, యికదివ్యాస్త్రములప్రయోగించక బాణములచేనొప్పించెద. (ప్రకాశముగా) ఓరీ కృష్ణా! యిదుగో గరుడాస్త్రముచే నువసంహరించితిని—
(ఎగతాళిగా)

తే॥ బక్కొక్కెరజంపుటో ఘణివడచుటా
చిన్నమొక్కలగూల్చుటో వెన్నదొంగి
లించుటోయని యెంచితే వంచకాజి
మచ్చరానలమున బడి మరలిచనుట॥

కృ—ఓరీ పరివంధీ! దుర్గుణగంధీ!

మ॥ ఘన యుద్ధంబుల నెన్నోచూచితిని మత్కోక్షేయ ధారాహతిం
జనినారెందరో స్వఃపురంబునకు నీచా! నీవె శూరుండవం
చును, బల్కాతలగూయుచుంటివి రణక్షోణితలంబందునె
వ్వనిముఖ గెల్చితో నీభుజాబలముచే వానిం బ్రశంసింపరా!

రుక్మి—ఓరీ! నవనీతతస్కరా! అవును నీవన్నట్లు నీవే చాలయుద్ధంబుల
జూచితివి, చేసితివి, నిజము ధర్మమే లక్ష్యముగాగొన్న మేము
నీవలె యధర్మరణము లెట్లొనరింపగలము! అదిగాక—నీవు నీచ
జన్మంబులకైనా పాల్పడుదువు. అందర ట్లామోదింతురా !

కృ—శ్లా॥ ఓరీ ద్రోహి మదీయబాణముల నిన్నుర్వింబడంగూల్చెదన్
ఘోరాజిగ గడుసాయమునలుప నీకుం దోడుగా స్థాణు వృ
(తారుల నిల్చిన నిల్చి) గాక యకటా కొండంతదుఃఖంబుతో
నూరక నీకలిదండ్రు లేమయెదరో యోజింపరా దుర్మతీ!॥

రుక్మి—ఛీ! ఊత్రవచనంబులకు బదులుగా విప్రవచనంబు లుగ్గడించు
చున్నావు. “రాచబిడ్డకు మరణంబు రణమునంద” అను నారోస్త్రీక్తి
యెరుంగవా! సంగరమున నెందరినో తెగటార్చి వీరస్వర్గము జూర
గొన్న రాచబిడ్డకై తల్లిదండ్రులు శోకింతురా !

మః! ననుజోరం గలువంగలేక మరినా నానాశ్రుకన్నాహరిక
దనువెల్లం బహురంద్రముల్పడగ చేతంబందు జీవంబుపై
ననుమానంబుదయింప త్రాత్రవచనార్హంబేగధర్మంబులం
చును, జ్ఞానావళియంచు బందుగుల మంచుక బ్రాద్దునుంబుచ్చెదే||
తెరలో

తే! రాజభీష్మకపుత్ర మమీజుడుండు
యుద్ధపుడు బట్టికొట్టుచు యుద్ధభూమి
పారదోలుచునుండెను బ్రతుకమికను
మమ్మరక్షంప నీదెభారమ్ము సుమ్ము!

రుక్మి—(విని పరికించి) సైనికులారా ! భయపడకుడు, సాశ్వవిదూరకు
లారా ! మీరింకను చూచెదరేమి ! వారలకు సహాయపడుడు.

బల—సోదరా! రుక్మి ప్రళయకాల రుద్రునివలె మండిపడుచున్నాడు. కా
వున జాగ్రతగా నుండుము. నే నాదెస మనభటానికమునకు దోడు
పడెదను.

(నిష్క్రమించును.)

కృ—ఓరీ రుక్మి ! నీవంటి యమర్యాదకున కింత దయ జూపించరాదు.
కనుక యిదుగో ! వాడి ములికిగాచుకొనుము. (బాణమువేసి
రుక్మిచేతి బాణములు విరుగగొట్టును)

రుక్మి—ఏరాదుర్మతి! జరాసంధునితోడి యిరువదియొక్కమారు పారిని
పారుజోతువని యందరెరుగని సంగతికాదు. ఇప్పుడు బాణముల
తుత్తునియలు చేసినను—వీరుడవని పేరు రాజోడు, ఇదుగో—
నిన్నేమిచేయుదునో చూడుము.

కృ—నీచా! నీకారులు కట్టిపెట్టుము. ఇదియే యర్థచంద్రబాణము.

(అని బాణములవదల రథాంగములు, రథికుడునుగ్గునూచగును)

రుక్మి—(తనలో) అయ్యో, దైవమా! యింతతోవమేల! అవును-జయూప
జయంబులు దైవాధీనంబులుగదా! (తోవముతో) ఓరీ యాదవ
కులపాంసనా! రథాంగములను, రథికునిజంపితివా, యెంత యధర్మ

యుద్ధముజేయుచుంటివి-నీపొగరడంచెడ నుండుము. (మీసము దువ్వును)

కృ—ఓరీ తుచ్చా! నీడాబులు నీమిత్రులగు జరాసంధాదులవద్ద జూపి కొని సంతోషించుము. నాయెడ జూపకుము. ఇదే మరియొక్క బాణము సంధించుచున్నాడ కాచుకొనుము (బాణము వేయును).

రుక్మి—(రథమునుండిదూకి తనలో) అయ్యో రథమంతయు పిండిపిండి యైనదే! ఇక నేనెచ్చటనుండియుద్ధము చేయుదును. పారిపోవుదునా, (నీదానించి) ఛీ పారిపోయిన సరివాడునగరా! (కోపముతో) ఓరీ ముచ్చా! రథరథికరథాంగబాణములు తునియ్యలైన పారిపోవుదు నని యట్లుగావించితివేమో! కాని- (పాణములు బాయువరకు నిన్ను వదలిపెట్టనునుమా! (అని గడసరిసికొని) ఇదుగో-గడజూచి తివా! యిక గదాయుద్ధమునకురమ్ము.

తెరలో.

క॥ అయ్యో బలరాముడు మ

మియ్యెడజక్కాడై తైర్యమినుమంతయు లే

దయ్యో రక్షించను రా

వయ్యో మీభృత్యజనులయ్యో కరుణ!

రుక్మి—(బిగ్గరగా)

అ॥వె॥ అనుగులార మీరలందకుడీ భయ

మున నివేసహాయమువడ మీకు

బంపుచున్నవాడ భటులనివ్వడు కొంద

రిని రయంబుగల్గు ఘనజయంబు!

(నడచుచు గడ(దివ్వుడు) ఓరీచోరా, రమ్ము. చేవగలాడవేని గదాయుద్ధంబున కూనుము. లేనిచో నాచెల్లెలినివదలి నీదారి నీవు పొమ్ము. (ఉలికిపడి) ఏమిది-యియారధ్యని!

తెరలో.

ఓ రుక్మిమహారాజా, రక్షింపుము. రక్షింపుము. సాత్యకి మమ్మందరి బరిమార్చుచున్నాడు. మాశరీరములు చిల్లులుబడి నూర్యరశ్మి వెలువడు

చున్నది. కొందరు కాళ్లుదెగియు మరికొందరు చేతులుదెగియు యింక కొందరు మొండెములై మొట్టో దేవుడాయని యల్లాడుచున్నారు.

రుక్మి—(ఒక ప్రక్కజూచి) అక్కటా,

క! రణవీరులె యిచ్చట ను

రణ మొందిరి యవజయంబు రానున్నది కా

రణమిట్టులుండె కృష్ణుడు

రణవీరుడటంచు జగతిరాజులు నిజమా!

ఓ సైనికులారా, యిదు సోపచెప్పదనుగాని-ధైర్యంబూనుడు. వీర పరాక్రమంబుజూపి జయముగాంచుడు. (కృష్ణునిజూచి) మానవాధమా, గదాయుద్ధమునకురమ్ము.

కృ—(గదాద్రిష్టుచు)

తే॥ ధరణి దేవకిదేవి వందనుడనేని

కరుణ ష్టోణీసురల బ్రీతిగాచెదేని

సాధువరదుడననుట నిజంబయేని

నిక బరాధవమునుజేతు నిశ్చయముగ!

(అని రుక్మి తలక్రిందికివంచి గదనెత్తును.)

రుక్మి—(తనలో) కట్టా—చచ్చితి చచ్చితి.

రుక్మిణి—(తొందరగా కృష్ణుడైత్తిన చేయిపట్టుకొని) హేకృష్ణా! రక్షింపుము రక్షింపుము.

తే॥ జగములనుసృష్టిజేసి పోషణమొనర్చి

హినులనడంచు నో పరమేశ్వరుండ

వీవటంచునుమదియందు నెంచబోక

యిటుల తప్పొనరించె ప్రాణేశ్రోత్రు.

(అంజలిఘటించి) హేపరమదయానిధే! —ఈతండెంత క్రూరుం

డైనను నీకు బావమరందియగునుగనుక —నామీద ప్రేమనుంచి యైనను మాయన్నను రక్షింపుము.

రుక్మి—(తనలో) అమృత్యు తోడబుట్టినందునకు బ్రతికించినది. అంతి యచాలును.

కృ—(గదదించి) మానినీ! భయపడకుము. నీయన్నకేమి హాని జేయను (రుక్మిభుజముపై చేయివైచి యెగతాళిగా)

ఉ॥ ఓవసుధాధిపా! మనకు నూరకయేతగువేల! రుక్మిణీ
దేవిని నేవరించగొని తీవ్రగతింజనుచున్నవాడ! నా
బావమరందివైతివి కృపామతిని తిని నిన్నుజంప మా
తో వశిరమ్ము ద్వారక—కుతూహలమొప్పుగడించ రుక్మిణీకా.

బావా! నీకంటెనాకు చుట్టమెవండు! రమ్ము (అనిమీసములు గడ్డములుగొరుగును)

బల—(ప్రవేశించి) తమ్ముడా! ప్రాణముదీయటకన్న నవమానముజేయుట మిక్కిలి ఘోరమైనది. ఏలననగా—బుద్ధుడప్రాయములగు శరీరంబులెపుడైనగతించును గాని—ఈయవమాన మాచంద్రదార్కముగా నిలువంబడును.

కృ—(చిరునగవుతో) నిజము.

రుక్మి—(తనలో) కటకటా నేనీ సమరంబున కేలవచ్చితిని వచ్చినందులకు ఔరమాయెనుగదా! —యికతిన్నగా నిక్కడనుండి జరుకున్నది మేలు! (అనితలవంచుకొని మెల్లగాజోవును.)

బల—రుక్మిణీ! నీయన్నకు వరాభవముజరిగినదని తలపోయకుము. నా సోదరుడు మహానుభావుడు నీకెట్టి కష్టమునులేదు. సంతోషవంతురాలవుగమ్ము.

రుక్మిణి—సరిలెండు—నామనోహరు సుందర పాదారవిందంబు లానందముతో నర్పింపుచుండు నాకెక్కడిదుఃఖము!

బల—సోదరా! నీవేనారాయణుండవు నీవీలదెలిసికొన నిర్జరాభులకైన ససాధ్యంబు. ఇంకనాజోటి వాడొకలెక్కయా(కరములుమోడ్చి)

తే॥ జగమనెడినాటకంబును నల్పునూత్ర

ధారివీవ! కౌస్తుభమణిధారివీవ!

దైత్యవిధ్వంసకుడవీవ! ధర్మరక్ష

తత్పరుడవీవ! యావరాత్పరుడవీవ! ॥

కృ—అన్నా! మనమాటలనందడిలో తిన్నగా రుక్మిజారుకున్నట్లున్నదే?

మనపురంబిచ్చటికి చాలాదూరమున్నది గనుక తొందరగా నేగు
దమురమ్ము. (నిష్క్రమింతురు.)

2 వ రంగము.

రుక్మి—(ప్రవేశించి) అక్కటా ! దైవమా కట్టకడకు నన్నెంతహీను
నిగా జేసితివి.

తే॥ శ్మశ్రియాన్వయమందున జననమంది
సకలశస్త్రకలాపము సంగ్రహించి
యధికవీరుడనంచును యశముగాంచి
నట్టి నాకవమానంబు కట్ట ! కలిగె!

(దుఃఖముతో) అయ్యో! యేమిది! మనంబంతయు, చీకాకుబడినది.
హా! రుక్మిణీ ! హా! రుక్మిణీ ! నీయన్న కెంత యవమానంబుజేయింతివి ! ఇంత
వరకు నిన్ను దీనుకొనివచ్చెదనని దైర్యమూనెడి తల్లితండ్రు లీజాడవినిన
నెంత దురస్థిదురోగదా! ఓసీగయ్యోదానా ! ఓసోదరహంతరీ! నీవెంత
యైననుజేయగలవే ! ఈసంగతియే నాకిదివరకే తెలిసియేయుండిన నిన్ను
జంపి మాకుల గౌరవము గాపాడికొనెడివాడను. కానిముందాలోచన లేక
వెట్టివైతిని (అశ్చర్యముతో) అబ్బా!— వాసుదేవుని పరాక్రమ
మద్వితీయము.

తే॥ శరమొకటి చేత రధికువీచంబడంచి

కడు నిశితబాణమున రథాంగముల నడచి

వేగ నొక కోల నరదంబు పిండి చేసి

యెనిమిది శరంబులను మేననింపె తూట్లు!

(అలోచించి) అవును రుక్మిణీయొద్ద మాత్రమేమి తప్పన్నది.
బాల్యమునుండియు కృష్ణుని తప్ప నింకేరిని పరించనని చెప్పుచున్నదిగదా
ఎంతజెప్పినను, కఠినాత్ముడనై వినక శిశుపాలున కీయదలంచుటచే రుక్మిణీ
తన్ను పరించుట నాలించి, వాసుదేవుడు రాక్షసవివాహమున గొనిపోవు
చున్నాడు. నిజము కృష్ణునియొద్ద మాత్రమేమిదోసమున్నది (అలోచించి)
బాల్యవివాహములకన్న స్వయంవరములే శ్రేష్ఠమనిగదా మనువు నుడివి
వది. నేను రుక్మిణి కోరినటులానర్హక, యేల పాపాత్ముడనైతి. (కోపము

తో తలనూచుచు) ఓరీ యాదవాధమా! నన్నవమాన మొనర్పితివని
గర్వము జెందకుము. వీరభటానీకముగూర్చిఁగొని నీపురంబుముట్టించి...
నిన్ను నీసోదరునిజంపి, యాచంద్రదర్శిమృగు యశంబుగొనెదగాక (దిగు
లుతో) కటకటా!...మీసములేని యీపాడు మొగముతో నేనెట్లు
నావారి జూచెదను. రాజ్యమేలాగు నేలెదను !! స్నేహితుల నేరీతి తిల
కింతును !! (వండ్లుగొలుకుచు) కామాంధా! దుర్మతి! సమయము తప్పి
పోయినది. పొమ్మ ఇత్తరిని నామిత్రులేయుండిన నొక్కడుగైన నిను
గదలనిత్తుమా! (కొంచెమూగి) ఇస్తీ—వారలు నాకంటె ముందుగనే
యీతని దాడికి నిల్వలేకపోయిరిగదా! కానిమ్ము గతజలసేతుబంధన
మొందులకు! ఏవలైకున్న ననింతటితోజేరి వానుదేవునిసమరక్షణితలంబున
జయించుటకై ఘోరతపంబొనర్చెద, మత్స్యరంబునకు బోనొల్లనను మిష
చేత గడ్డము మీసములు వచ్చినదాక నెటులనో జీవించి యటుపిమ్మట
విదర్భ జేరెదగాక!

(అని నిష్క్రమించును.)

కిరంగము.

ద్వారకాపురి మార్గము.

(బలరాముడు, కృష్ణుడు, రుక్మిణవేళము)

కృ—అన్నా! మన సగరంబిచ్చటి కనతిదూరముననున్నది. కనుక నీవుముం
దుగా జని పురంబంతయు నలంకరించ నేవకుల నియోగించుము.

సీ॥ మాళవ నేపాళ చోళ కాశ్మీరాంధ్ర లాట, వరాట కరాటారిస్స
హస్తినాపురము మధ్యవరగణము గుజరాతి బెంగాలు కర్ణాట, కుంత
లాయోధ్యమద్ర బీహారు కళింగాంగ వంగద్రవిడ సింధు బర్బరయును
కర్ణాట పంజాబీ కన్నడ ఘూర్జర మగధ మహారాష్ట్ర మహిషతులకు
లలిలిఖించియు మీరు జాబులను రేవు

నాదు కళ్యాణమంచు ఘనంబుగాను

బంపుడీ యంతలోపలవత్తుమన్న

శ్రీతజనావన! యగ్రహ! నీరపాణి!

బల—సోదర ! నీవు చెప్పినట్లేయొనర్చెదను. మీరు త్వరగాజనుదెంచుడు నేనేగివచ్చెద. (అని నిష్క్రమించును.)

కృ—(రుక్మిణిని కొగలించుకొని) రుక్మిణీ ! యొక్కముద్దిమ్ము.
(అని ముద్దిశికొనును)

రుక్మి—(సిగ్గుతో తలవాల్చి తనలో) ఆహా !

సీ॥ ఏమహామహుడు సత్తేమయశోదకు వదనమందున విప్రులములజూపె
నేపూతచారిత్రుడా పూతకీస్తన క్షీరమ్ములంద్రావి చేలగిచంపె
నేవసుధాధీశుడా వజ్ర గర్వంబుబావ గిరిని యెత్తె బాల్యముననె
ఏకరుణాసింధుడాకంసు గడతేర్చి, సద్యశోకవ్యసు సంగ్రహించె
నట్టి నావల్లభుండు మహానుభావు
డరిజనావళిహరుడు మందరధరుండు
నాదుపుణ్యంబుచేత నామోదమునను
కొగిలించెను, నాజన్మ గాంచె ఫలము॥

ఇంతకాలమునుండి యేనే దివ్య సుందరపురుషునకై దీక్షబూనియుం
టినో- యట్టి వానుదేవుని, నిప్పటికిగదా, నాధునిగా బడయగల్గితిని.

కృ—ప్రేయసీ, మీయన్నకు మానభంగము కల్గెనని చింతిల్లకుము.

రుక్మిణి—నాథా, యాచింత నాకెంతమాత్రము లేదు.

సీ॥ పూర్ణిమాచంద్రుని బోలుమీనమ్మాము, గనులవండువుగాగ గాంచి
గాంచి

యఖిలమానవులకర్ణామృతంబైన పిల్లనగ్రోవినాదంబు వినియువినియు
నగళిరంబున నటనంబొనర్చిన నీదు జరువదంబులునేవజేసిచేసి
భక్తిపూరితములై భవహంబులగు నీపాటల నెన్ని యోపాడిపాడి
లాలితంబుగ రతులందు దేలిదేలి

నాదు దైవంబుగానిన్నె నమ్మినమ్మి
మీదు కొగిళ్ళయందున మెలగి మెలగి
కొనుచునుండెడి నాకింక కొదువె సుఖము॥

కృ—(చిరునగవుతో) కాంతా, ప్రేమాన్వితవగు నిన్ను నాకీల్లాలుగా
గూర్చినందులకు, భగవంతునికి వదివేల వందసము లర్పించు

చున్నాను. (పరికించి) కలికీ! యీసముద్రతీర మెంత మనోహరమో చూడుము.

తే॥ కాంత! కన్గొంటివే దాని గన్నులలర
గగనచుంచిత కల్లోల కాండజనిత
భయదమోంకార నిస్వన వ్రతతి రత్న
రుషతిమింగల నికరంబు సాగరంబు॥

శంకరు—(ప్రవేశించుచు)

రుక్మిణీ—కృష్ణులు—(నివ్వెరపాటుతో) శంకరా! వందన సహస్రములు.

శంక—పుత్రి పౌత్రాభివృద్ధిరస్తు. కృష్ణా! నీవు మహాయభావుడవు. దుష్ట శిక్షణ శిష్టరక్షణార్థమై యవతరించిన నారాయణుండవు. ఈమె మహాలక్ష్మీస్వరూపురాలు. నన్ననవరతంబు భజించు నాభక్తురాలు. సుగుణాలలామ. నిన్నత్యంత ప్రేమంబున ప్రేమించినందులకు దురాత్ముల దృఢీకరించి రాక్షసవివాహమున గొనిపోవుచుంటివి. ఇందులకు పరమసంతోషము. రుక్మిణీ కృష్ణులారా! మీ యీష్పితంబుల నుడువుడు. తీర్చెదను.

కృ—శంకరా! భరతఖండంబు నాశీర్వదించుట మాత్రమే,

శం—అట్లయిన నవధరింపుడు.

సీ॥ వైదర్భిబాలెసి భామాశిరోమణు లింటింటియం దుదయింతుగాక
వాసుదేవుని పదపంకజంబులెగతి సిరనటంచెద దలంచెదరుగాక
పాపాత్ములైరుక్మి వంటిమర్కార్గ జనేశులు వే, నశియింతుగాక
సతతంబుహరిక భాశీవణంబుచెజనుల్బుదముతో మోక్షమందెదరుగాక
తింత్రములులేక నృపులు పాలింతుగాక
పతియెగతియని సతులు గొలుతురుగాక
కవులకెల్లను పదశుద్ధి గలుగుగాక
భరతఖండంబు కీర్తిని బడయుగాక॥

కృ—తథ్యము.

స మా ప్ర ము.